ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΠΣ

Οδηγός Γονέα

Καλλιόπη Π. Βρυνιώτη, Αργύρης Γ. Κυρίδης
Ειρήνη Σιβροπούλου-Θεοδοσιάδου, Κώστας Χρυσαφίδης

Οδηγός Γονέα

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΠΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	**Καλλιόπη Π. Βρυνιώτη**, Νηπιαγωγός, Ειδική Επιστήμονας ΠΤΝ Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας **Αργύρης Γ. Κυρίδης**, Καθηγητής ΠΤΝ Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας **Ειρήνη Σιβροπούλου-Θεοδοσιάδου**, Επίκουρη Καθηγήτρια ΠΤΝ Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας **Κώστας Χρυσαφίδης**, Καθηγητής ΤΕΑΠΗ Πανεπιστημίου Αθηνών *Στη συγγραφή του δείγματος γραφής, που αποτελεί μέρος του παρόντος βιβλίου, συμμετείχε και ο **Ηλίας Γ. Ματσαγγούρας,** Καθηγητής ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Αθηνών*
ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ & ΠΑΡΑΛΑΒΗΣ	**Σπυρίδων Πανταζής**, Καθηγητής ΠΤΝ Πανεπιστημίου Ιωαννίνων **Νικολέττα Γκλιάου-Χριστοδούλου**, Μόνιμη Πάρεδρος Προσχολικής Αγωγής Παιδαγωγικού Ινστιτούτου **Αλέξανδρος Κόπτσης**, Προϊστάμενος Διεύθυνσης Σπουδών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του ΥΠΕΠΘ **Ευθυμία Γουργιώτου**, Πάρεδρος ΕΘ του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου **Ανδρονίκη Εξάρχου**, Σύμβουλος Προσχολικής Αγωγής
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ	**Αναστάσιος Κοντάκος**, Καθηγητής ΤΕΠΑΕΣ του Πανεπιστημίου Αιγαίου **Πέτρος Μπερερής**, Σύμβουλος Παιδαγωγικού Ινστιτούτου **Χρήστος Γκόβαρης**, Αναπληρωτής Καθηγητής ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Θεσσαλίας **Αλέξανδρος Κόπτσης**, Προϊστάμενος Διεύθυνσης Σπουδών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του Υπ.Ε.Π.Θ. **Ευθυμία Γουργιώτου**, Πάρεδρος ΕΘ του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου **Αθανάσιος Μήνας**, Σχολικός Σύμβουλος, Προϊστάμενος Επιστημονικής και Παιδαγωγικής Καθοδήγησης Π.Ε. Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας **Ανδρονίκη Εξάρχου**, Σχολική Σύμβουλος Προσχολικής Αγωγής
ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΦΟΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ	ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ
ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΦΟΡΕΑΣ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Α.Β.Ε.Ε.

Γ΄ Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ / Μέτρο 1.2 / Ενέργεια 1.2.3 /
Κατηγορία Πράξεων 1.2.3.β. «Ολοήμερα Νηπιαγωγεία»

Υπεύθυνη ΄Εργου
Παναγιώτα Σαμπάνη, *Προϊσταμένη Μονάδας Α1α ΕΥΕ Προγραμμάτων Κ.Π.Σ.*

Στελέχη Υποστήριξης της Υλοποίησης του ΄Εργου
Μαρία Ηλιάκη, *Εκπαιδευτικός ΠΕ 18.12*

Ιωάννης Μπαθιανάκης, *Εκπαιδευτικός ΠΕ 19*

΄Εργο συγχρηματοδοτούμενο 80% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 20% από Εθνικούς Πόρους.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΠΣ

Καλλιόπη Π. Βρυνιώτη **Αργύρης Γ. Κυρίδης**
Ειρήνη Σιβροπούλου-Θεοδοσιάδου **Κώστας Χρυσαφίδης**

Οδηγός Γονέα

Περιεχόμενα

Εισαγωγικό σημείωμα 7

Κεφάλαιο 1ο:
Οι πρώτες σκέψεις γύρω από το νηπιαγωγείο – Τα ερωτήματα των γονέων

Εισαγωγικά 9
1. Η ελληνική προσχολική εκπαίδευση 10
2. Ο θεσμός του ολοήμερου νηπιαγωγείου στην Ελλάδα 12
3. Τα ερωτήματα των γονέων 14

Κεφάλαιο 2ο:
Προτεραιότητα στην υγεία και στην ασφάλεια

Εισαγωγικά 25
1. Τι πρόκειται να δούμε όταν θα επισκεφθούμε το νηπιαγωγείο; 26
2. Ασφάλεια μέσα και έξω από το νηπιαγωγείο 28
3. Η σημασία της συμμετοχής των γονέων στην ασφάλεια και στην υγιεινή του νηπιαγωγείου 32

Κεφάλαιο 3ο:
Το παιχνίδι είναι η βασική εργασία των παιδιών

Εισαγωγικά 37
1. Χαρακτηριστικά του παιχνιδιού 38
2. Είδη παιχνιδιών 40
3. Το παιδί, το παιχνίδι και η μάθηση 42
4. Ο ρόλος του παιχνιδιού στη ζωή του νηπιαγωγείου 45
5. Οι γονείς, το παιδί και το παιχνίδι 48

Κεφάλαιο 4ο:
Τι μαθαίνουν τα μικρά παιδιά στο νηπιαγωγείο

Εισαγωγικά 55
1. Οι ανάγκες των μικρών παιδιών 56
2. Πώς σκέφτονται τα μικρά παιδιά και πώς ενισχύουμε τη μάθησή τους; 58
3. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του νηπιαγωγείου 60
4. Τι μαθαίνουν τα μικρά παιδιά στο νηπιαγωγείο, τα οποία οι γονείς δεν μπορούν να τα αναγνωρίσουν εύκολα 61

Κεφάλαιο 5ο:
Πώς μπορούμε να βοηθήσουμε τα παιδιά;

Εισαγωγικά 67

1. Πώς μαθαίνουν τα παιδιά; 68
2. Πώς μπορούμε να βοηθήσουμε τα παιδιά στη μάθηση; 70
3. Γιατί τα παιδιά ρωτούν «γιατί» τόσο συχνά; 73
4. Κοινωνική και συναισθηματική προετοιμασία για το νηπιαγωγείο 74
5. Πώς μπορούμε να βοηθήσουμε τα παιδιά στο σπίτι; 76

Κεφάλαιο 6ο:
Η συνεργασία των γονέων με τους εκπαιδευτικούς

Εισαγωγικά 89

1. Η συνεργασία νηπιαγωγείου - οικογένειας 91
2. Η αναγκαιότητα συνεργασίας μεταξύ νηπιαγωγείου και οικογένειας 93
3. Τρόποι προσέγγισης μεταξύ νηπιαγωγείου και οικογένειας 96

Κεφάλαιο 7ο:
Η μετάβαση του παιδιού στο δημοτικό σχολείο

Εισαγωγικά 105

1. Τι σημαίνει η μετάβαση του παιδιού στο δημοτικό σχολείο:
   α) Για το ίδιο το παιδί – β) Για τους γονείς του 106
2. Γιατί η μετάβαση επιφέρει σημαντικές αλλαγές στο παιδί; 107
3. Ποιες είναι οι αλλαγές που επιφέρει η μετάβαση στο παιδί και στους γονείς του; 111
4. Γιατί η μετάβαση, παράλληλα με τις δυσκολίες που προκαλεί, προσφέρει επίσης και ευκαιρίες/προκλήσεις για περαιτέρω προσωπική ανάπτυξη και πρόοδο; 113
5. Πότε το παιδί είναι σωστά προετοιμασμένο για να αρχίσει τη φοίτησή του στο δημοτικό σχολείο και τι πρέπει να κάνουν οι γονείς, ώστε το παιδί να αντιμετωπίσει με επιτυχία τις προκλήσεις/δυσκολίες της μετάβασης; 114
6. Τι δεν πρέπει να ξεχνάνε οι γονείς 116
7. Τα ερωτήματα των γονέων 117

Παράρτημα 119

Πηγές 125

Εισαγωγικό σημείωμα

Αγαπητοί γονείς,

Το παιδί, όταν πηγαίνει στο νηπιαγωγείο, κάνει ένα πολύ σημαντικό βήμα στη μάθηση και στη ζωή του. Η κατανόηση και η υποστήριξή σας κατά τη διάρκεια της μετάβασης από το σπίτι σε ένα πιο οργανωμένο σχολικό περιβάλλον θα επηρεάσει σημαντικά τη στάση του παιδιού απέναντι στο σχολείο. Πριν πάει στο νηπιαγωγείο, οι γονείς ήταν οι πρώτοι δάσκαλοί του και το παιδί έχει μάθει ήδη πολλά χρήσιμα πράγματα. Αλλά και κατά τη διάρκεια των σχολικών χρόνων όμως οι γονείς συνεχίζουν να παίζουν έναν πολύ σημαντικό ρόλο στην εκπαίδευση του παιδιού. Επιστημονικές έρευνες έχουν δείξει ότι το παιδί πετυχαίνει στη σχολική πορεία του όταν οι γονείς εκδηλώνουν έμπρακτα το ενδιαφέρον τους για τη σχολική δραστηριότητά του.

Όταν ένα παιδί αρχίζει το νηπιαγωγείο, του συμβαίνουν πολλές αλλαγές. Από μέλος μιας οικογένειας το παιδί γίνεται πλέον μέλος μιας ομάδας παιδιών της ίδιας ηλικίας. Τα υλικά, τα παιχνίδια και η προσοχή των ενηλίκων πρέπει τώρα να μοιράζονται σε περισσότερα παιδιά. Η σχολική εμπειρία του παιδιού θα επηρεαστεί και από τον τρόπο που θα αποδεχτεί το νέο ρόλο του. Στο νηπιαγωγείο το παιδί συναντά άλλα παιδιά της ηλικίας του, που έχουν διαφορετικούς ρυθμούς ανάπτυξης, βρίσκονται σε διαφορετικά στάδια ανάπτυξης, μιλούν διαφορετικές γλώσσες και ζουν σε διαφορετικά οικογενειακά περιβάλλοντα. Το νηπιαγωγείο είναι ένας χώρος όπου τα παιδιά συναντούν ποικιλία ικανοτήτων, γλωσσών και πολιτισμών. Αυτές οι διαφορές αποτελούν ευκαιρίες, μέσα από τις οποίες τα παιδιά μαθαίνουν το ένα από το άλλο. Όλα μαζί θα αποτελέσουν μέλη μιας μικρής κοινότητας, όπου θα παίζουν και θα μαθαίνουν ταυτόχρονα. Θα τους παρασχεθούν οι χώροι και τα υλικά, ώστε να τα χρησιμοποιήσουν για παιχνίδι και μάθηση. Θα ενθαρρυνθούν να δρουν, να πειραματίζονται και να δημιουργούν, υπό την επίβλεψη και τις οδηγίες, όποτε χρειάζεται, του/της νηπιαγωγού.

Ο/η νηπιαγωγός είναι επικεφαλής της ομάδας. Αυτός/-ή είναι που εκτιμά τις ικανότητες και τα ενδιαφέροντα κάθε παιδιού. Διαθέτει τις γνώσεις και χρησιμοποιεί υλικά και τεχνικές που θα βοηθήσουν το κάθε παιδί να αποκτήσει νέες εμπειρίες και να αναπτυχθεί σύμφωνα με τους στόχους του αναλυτικού προγράμματος.

Τα παιδιά φέρνουν μαζί τους στο νηπιαγωγείο μια ποικιλία ικανοτήτων και εμπειριών. Ο/η νηπιαγωγός εκτιμά το επίπεδο ανάπτυξης κάθε παιδιού παρατηρώντας τα και συζητώντας με τους γονείς. Αναγνωρίζει τις ικανότητες και τις κλίσεις των παιδιών, τις αδυναμίες τους και τα ελλείμματά τους, τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες τους και καταλαβαίνει καλύτερα τη συμπεριφορά τους. Στη βάση αυτή οι νηπιαγωγοί σχεδιάζουν και οργανώνουν τους τρόπους με τους οποίους θα εργαστούν με τα παιδιά. Οι

αναπτυξιακές ιδιαιτερότητες κάθε παιδιού γίνονται πολύ γρήγορα αντιληπτές. Λαμβάνονται ειδικά μέτρα, ώστε να δημιουργηθούν αναπτυξιακά κίνητρα και να τεθεί σε κίνηση η μαθησιακή διαδικασία.

Η εκπαιδευτική διαδικασία στο νηπιαγωγείο γίνεται σύμφωνα με το αναλυτικό πρόγραμμα, το οποίο περιγράφει ποιες ικανότητες και δεξιότητες των παιδιών πρέπει να αναπτυχθούν.

Το νηπιαγωγείο υποστηρίζει την οικογένεια στην ανατροφή του παιδιού. Με τακτική και αμοιβαία ανταλλαγή πληροφοριών και με συζητήσεις οι προσδοκίες και οι στόχοι αναλύονται και ξεκαθαρίζονται. Διότι συχνά τα παιδιά συμπεριφέρονται διαφορετικά στο σπίτι και διαφορετικά στο νηπιαγωγείο. Επομένως η συζήτηση βοηθάει γονείς και εκπαιδευτικούς να αποκτήσουν μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα του ρυθμού ανάπτυξης και της προσωπικότητας του παιδιού.

Με την έκδοση του βιβλίου που κρατάτε στα χέρια σας φιλοδοξούμε να σας πληροφορήσουμε για ζητήματα που αφορούν τη λειτουργία του ολοήμερου νηπιαγωγείου, να σας βοηθήσουμε να αντιμετωπίσετε κάποια ζητήματα που ενδεχομένως να χρειαστούν ειδική μέριμνα εκ μέρους σας και να σας δώσουμε κάποιες απλές και πρακτικές συμβουλές, που σχετίζονται με την πορεία του παιδιού στο νηπιαγωγείο.

Καλή σχολική χρονιά!

Η συγγραφική ομάδα

Κεφάλαιο 1ο:

Οι πρώτες σκέψεις γύρω από το νηπιαγωγείο – Τα ερωτήματα των γονέων

Εισαγωγικά
1. **Η ελληνική προσχολική εκπαίδευση**
2. **Ο θεσμός του ολοήμερου νηπιαγωγείου στην Ελλάδα**
3. **Τα ερωτήματα των γονέων**

Εισαγωγικά

Αποτελεί υποχρέωση κάθε κοινωνίας και πολύ περισσότερο κάθε ανεπτυγμένης κοινωνίας να εξασφαλίζει σε όλες τις οικογένειες που την απαρτίζουν, ανεξάρτητα από χρώμα, φυλή ή οικονομική κατάσταση, πρόσβαση σε εκείνα τα πολιτισμικά αγαθά που συμβάλλουν σε μια επιτυχημένη ένταξη στη σχολική ζωή.

Η πολιτεία είναι υποχρεωμένη να παρέχει προς όλες τις οικογένειες υπηρεσίες εκπαίδευσης, υγείας, κοινωνικής ασφάλισης και οικονομικής ενίσχυσης, κυρίως δε στις οικογένειες εκείνες που δεν είναι σε θέση να καλύψουν τις βασικές βιοτικές τους ανάγκες.

Κύριο στόχο αυτής της κοινωνικής μέριμνας πρέπει να αποτελεί το παιδί και ο στόχος αυτός επιτυγχάνεται σε μεγάλο βαθμό όταν όλα τα παιδιά, χωρίς αποκλεισμούς, έχουν την ευκαιρία να φοιτούν σε νηπιαγωγεία που παρέχουν υψηλής ποιότητας αγωγή και μάθηση.

Όλα τα παιδιά, όταν επισκέπτονται για πρώτη φορά το νηπιαγωγείο, δεν βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο ικανότητας, ώστε να ανταποκριθούν χωρίς προβλήματα στις απαιτήσεις του. Ακόμα και αν εξαιρέσουμε τα παιδιά εκείνα που έχουν λόγους ψυχολογικούς ή λόγους που έχουν σχέση με συμπτώματα σωματικής αναπηρίας ή νοητικής υστέρησης, και πάλι οι διαφορές μεταξύ των νηπίων θα είναι τέτοιες, που δεν θα επιτρέπουν μια άμεση και ισότιμη ένταξή τους στις ακαδημαϊκές και στις κοινωνικές απαιτήσεις του σχολείου. Κάτω από αυτές τις συνθήκες ο ρόλος του νηπιαγωγείου είναι αντισταθμιστικός, προσπαθεί δηλαδή να μειώσει τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των

παιδιών. Οι διαφορές αυτές οφείλονται σε κοινωνικές και πολιτισμικές αιτίες. Έτσι το νηπιαγωγείο με την παρέμβασή του βοηθάει τα παιδιά ώστε αργότερα, κατά την ένταξή τους στο δημοτικό σχολείο, να εμφανίζουν περίπου ίδιο επίπεδο ικανοτήτων και δεξιοτήτων.

Η φοίτηση των μικρών παιδιών στο νηπιαγωγείο αποτελεί από μόνη της μια ιδιαίτερα κρίσιμη εκπαιδευτική περίοδο. Είναι η περίοδος της απομάκρυνσής τους από την ασφάλεια της οικογενειακής θαλπωρής και αποτελεί ταυτόχρονα την πρώτη απόπειρα εξωοικογενειακής κοινωνικοποίησης, με ταυτόχρονη εισαγωγή στα πρώτα εκπαιδευτικά βήματα.

Όλα τα νήπια δεν εμφανίζουν τον ίδιο ρυθμό ανάπτυξης σε όλες τις πτυχές της προσωπικότητάς τους, την ίδια στιγμή. Η πορεία που θα ακολουθήσει το κάθε νήπιο και η ταχύτητα εξέλιξής του σε κάθε τομέα είναι αποτέλεσμα της προσωπικής του ιδιοσυγκρασίας, την οποία δεν μπορούμε να προβλέψουμε με ακρίβεια. Εκείνο που επιδιώκει το νηπιαγωγείο είναι να εντοπίζει τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του κάθε νηπίου και να προσφέρει στο καθένα ευκαιρίες που συμβάλλουν στην ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

Το νηπιαγωγείο παίζει σημαντικό ρόλο στην προετοιμασία των νηπίων για τη σχολική ζωή, κάτι που θα πρέπει να λάβουν πολύ σοβαρά υπόψη τους οι γονείς και να ενδιαφερθούν να βρουν θέση για το παιδί τους σε κάποιο κοντινό νηπιαγωγείο.

Τα πρώτα νηπιαγωγεία λειτούργησαν το 1840 στη Γερμανία, από τον F. Froebel, και στη συνέχεια δέχτηκαν επιρροές από παιδαγωγούς όπως η M. Montessori, ο C. Freinet κ.ά. Από το πρώτο εγχείρημα του Froebel μέχρι τις μέρες μας έχουν αλλάξει πολλά πράγματα, που επηρέασαν ασφαλώς και τη λειτουργία του νηπιαγωγείου στο σύνολό της. Το νηπιαγωγείο συνεχίζει μέχρι τις μέρες μας να αποτελεί σημαντικό και αναπόσπαστο μέρος των εκπαιδευτικών συστημάτων σχεδόν σε όλες τις χώρες του κόσμου.

1. Η ελληνική προσχολική εκπαίδευση

Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα είναι υποχρεωτική και απαρτίζεται από το νηπιαγωγείο, που συνιστά την προσχολική εκπαίδευση, και το δημοτικό σχολείο, που καλύπτει τον πρώτο κύκλο της γενικής εκπαίδευσης. Η λέξη νηπιαγωγείο σημαίνει κυριολεκτικά τον εκπαιδευτικό θεσμό όπου παρέχεται αγωγή στα νήπια. Θεωρητικά στη νηπιακή ηλικία υπάγονται παιδιά ηλικίας 4 έως 6 ετών. Ο λόγος ύπαρξης του νηπιαγωγείου συνδέεται άμεσα με τις κοινωνικές, τις συναισθηματικές και τις πρακτικές ανάγκες των παιδιών και των οικογενειών τους και έχει ως αποστολή του να παρέχει ένα περιβάλλον στο οποίο τα νήπια θα αρχίσουν να ανεξαρτητοποιούνται από την καθημε-

ρινή και ενδεχομένως αποκλειστική επίβλεψη των γονέων τους, μαθαίνοντας να αλληλεπιδρούν με τους συνομήλικούς τους.

Στο πλαίσιο αυτό κρίνεται απαραίτητη η ισότιμη ενσωμάτωση της προσχολικής αγωγής στον ενιαίο σχεδιασμό της εκπαίδευσης, δεδομένου ότι η προσχολική αγωγή αποτελεί παγκοσμίως αναγνωρισμένο θεσμό και αναπόσπαστο στοιχείο του εκπαιδευτικού συστήματος κάθε προηγμένης κοινωνίας. Η φοίτηση στο νηπιαγωγείο διαρκεί δύο χρόνια, από την ηλικία των τεσσάρων μέχρι των έξι ετών, και αποτελεί στάδιο προετοιμασίας που συμβάλλει στην ένταξη των παιδιών στο δημοτικό σχολείο. Σήμερα με το νόμο 3518/2006 η προσχολική εκπαίδευση έγινε υποχρεωτική για όλα τα Ελληνόπουλα ηλικίας 5-6 ετών.

Το ελληνικό νηπιαγωγείο εμφανίζεται ήδη από τα τέλη του 19ου αιώνα. Σε όλη τη διάρκεια της λειτουργίας του το ελληνικό νηπιαγωγείο παρακολούθησε από κοντά όλα τα σύγχρονα παιδαγωγικά ρεύματα και μπορούμε να πούμε ότι ακολουθεί την πορεία των ανεπτυγμένων χωρών σε θέματα αναλυτικών προγραμμάτων και μεθοδολογίας μάθησης. Σήμερα *σκοπός του νηπιαγωγείου, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, είναι να βοηθήσει τα παιδιά να αναπτυχθούν σωματικά, συναισθηματικά, νοητικά και κοινωνικά μέσα στο πλαίσιο των ευρύτερων στόχων της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης*. Το νηπιαγωγείο, ως φορέας κοινωνικοποίησης του παιδιού (μετά την οικογένεια), θα πρέπει να εξασφαλίζει όλες τις προϋποθέσεις ώστε τα παιδιά να αναπτύσσονται και να κοινωνικοποιούνται ομαλά και ολόπλευρα (ΔΕΠΠΣ, 2002).

Σε επίπεδο σχολικών χώρων υπάρχουν ακόμα αρκετά προβλήματα, τα οποία με τον καιρό επιλύονται, χωρίς όμως να έχουμε φτάσει ακόμα στο επιθυμητό επίπεδο. Όσον αφορά το διδακτικό προσωπικό, θα πρέπει να τονίσουμε ότι οι νηπιαγωγοί στην Ελλάδα σε πολύ μεγάλο ποσοστό (περίπου 90%) διαθέτουν κατάρτιση πανεπιστημιακού επιπέδου, γεγονός που δεν συμβαίνει σε αρκετές από τις ιδιαίτερα ανεπτυγμένες χώρες της Ευρώπης. Αυτό αποτελεί μια εγγύηση για τους γονείς ότι ο/η νηπιαγωγός τις περισσότερες φορές είναι σε θέση να εντοπίσει προβλήματα που αφορούν τα παιδιά και σε συνεργασία μαζί τους να τα αντιμετωπίσουν.

Στη συνέχεια αναφέρονται οι θετικές επιπτώσεις της λειτουργίας του ελληνικού νηπιαγωγείου σύμφωνα με τις ισχύουσες προδιαγραφές λειτουργίας του:

- Ενοποιεί τη νέα μάθηση με τις παλαιότερες εμπειρίες των παιδιών με τη βοήθεια των σχεδίων εργασίας (projects) και την αλληλεπίδραση νηπίων διαφορετικής ηλι-

κίας (προνήπια και νήπια), χωρίς να βιάζονται και να αγχώνονται ο εκπαιδευτικός και τα παιδιά.

- Βοηθά τα παιδιά να συμμετέχουν σε πρωτότυπες δραστηριότητες και αλληλεπιδράσεις με αντικείμενα, άλλα παιδιά και ενήλικους.
- Δίνει έμφαση στην ανάπτυξη των γλωσσικών και των επικοινωνιακών δεξιοτήτων των παιδιών.
- Προσφέρει την απαραίτητη ισορροπία μεταξύ ατομικών και ομαδικών δραστηριοτήτων σε ολιγομελείς και σε πολυμελείς ομάδες.
- Συνεργάζεται με τους γονείς, ώστε να εξασφαλίζεται η ισορροπημένη ανάπτυξη των παιδιών με τους κατάλληλους τρόπους στο νηπιαγωγείο και στο σπίτι.
- Αναπτύσσει τις κοινωνικές δεξιότητες των παιδιών.
- Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να εκτιμούν συνεχώς την πρόοδο των παιδιών, να παρεμβαίνουν και να ενημερώνουν και να συνεργάζονται με τους γονείς.

2. Ο θεσμός του ολοήμερου νηπιαγωγείου στην Ελλάδα

Το ελληνικό νηπιαγωγείο παραδοσιακά ακολουθεί ένα ωράριο από τις 8.00΄ μέχρι τις 12.30΄. Από το 1997 εισάγεται ο θεσμός του ολοήμερου νηπιαγωγείου, με διευρυμένο ωράριο, από τις 8.00΄ μέχρι τις 16.00΄. Σήμερα ολοήμερα νηπιαγωγεία λειτουργούν σε όλη τη χώρα. Ο θεσμός του ολοήμερου νηπιαγωγείου αναπτύχθηκε ταχύτατα. Ο ακόλουθος πίνακας παρουσιάζει την αριθμητική εξέλιξη του θεσμού σύμφωνα με στοιχεία του ΥΠΕΠΘ.

Ολοήμερα νηπιαγωγεία			
Σχολικό έτος	**Νέα ολοήμερα νηπιαγωγεία**	**Συνολικός αριθμός ολοήμερων νηπιαγωγείων**	**Αριθμός νηπίων**
2002-2003	310	1.635	32.640
2003-2004	305	1.940	33.760
2004-2005	249	2.189	34.954
2005-2006	176	2.365	37.463
2006-2007	146	2.511	38.134
2007-2008	255	2.766	42.916
Ειδικά ολοήμερα νηπιαγωγεία			
2006-2007	15	15	15
2007-2008	2	17	17

Από το 2006 λειτουργούν επίσης ειδικά ολοήμερα νηπιαγωγεία για παιδιά με ειδικές ανάγκες.

Ο σκοπός του ολοήμερου νηπιαγωγείου

Σκοπός του ολοήμερου νηπιαγωγείου είναι (ν. 2525/1997):

- ✓ Η αναβάθμιση της προσχολικής εκπαίδευσης.
- ✓ Η πολύπλευρη προετοιμασία των νηπίων για το δημοτικό σχολείο.
- ✓ Η ολόπλευρη, αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη των νηπίων.
- ✓ Η ενίσχυση της κρατικής μέριμνας, με στόχο τη μείωση των μορφωτικών διακρίσεων.
- ✓ Η διευκόλυνση των γονέων, κυρίως των εργαζόμενων.

Ο κοινωνικός ρόλος του ολοήμερου νηπιαγωγείου και τα πλεονεκτήματά του

Στις μέρες μας σημαντικές μεταβολές στη διάρθρωση του κοινωνικού ιστού, όπως η πολυπολιτισμικότητα, η αύξηση του μονογονεϊκών οικογενειών, η αύξηση των αναγκών κάθε οικογένειας για μεγαλύτερο εισόδημα και η χειραφέτηση της Ελληνίδας, που οδήγησε στην αγορά εργασίας και τους δύο γονείς, σε συνδυασμό με τις αυξανόμενες αναπτυξιακές ανάγκες των μικρών παιδιών, δημιούργησαν την ανάγκη ύπαρξης ολοήμερων σχολείων και ολοήμερων νηπιαγωγείων.

Οι οικογένειες που συναντούν προβλήματα συντονισμού της εργασίας των γονέων με την εκπαίδευση και το μεγάλωμα των παιδιών βρίσκουν το ολοήμερο νηπιαγωγείο ως μια πολύ καλή λύση.

Οι επιστήμονες έχουν αναπτύξει διαφορετικές απόψεις και θεωρίες για τη σημασία, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα του ολοήμερου νηπιαγωγείου. Για παράδειγμα πολλοί επιστήμονες στέκονται κριτικά απέναντι στα ολοήμερα νηπιαγωγεία, υποστηρίζοντας ότι τα κλασικά νηπιαγωγεία, δηλαδή αυτά που λειτουργούν μέχρι τις 12.30΄, προσφέρουν συνεχόμενες συστηματικές εμπειρίες και γνώσεις στα νήπια, μειώνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τις πιθανότητες να τους δημιουργηθεί άγχος. Ο χρόνος των τεσσάρων ωρών που περνούν τα παιδιά στο νηπιαγωγείο θεωρείται επαρκής και ταυτόχρονα διατίθεται επίσης επαρκής χρόνος ώστε τα παιδιά να παίζουν και να αλληλεπιδρούν με άλλα παιδιά ή ενήλικους σε άλλους χώρους, όπως το σπίτι, οι οποίοι δεν αποτελούν οργανωμένους χωροχρόνους μάθησης και κοινωνικής συνεύρεσης. Η φοίτηση στο κλασικό νηπιαγωγείο αφήνει αρκετές ώρες για ελεύθερες δραστηριότητες σε άλλους χώρους ή στο σπίτι. Επιτρέπει εξάλλου τη σταδιακή ένταξη των παιδιών στο σχολικό περιβάλλον.

Οι υποστηρικτές του ολοήμερου νηπιαγωγείου δέχονται ότι ο χρόνος που διατίθεται στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα επιτρέπει στους εκπαιδευτικούς και στα νήπια να διερευνούν τα διάφορα θέματα διεξοδικά, χωρίς να τους κυνηγάει ο χρόνος, και επιτρέπει μεγαλύτερη συνέχεια στις καθημερινές δραστηριότητες. Ταυτόχρονα σημαντική είναι και η κοινωνική του συμβολή, γιατί θεραπεύει αρκετά σημαντικά και κάποιες φορές δισεπίλυτα λειτουργικά προβλήματα, που ταλανίζουν αρκετές οικογένειες.

΄Ετσι το ολοήμερο νηπιαγωγείο προσφέρει σημαντικές λύσεις τόσο στο επίπεδο των κοινωνικών και των εργασιακών προβλημάτων των οικογενειών όσο και στο επίπεδο της ουσιαστικής προσχολικής εκπαίδευσης των μικρών παιδιών.

Επιστημονικές έρευνες δείχνουν ότι η φοίτηση σε ολοήμερο νηπιαγωγείο επιδρά θετικά στην κοινωνική και στην ακαδημαϊκή ανάπτυξη των παιδιών, τουλάχιστον κατά τις πρώτες τάξεις του δημοτικού σχολείου. Θετικές επιδράσεις καταγράφηκαν επίσης στην ανάπτυξη της συνεργατικότητας των παιδιών, στην παραγωγικότητά τους, στη συνεργασία τους με τον εκπαιδευτικό, στη μείωση εκδήλωσης επιθετικών διαθέσεων, στάσεων και συναισθημάτων και στην ανάπτυξη θετικών στάσεων απέναντι στο σχολείο.

Τα ακαδημαϊκά πλεονεκτήματα του ολοήμερου νηπιαγωγείου σε σχέση με το κλασικό, σύμφωνα με διεθνή ερευνητικά ευρήματα, είναι τα ακόλουθα:

- Μεγαλύτερη πρόοδος στην ανάγνωση, στα μαθηματικά και στις γενικές μαθησιακές δεξιότητες, σύμφωνα με τις απόψεις των εκπαιδευτικών.
- Σημαντικές ωφέλειες στην κοινωνική και στη συναισθηματική ανάπτυξη των νηπίων λόγω της μεγαλύτερης χρονικής ευχέρειας που παρέχει το ολοήμερο νηπιαγωγείο.
- Λιγότερες αποτυχίες προσαρμογής στα επόμενα εκπαιδευτικά στάδια.
- Υψηλότερες επιδόσεις σε σχολικές εξετάσεις.
- Λιγότερα προβλήματα συμπεριφοράς.
- Θετικές επιδράσεις ως προς τις μεσοπρόθεσμες και τις μακροπρόθεσμες ακαδημαϊκές επιτυχίες των παιδιών.
- Καλύτερες επιδόσεις στις κατ' οίκον εργασίες που αναλαμβάνουν τα παιδιά στο σχολείο.

3. Τα ερωτήματα των γονέων

- **Το νηπιαγωγείο είναι έτοιμο να δεχτεί όλα τα παιδιά;**

Οι όροι και τα όρια της λειτουργίας του νηπιαγωγείου βασίζονται στη φύση της ανάπτυξης του παιδιού και στην ικανότητά του για μάθηση. Με αυτόν τον τρόπο το νηπιαγωγείο αναλαμβάνει την ευθύνη να ανταποκριθεί με ευελιξία σε ένα ευρύ φάσμα ικανοτήτων και δεξιοτήτων του παιδιού, που θα το βοηθήσουν στη συγκρότηση της προσωπικότητάς του. Η φιλοσοφία του και ο τρόπος παρέμβασής του έχουν άμεση σχέση με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών. Εξαιτίας των ατομικών διαφορών των παιδιών —διαφορές που προέρχονται κατά κύριο λόγο από τους διαφο-

ρετικούς ρυθμούς ανάπτυξής τους— είναι φυσικό σε κάθε προσχολική τάξη να υπάρχουν και διαφορές μεταξύ των νηπίων αλλά και μεταξύ των διαφορετικών τμημάτων. Και οι διαφορές αυτές δεν σχετίζονται μόνο με τους ρυθμούς ανάπτυξης των παιδιών, αλλά και με τα διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα μέσα στα οποία γεννήθηκαν και μεγάλωσαν. Η «καθαρότητα» των κοινωνιών είναι πλέον ένας κοινωνικός μύθος και όλοι θα πρέπει να μάθουμε να ζούμε με ανθρώπους που είναι φορείς άλλων πολιτισμών και διαθέτουν διαφορετικά χαρακτηριστικά από εμάς. Το νηπιαγωγείο αναλαμβάνει σημαντικές πρωτοβουλίες προς την κατεύθυνση της αποδοχής του «άλλου» ή αλλιώς του «διαφορετικού». Η προσχολική εκπαίδευση ως τμήμα του εκπαιδευτικού δικτύου επιδιώκει να βοηθήσει τους «άλλους» να ενταχθούν ομαλά στο σχολικό περιβάλλον και στο κοινωνικό σύστημα γενικότερα. Είναι το κρίσιμο σημείο, όπου θα πρέπει να αναδυθεί ο αντισταθμιστικός χαρακτήρας του νηπιαγωγείου και να αναλάβει την παροχή των εκπαιδευτικών ευκαιριών που δικαιούνται όλοι οι άνθρωποι, ανεξάρτητα από την τάξη, τη φυλή, το φύλο ή την εθνότητα. Οι νηπιαγωγοί είναι σε θέση να ανταποκρίνονται σ' αυτές τις διαφορές προσαρμόζοντας αναλόγως το εκπαιδευτικό πρόγραμμα και τις μαθησιακές - διδακτικές τεχνικές. Στα σύγχρονα ελληνικά νηπιαγωγεία —κλασικά και ολοήμερα— οι νηπιαγωγοί είναι σε θέση να κατανοούν τους τρόπους και τους ρυθμούς ανάπτυξης των νηπίων. Επιπλέον έχουν αποκτήσει την κατάλληλη εκπαίδευση, που τους επιτρέπει να εργάζονται με τα παιδιά, δημιουργώντας τις ικανές και αναγκαίες συνθήκες όπου δίνεται έμφαση σε μαθητοκεντρικές δραστηριότητες και όπου ο/η εκπαιδευτικός αναλαμβάνει το ρόλο του συντονιστή παρά το ρόλο του μεταδότη γνώσεων. Η διαδικασία μάθησης εκρέει από τα ενδιαφέροντα των παιδιών και τις μαθησιακές τους ανάγκες, τις οποίες ο/η νηπιαγωγός αναλαμβάνει να υποστηρίξει.

- **Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του εκπαιδευτικού προγράμματος του νηπιαγωγείου;**

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του νηπιαγωγείου στοχεύει κυρίως στην ύπαρξη δραστηριοτήτων που θα εμπνέονται από τις ανάγκες και το επίπεδο ανάπτυξης των παιδιών. Δεν στοχεύει στην εκμάθηση συγκεκριμένων και αυστηρά οριοθετημένων γνώσεων. Το νηπιαγωγείο δεν προσφέρει στα παιδιά γνώσεις που συσσωρεύονται και που θα αποτελέσουν τελικά το γνωστικό τους κεφάλαιο, όπως συμβαίνει με τις επόμενες εκπαιδευτικές βαθμίδες. Στόχος του νηπιαγωγείου είναι να δημιουργήσει σε όλα ανεξαιρέτως τα νήπια τις βάσεις πάνω στις οποίες θα χτίσουν τη μελλοντική τους μάθηση. Επιδιώκει την καλλιέργεια και την ανάπτυξη μιας σειράς δεξιοτήτων. Τα παιδιά έχουν διαφορετικές εμπειρίες, που αποτελούν τη βάση πάνω στην οποία θα χτιστεί η μαθησιακή τους πρόοδος. Οι εμπειρίες αυτές εξαρτώνται από τις ευκαιρίες που τους δόθηκαν από το οικογενειακό τους κυρίως περιβάλλον. Για το λόγο αυτό οι εκπαιδευτικές παρεμβάσεις στο νηπιαγωγείο θα πρέπει να στοχεύουν στα εξής σημεία:

- Στην κάλυψη όσο το δυνατόν μεγαλύτερου φάσματος αναπτυξιακών και μαθησιακών αναγκών των παιδιών.
- Στην ενδυνάμωση του ρόλου των γονέων προς την κατεύθυνση της υποστήριξης της ανάπτυξης και της μάθησης των παιδιών τους. Οι γονείς θα πρέπει να συμμετέχουν και οι ίδιοι στην αγωγή των παιδιών τους, συμπληρώνοντας, ενισχύοντας ή ακόμα και επεκτείνοντας τις επιδιώξεις του νηπιαγωγείου σύμφωνα με τις συμβουλές και τις κατευθύνσεις που θα πάρουν από τους/ τις νηπιαγωγούς.

• Ποιος είναι ο σκοπός του νηπιαγωγείου;

Σκοπός του νηπιαγωγείου είναι να δημιουργήσει σε όλα ανεξαιρέτως τα νήπια τις βάσεις πάνω στις οποίες θα χτίσουν τη μελλοντική τους μάθηση. Το σύγχρονο ελληνικό νηπιαγωγείο προσφέρει κυρίως μαθησιακές εμπειρίες, που θα επιτρέψουν στα παιδιά, σε όποιο αναπτυξιακό και μαθησιακό στάδιο κι αν βρίσκονται, να αναπτυχθούν ομαλά, ολόπλευρα και να θεμελιώσουν τις βάσεις πάνω στις οποίες θα οικοδομήσουν την εκπαιδευτική τους πορεία. Το νηπιαγωγείο προσφέρει πολυσήμαντες υπηρεσίες στα παιδιά και στις οικογένειές τους.

• Ποιος είναι ο ρόλος του νηπιαγωγείου στην ανάπτυξη των παιδιών;

Σύμφωνα με τους στόχους του νηπιαγωγείου, τα νήπια πρέπει να συνηθίσουν να επικοινωνούν αποτελεσματικά, να παίζουν και να αλληλεπιδρούν με κατάλληλους τρόπους με τους άλλους συνομήλικους και ενήλικους. Το νηπιαγωγείο βοηθάει τα μικρά παιδιά να αρχίσουν σταδιακά να παραμένουν μακριά από το οικογενειακό περιβάλλον, χωρίς να φοβούνται και να αγχώνονται· αποτελεί ενδεχομένως μια πρώτη ευκαιρία να αρχίσουν τα παιδιά να αναπτύσσουν φιλικές σχέσεις και τρόπους συνεργασίας με άλλα παιδιά. Επίσης στοχεύει στην ενίσχυση έξι διαφορετικών τομέων ανάπτυξης της προσωπικότητας του παιδιού, οι οποίοι σχετίζονται άμεσα μεταξύ τους και αλληλοσυμπληρώνονται. Οι τομείς αυτοί είναι: η σωματική ανάπτυξη, η αντιληπτική και η αισθητηριακή ανάπτυξη, η επικοινωνιακή και η γλωσσική ανάπτυξη, η γνωστική ανάπτυξη, η συναισθηματική ανάπτυξη και η κοινωνική ανάπτυξη.

Οι τομείς ανάπτυξης των νηπίων

- **Σωματική ανάπτυξη:** Σχετίζεται με όλες εκείνες τις ικανότητες του παιδιού που του επιτρέπουν να γνωρίζει το σώμα του και να ελέγχει τις κινήσεις του σε ποικίλες σωματικές δραστηριότητες (π.χ. η ικανότητα χρήσης αντικειμένων).
- **Αντιληπτική και αισθητηριακή ανάπτυξη:** Σχετίζεται με τον τρόπο που λειτουργεί ένα παιδί χρησιμοποιώντας τις αισθήσεις του και με την ικανότητά του να επεξεργάζεται τις πληροφορίες που συλλέγει (π.χ. η παρατήρηση και η προσπάθεια εξήγησης ενός φυσικού φαινομένου).
- **Επικοινωνιακή και γλωσσική ανάπτυξη:** Σχετίζεται με δεξιότητες επεξεργασίας ποικίλων ερεθισμάτων εκ μέρους του παιδιού, ώστε να είναι σε θέση να αναπτύσσει ικανότητες και δεξιότητες έκφρασης και ανταλλαγής σκέψεων και συναισθημάτων με τους άλλους (π.χ. η ικανότητα περιγραφής μιας κατάστασης).
- **Γνωστική ανάπτυξη:** Σχετίζεται με τις δεξιότητες που βοηθούν το παιδί να σκέφτεται και να επεξεργάζεται τη σκέψη του (π.χ. η ικανότητα επίλυσης απλών προβλημάτων).
- **Συναισθηματική ανάπτυξη:** Σχετίζεται με την ικανότητα του παιδιού να χειρίζεται τα συναισθήματά του και να αντιδρά ανάλογα σε δεδομένες καταστάσεις (π.χ. η ικανότητα ένταξης σε μια κοινωνική ομάδα).
- **Κοινωνική ανάπτυξη:** Σχετίζεται με τη διαμόρφωση της ταυτότητας του παιδιού, τις σχέσεις του με τους άλλους και τον τρόπο που αντιλαμβάνεται τη θέση του και τους ρόλους του στο κοινωνικό περιβάλλον.

- **Πώς προετοιμάζει το νηπιαγωγείο τα παιδιά για την είσοδό τους στο δημοτικό σχολείο;**

Η μετάβαση στο δημοτικό σχολείο αποτελεί κρίσιμο σημείο για τα παιδιά όλου του κόσμου. Το νηπιαγωγείο βοηθά τα παιδιά να ενταχθούν στο δημοτικό σχολείο με τους εξής τρόπους:

✓ Πρώτον: Κατά την περίοδο που τα παιδιά φοιτούν στο νηπιαγωγείο αναπτύσσουν δεξιότητες που θεωρούνται ιδιαίτερα σημαντικές για την επιτυχία τους στο σχολείο και στη ζωή.

✓ Δεύτερον: Το περιβάλλον μάθησης στο νηπιαγωγείο, παρόλο που φαίνεται να είναι διαφορετικό από αυτό του δημοτικού σχολείου, για το λόγο ότι λαμβάνονται σοβαρά υπόψη οι ειδικές αναπτυξιακές και μαθησιακές ανάγκες των παιδιών αυτής της ηλικίας, στην ουσία διευκολύνει την ομαλή μετάβαση του παιδιού στο δημοτικό σχολείο.

- ✓ Τρίτον: Ο κοινωνικός και ο εκπαιδευτικός ρόλος του νηπιαγωγείου έχει πλέον αναγνωριστεί και αυτό αποτυπώνεται τόσο στην εκπαίδευση των νηπιαγωγών, που είναι πλέον πανεπιστημιακή, όσο και στον επιστημονικό τρόπο που αναπτύσσεται η προσχολική εκπαίδευση. Η δουλειά που γίνεται πλέον στο νηπιαγωγείο έχει επιστημονική και οργανωμένη βάση και σχεδιάζεται με τρόπο προσεκτικό και κατάλληλο για τις αναπτυξιακές και μαθησιακές ανάγκες του παιδιού, αλλά και για τις απαιτήσεις που θα συναντήσει όταν μεταβεί στο δημοτικό σχολείο.
- ✓ Τέταρτον: Ο τρόπος εργασίας του νηπιαγωγείου συμβάλλει από μόνος του στη διευκόλυνση του έργου του δημοτικού σχολείου. Τα νήπια ενθαρρύνονται να εξερευνούν και να αναλαμβάνουν ευθύνες, γεγονός που τα βοηθά να μαθαίνουν ευκολότερα και αποτελεσματικά κατά τα σχολικά χρόνια.

Πρόσφατες μελέτες σχετικές με την ανάπτυξη του εγκεφάλου των παιδιών έδειξαν ότι τα κύτταρα του εγκεφάλου διαμορφώνονται στην ηλικία των 0-8 ετών – το 80% της ανάπτυξης γίνεται μέχρι την ηλικία των 5 ετών. Εάν ένα παιδί δεν λάβει την κατάλληλη ανατροφή, διατροφή, αλληλεπίδραση με πρόσωπα που το φροντίζουν και τα κατάλληλα ερεθίσματα κατά τη διάρκεια αυτής της κρίσιμης περιόδου, υπάρχει ο κίνδυνος το παιδί να μην αναπτυχθεί σωστά ή πλήρως, γεγονός που μπορεί να επηρεάσει την κοινωνική ή και την ακαδημαϊκή του ανάπτυξη.

Ο τρόπος εργασίας στο νηπιαγωγείο βοηθάει τα παιδιά:

- Να είναι πρόθυμα να δοκιμάζουν νέα πράγματα, όπως να εργάζονται σε ομάδες με παιδιά που δεν γνώριζαν πριν, να μπορούν να αυτοσυστήνονται, να αναπτύσσουν γλωσσικές δεξιότητες κτλ.
- Να αντιμετωπίζουν αλλαγές και διαφορετικές συνθήκες με λιγότερο άγχος.
- Να νιώθουν άνετα και όταν εργάζονται μόνα τους.
- Να μπορούν να διαχειριστούν με μεγαλύτερη ευχέρεια τις διαφορές τους με άλλα παιδιά.

- **Πώς επιδρά το νηπιαγωγείο στο μέλλον των παιδιών;**

Έρευνες έχουν δείξει ότι οι επιδράσεις του νηπιαγωγείου στο μέλλον των παιδιών μπορεί να είναι οι ακόλουθες:

- ❖ ***Κοινωνικές επιδράσεις***
  - Μείωση της εγκληματικότητας.
  - Μείωση της ανάγκης για προσφυγή στην κοινωνική φροντίδα κάποιων παιδιών.
  - Μείωση της κακομεταχείρισης και της παραμέλησης των παιδιών.

❖ ***Εκπαιδευτικές επιδράσεις***

- Αύξηση του επιπέδου της επίτευξης των εκπαιδευτικών στόχων.
- Βελτίωση της αναμενόμενης ακαδημαϊκής επίδοσης.
- Μείωση των ποσοστών εγκατάλειψης του σχολείου.

Τα αποτελέσματα αυτά, στο βαθμό που αποδεικνύονται, μπορούν να πείσουν τους γονείς ότι η φοίτηση των παιδιών σε νηπιαγωγείο είναι ιδιαίτερα σημαντική για τη διαμόρφωση της μελλοντικής τους ζωής.

• Πώς περνάει η μέρα στο ολοήμερο νηπιαγωγείο;

Η δομή του προγράμματος του νηπιαγωγείου ορίζεται κεντρικά από το ΥΠΕΠΘ και σύμφωνα με τα όσα ισχύουν (Φ. 32/190/81670/Γ1/20-7-2007 Υπουργική Απόφαση, ΦΕΚ 1420/8.8.2007 τ. Β΄) το ημερήσιο πρόγραμμα του ολοήμερου νηπιαγωγείου διαμορφώνεται ως εξής:

Χρονοδιάγραμμα	Λειτουργία ολοήμερου νηπιαγωγείου	Λειτουργία ολοήμερου νηπιαγωγείου με πρωινή προαιρετική ζώνη
7.00΄-8.00΄		Πρωινή προαιρετική ζώνη.
8.00΄-8.15΄ 8.00΄-9.00΄	Προσέλευση νηπίων. Αυθόρμητες δραστηριότητες στις γωνιές δραστηριοτήτων. Προσευχή.	Προσέλευση νηπίων. Αυθόρμητες δραστηριότητες στις γωνιές δραστηριοτήτων. Προσευχή.
9.00΄-9.30΄	Συζήτηση – Ημερήσιος προγραμματισμός δραστηριοτήτων.	Συζήτηση – Ημερήσιος προγραμματισμός δραστηριοτήτων.
9.30΄-10.30΄	Ανάπτυξη διαθεματικών δραστηριοτήτων.	Ανάπτυξη διαθεματικών δραστηριοτήτων.
10.30΄-11.15΄	Πρόγευμα – Διάλειμμα.	Πρόγευμα – Διάλειμμα.
11.15΄-12.00΄	Αυθόρμητες δραστηριότητες στις γωνιές δραστηριοτήτων. Παιδαγωγικά παιχνίδια.	Αυθόρμητες δραστηριότητες στις γωνιές δραστηριοτήτων. Παιδαγωγικά παιχνίδια.
12.00΄-12.30΄	Ανάπτυξη διαθεματικών δραστηριοτήτων.	Ανάπτυξη διαθεματικών δραστηριοτήτων.

Χρονοδιάγραμμα	Λειτουργία ολοήμερου νηπιαγωγείου	Λειτουργία ολοήμερου νηπιαγωγείου με πρωινή προαιρετική ζώνη
12.30΄-13.00΄	Διάλειμμα.	Διάλειμμα.
13.00΄-13.45΄	Προετοιμασία γεύματος – Γεύμα.	Προετοιμασία γεύματος – Γεύμα.
13.45΄-14.30΄	Χαλάρωση – ΄Υπνος.	Χαλάρωση – ΄Υπνος.
14.30΄-15.15΄	Ανάπτυξη διαθεματικών δραστηριοτήτων.	Ανάπτυξη διαθεματικών δραστηριοτήτων.
15.15΄-15.45΄	Συζήτηση – Αξιολόγηση των ημερήσιων δραστηριοτήτων. Προγραμματισμός της επόμενης μέρας. Προετοιμασία για αποχώρηση.	Συζήτηση – Αξιολόγηση των ημερήσιων δραστηριοτήτων. Προγραμματισμός της επόμενης μέρας. Προετοιμασία για αποχώρηση.
15.45΄-16.00΄	Αποχώρηση των νηπίων.	Αποχώρηση των νηπίων.

- *Ωράριο:* Το ολοήμερο νηπιαγωγείο λειτουργεί από τις 8.00΄ μέχρι τις 16.00΄, με δύο νηπιαγωγούς, ενώ στο κλασικό τμήμα υπάρχει ένας/μία νηπιαγωγός. Στο ολοήμερο νηπιαγωγείο οι δύο νηπιαγωγοί δουλεύουν με βάρδιες. Η πρώτη είναι από τις 8.00΄ μέχρι τις 12.00΄ και η δεύτερη από τις 11.45΄ μέχρι τις 16.00΄. Στο χρονικό διάστημα από τις 11.45΄ μέχρι τις 12.00΄ οι δύο νηπιαγωγοί συνεργάζονται, ώστε να υπάρχει μια συνέχεια στο ημερήσιο πρόγραμμα. Η εναλλαγή της βάρδιας γίνεται συνήθως εβδομαδιαία, αλλά σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να είναι και μηνιαία.
- *Διαλείμματα:* Στο ολοήμερο νηπιαγωγείο γίνονται δύο διαλείμματα. ΄Ενα στις 10.45΄-11.15΄ και ένα στις 12.30΄-13.00΄, ενώ στο κλασικό τμήμα γίνεται μόνο το πρώτο διάλειμμα. Κατά τη διάρκεια του διαλείμματος υπεύθυνος/-η για την ασφάλεια των παιδιών είναι ο/η νηπιαγωγός, ο οποίος/η οποία πρέπει να τα επιτηρεί.
- *Φαγητό:* Τα παιδιά τρώνε δεκατιανό στις 10.30΄-10.45΄ και μεσημεριανό στις 13.00΄-13.45΄. Στο ολοήμερο νηπιαγωγείο προβλέπεται χρόνος για το γεύμα των παιδιών, το οποίο ετοιμάζουν οι γονείς από το σπίτι. Θεωρείται απαραίτητο να έχουν τα παιδιά πρόγευμα και κανονικό γεύμα, που θα ετοιμάζεται από το σπίτι. Οι γονείς, σύμφωνα με τις υποδείξεις των νηπιαγωγών, φροντίζουν ώστε το φαγητό των παιδιών να ακολουθεί τους κανόνες της υγιεινής διατροφής. Το δεκατιανό, για παράδειγμα, μπορεί να περιλαμβάνει φρούτο, γιαούρτι ή ένα σάντουιτς που έχει προετοιμαστεί στο σπίτι. Το μεσημεριανό πρέπει να τοποθετείται σε σκεύος κατάλληλο για τον εξοπλισμό του νηπιαγωγείου. Εάν δηλαδή το νηπιαγωγείο διαθέτει ηλεκτρική κουζίνα, το φαγητό πρέπει να τοποθετείται σε μεταλλικό σκεύος, ενώ αν υπάρχει φούρνος μικροκυμάτων, το δοχείο πρέπει να είναι πλαστικό και κατάλληλο για χρήση σε τέτοιου είδους συσκευή. Η ώρα του γεύμα-

τος δεν καλύπτει μόνο βιολογικές ανάγκες, αλλά έχει και παιδαγωγική αξία, επειδή διευρύνει το πεδίο εμπειριών και γνώσεων των παιδιών, δίνοντάς τους την ευκαιρία να κατακτήσουν δεξιότητες, να αναπτύξουν την αυτονομία τους, να επικοινωνήσουν, να συνεργαστούν και να μάθουν να αυτοεξυπηρετούνται. Τα παιδιά πρέπει να μάθουν να τρώνε μόνα τους –σύμφωνα με τις παιδαγωγικές επιδιώξεις του νηπιαγωγείου–, χωρίς τη βοήθεια του/της νηπιαγωγού, και γι' αυτόν το λόγο το φαγητό πρέπει να είναι κατάλληλα προετοιμασμένο (π.χ. κομμένο σε κομμάτια). Ο/η νηπιαγωγός κατά τη διάρκεια του γεύματος αξιοποιεί τις καθημερινές εμπειρίες και τα διαφορετικά βιώματα των νηπίων και τις μετατρέπει σε θετικές πηγές μάθησης. Πρωταρχικός στόχος είναι τα νήπια, σε συνεργασία με τον/τη νηπιαγωγό, να τακτοποιούν και να διατηρούν καθαρό το χώρο του γεύματος, τηρώντας όλους τους βασικούς κανόνες υγιεινής (π.χ. χρησιμοποίηση τραπεζομάντιλων και ατομικής πετσέτας, σχολαστική καθαριότητα), ώστε η αίθουσα να είναι έτοιμη προ και μετά του γεύματος σε περίπτωση που δεν υπάρχει άλλος χώρος σίτισης. Με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά συμμετέχουν ενεργά στον προγραμματισμό και στην οργάνωση της διαδικασίας του γεύματος.

- *Ξεκούραση – Χαλάρωση:* Στο ολοήμερο πρόγραμμα προβλέπεται επίσης χρόνος για την ξεκούραση των νηπίων μετά το γεύμα σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους. Οι νηπιαγωγοί δημιουργούν ευνοϊκές συνθήκες ξεκούρασης και χαλάρωσης, σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο, τη «γωνιά ξεκούρασης». Η γωνιά ξεκούρασης δημιουργείται σε κατάλληλο σημείο της αίθουσας και αποτελεί ένα χώρο ευχάριστο και οικείο, στον οποίο τα παιδιά νιώθουν ασφάλεια και ζεστασιά. Η ώρα της χαλάρωσης και της ξεκούρασης έχει και παιδαγωγική αξία, καθώς τα παιδιά εσωτερικεύουν κανόνες της κοινωνικής ζωής, μαθαίνουν να αναγνωρίζουν και να αποδέχονται τις ανάγκες των άλλων, μαθαίνουν να αυτοπειθαρχούν και να αναπτύσσουν αισθήματα προσφοράς και αλληλεγγύης.

• Πώς ενημερώνονται οι γονείς;

Η ενημέρωση των γονέων προγραμματίζεται από τον/τη νηπιαγωγό και αφορά το σύνολο των γονέων της τάξης. Η συνεργασία όμως με τους γονείς μπορεί να επιτευχθεί και με άλλους τρόπους, όπως με ολιγόλεπτη επικοινωνία όταν οι γονείς έρχονται να πάρουν τα παιδιά τους από το

νηπιαγωγείο, με τηλεφωνική επικοινωνία ή με προσωπικές συναντήσεις για την επίλυση μεμονωμένων προβλημάτων. Η ενημέρωση είναι δικαίωμα των γονέων, αλλά και υποχρέωση και καθήκον των εκπαιδευτικών. Γίνεται εκτός διδακτικού ωραρίου, μετά από πρόσκληση εκ μέρους του/της νηπιαγωγού, σε χρόνο που επιτρέπει τη μεγαλύτερη συμμετοχή των γονέων και των κηδεμόνων. Η ενημέρωση γίνεται συλλογικά όταν πρόκειται για γενικά θέματα και για θέματα λειτουργίας του νηπιαγωγείου και προσωπικά όταν πρόκειται για θέματα που αφορούν συγκεκριμένο νήπιο. Ο/η νηπιαγωγός ορίζει μία φορά το μήνα ή και συχνότερα, αν το κρίνει απαραίτητο, ημέρα συνεργασίας με τους γονείς, η οποία γίνεται σε ώρες εκτός διδακτικού ωραρίου και αποφασίζεται από το διδακτικό προσωπικό, αναγράφεται στο βιβλίο πρακτικών και ανακοινώνεται στους γονείς. Αυτονόητο είναι ότι ο/η νηπιαγωγός δέχεται και εκτάκτως σε συνεργασία γονείς που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα. Για την αντιμετώπιση περιπτώσεων νηπίων που παρουσιάζουν ιδιαίτερες δυσκολίες, ο/η νηπιαγωγός μπορεί να συνεργάζεται ακόμα και εντός της αίθουσας διδασκαλίας με τους γονείς αυτών των νηπίων ή με άτομα που κρίνονται ειδικά για την περίπτωση ή μπορούν να προσφέρουν ειδική βοήθεια, όταν ο ίδιος / η ίδια ή ο/η σχολικός σύμβουλος προσχολικής αγωγής το κρίνουν απαραίτητο.

- **Πώς προστατεύεται η υγεία των παιδιών;**

Κατά την εγγραφή ο γονέας είναι υποχρεωμένος να προσκομίσει βιβλιάριο υγείας, στο οποίο να φαίνεται ότι έγιναν τα προβλεπόμενα εμβόλια και η οδοντική εξέταση. Οι νηπιαγωγοί φροντίζουν καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας για την υγεία και την ασφάλεια των παιδιών. Σε περίπτωση σοβαρού ατυχήματος ή ασθένειας ειδοποιείται ο γονέας ή ο κηδεμόνας και παραλαμβάνει το νήπιο. Οι νηπιαγωγοί σε συνεργασία με τους γονείς ή/και τον/τη σχολικό/-ή σύμβουλο μπορούν να οργανώσουν επισκέψεις γιατρών στο νηπιαγωγείο (οδοντίατρος, διατροφολόγος), οι οποίοι εξετάζουν τα παιδιά και δίνουν οδηγίες στα ίδια και στους γονείς τους.

- **Πώς θα προετοιμάσουν οι γονείς το παιδί τους για μια ομαλή μετάβαση στο νηπιαγωγείο;**

Συνήθως τα παιδιά της νηπιακής ηλικίας δεν αντιμετωπίζουν ανυπέρβλητα προβλήματα μετάβασης και προσαρμογής στο νηπιαγωγείο. Ωστόσο θα ήταν καλό κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού οι γονείς να προετοιμάσουν ψυχολογικά το παιδί. Το πιο απλό πράγμα που μπορούν να κάνουν είναι να του μιλήσουν με θετικά λόγια για το νηπιαγωγείο. Θα πρέπει να απαντούν με απόλυτη ειλικρίνεια σε ερωτήσεις που θα

θέσει το παιδί, προσπαθώντας να του λύσουν όλες τις απορίες του, ώστε να μην έχει αμφιβολίες για το τι θα συναντήσει.

Οι συνηθισμένες ερωτήσεις που θέτουν τα παιδιά που μετά τον παιδικό σταθμό πηγαίνουν στο νηπιαγωγείο είναι: «Γιατί να πάω σε άλλο σχολείο; Μ' αρέσει αυτό που είμαι». «Τι παιχνίδια θα υπάρχουν στο καινούργιο μου σχολείο;» «Θα έχω τα ίδια παιδιά στην τάξη μου;» «Πού θα είναι οι συμμαθητές μου; Μήπως χάσω τους φίλους μου;» Από την άλλη τα παιδιά που δεν έχουν πάει σε παιδικό σταθμό συχνά ρωτούν: «Γιατί να πάω σε σχολείο; Μ' αρέσει εδώ που είμαι». «Τι παιχνίδια θα υπάρχουν στο σχολείο;» «Θα κάνω φίλους στο σχολείο;»

Μια καλή πρόταση είναι να επισκεφθούν οι γονείς μαζί με τα παιδιά το νηπιαγωγείο κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού ή εν πάση περιπτώσει πριν από την έναρξη της σχολικής χρονιάς (περίοδος 1/9 - 10/9), ώστε το παιδί να εξοικειωθεί με το περιβάλλον.

Πολλές φορές τα παιδιά μεταφέρουν και βιώνουν τα άγχη των γονέων τους παρά τα δικά τους. Θα πρέπει λοιπόν οι γονείς να φροντίσουν να μη μεταφέρουν στα παιδιά δικά τους άγχη και ανησυχίες και ο καλύτερος τρόπος είναι να τα αποβάλουν οι ίδιοι.

- **Η προετοιμασία του παιδιού για το νηπιαγωγείο σχετίζεται και με την προετοιμασία των γονέων;**

Δεν είναι μόνο τα παιδιά που ενδεχομένως στενοχωριούνται όταν αφήνουν για πρώτη φορά το σπίτι για να πάνε στο νηπιαγωγείο. Και οι γονείς πολλές φορές στενοχωριούνται το ίδιο ή δεν είναι λίγες οι φορές που αγωνιούν για τα παιδιά τους και σκέφτονται υπαρκτά ή ανύπαρκτα προβλήματα που μπορεί να συναντήσουν στο νηπιαγωγείο. Η συζήτηση με το παιδί μπορεί να λειτουργήσει ως αγχολυτικό τόσο για τους γονείς όσο και για το παιδί. Παρέχει μια εξαιρετική ευκαιρία ώστε να εξωτερικευθούν οι φόβοι και οι αγωνίες τόσο των παιδιών όσο και των ίδιων των γονέων. Το πρώτο και το σημαντικότερο πράγμα που θα πρέπει να κάνουν οι γονείς είναι να προσπαθήσουν να διώξουν τις δικές τους αγωνίες και τους φόβους. Το παιδί πολλές φορές καταλαβαίνει πολύ καλά τι νιώθουν ή τι μπορεί να σκέφτονται οι γονείς του.

- **Πώς μπορούν οι γονείς να βοηθήσουν το παιδί τους να κερδίσει την αυτονομία του;**

Είναι σημαντικό για το παιδί να μπορεί σιγά σιγά να ανεξαρτητοποιείται σε ό,τι αφορά απλές καθημερινές δραστηριότητες, για τις οποίες βασιζόταν στη βοήθεια των γονέων. Για παράδειγμα, να μπορεί να χρησιμοποιεί μόνο του την τουαλέτα, να φοράει σωστά τα παπούτσια του, να ανεβάζει το φερμουάρ ή να κουμπώνει την μπλούζα του. Αντικείμενα που μπορεί να είναι πολύ όμορφα, αλλά που μπορεί να δυσκολεύουν πρακτικά το παιδί, καλό θα είναι να αποφεύγονται. Για παράδειγμα

τσαντάκια με πολύπλοκο άνοιγμα ή ρούχα που δυσκολεύουν τις κινήσεις του παιδιού καλό θα είναι να αποφεύγονται, γιατί ενδέχεται να το αγχώνουν.

- **Πώς μπορούν οι γονείς να προετοιμάσουν τη μετάβαση του παιδιού τους στο νηπιαγωγείο;**

Μια καλή πρόταση για την προετοιμασία του παιδιού είναι να δημιουργήσουν οι γονείς ένα πρόγραμμα προετοιμασίας για τη μετάβασή του στο νηπιαγωγείο. Για παράδειγμα, θα πρέπει να προγραμματιστεί αρκετό καιρό πριν (3-4 εβδομάδες) η ώρα που θα κοιμάται και που θα ξυπνάει, ώστε να μπορεί να κοιμάται αρκετά και να εξοικειωθεί με το χειμερινό του πρόγραμμα.

- **Χρειάζεται το παιδί κάποιες ειδικές γνώσεις για να πάει στο νηπιαγωγείο;**

Δεν πρέπει να ανησυχούν οι γονείς για τις δεξιότητες που θεωρούν ότι θα πρέπει να αναπτύξει το παιδί πριν πάει στο νηπιαγωγείο. Καταρχήν δεν είναι ευδιάκριτες, ούτε υπάρχουν κάποιες που θεωρούνται απαραίτητες, αλλά ούτε οι γονείς έχουν τις επιστημονικές γνώσεις, ώστε να διαγνώσουν την επάρκειά τους. Εξάλλου δεν έχουν όλα τα παιδιά τον ίδιο ρυθμό ανάπτυξης. Το μαθησιακό περιβάλλον του νηπιαγωγείου δεν είναι καθόλου ανταγωνιστικό. Αντιθέτως είναι συνεργατικό και προσαρμοσμένο στους διαφορετικούς ρυθμούς ανάπτυξης των παιδιών.

- **Θα πρέπει ο γονέας να μείνει με το παιδί του τις πρώτες μέρες στο νηπιαγωγείο;**

Το κάθε παιδί είναι διαφορετικό από τα άλλα. Για κάποια από αυτά η παρουσία του γονέα μπορεί να είναι σημαντική, για άλλα όχι. Εάν το παιδί το ζητάει επίμονα, καλό θα είναι ο γονέας να το συνοδεύσει στο νηπιαγωγείο και να παραμείνει μαζί του στην τάξη, αλλά αυτό δεν είναι καλό να συνεχιστεί για περισσότερες από 2-3 ημέρες.

- **Όταν τα παιδιά αρχίζουν να μαθαίνουν πολλά πράγματα στο νηπιαγωγείο, υπάρχει περίπτωση να αρχίσουν να παρουσιάζουν παλινδρομήσεις σε άλλους τομείς ανάπτυξης;**

Είναι γενικά γνωστό και πολλές φορές αναμενόμενο, όταν ένα παιδί αρχίζει να αναπτύσσει με πιο προγραμματισμένο τρόπο κάποιες δεξιότητες, να παρουσιάζει παλινδρομήσεις στην ανάπτυξη κάποιων άλλων δεξιοτήτων. Για παράδειγμα, μπορεί κατά την πρώτη περίοδο που θα αρχίσει να πηγαίνει στο νηπιαγωγείο να γίνει πιο νευρικό, να κλαίει συχνότερα, να γίνεται πιο απαιτητικό κτλ. Αυτή η συμπεριφορά δεν θα πρέπει καταρχήν να ανησυχήσει τους γονείς και τους νηπιαγωγούς. Όσο περνάει ο καιρός, το παιδί θα επανέρχεται. Ωστόσο θα πρέπει να δώσουν μεγαλύτερη προσοχή στο παιδί κατά τη συγκεκριμένη περίοδο, χωρίς να γίνονται υπερβολικοί τόσο ως προς τη συμπεριφορά τους όσο και ως προς τις αντιδράσεις τους.

Κεφάλαιο 2ο:

Προτεραιότητα στην υγεία και στην ασφάλεια

Εισαγωγικά

1. **Τι πρόκειται να δούμε όταν θα επισκεφθούμε το νηπιαγωγείο;**
2. **Ασφάλεια μέσα και έξω από το νηπιαγωγείο**
3. **Η σημασία της συμμετοχής των γονέων στην ασφάλεια και στην υγιεινή του νηπιαγωγείου**

Εισαγωγικά

Η δημόσια δωρεάν εκπαίδευση αποτελεί υποχρέωση της πολιτείας σύμφωνα με το σύνταγμα. Οι υποχρεώσεις της πολιτείας και του κοινωνικού κράτους που απορρέουν από τις διατάξεις του συντάγματος επεκτείνονται και στην προστασία της υγείας των πολιτών, καθώς και στην παροχή ασφάλειας. Ειδικότερα οι παροχές στην υγεία και στην ασφάλεια θα πρέπει να αφορούν και κάθε υπηρεσία —δημόσιας ή ιδιωτικής φύσεως— που βρίσκεται κάτω από τον έλεγχο και την εγγύηση του κράτους, το οποίο μεριμνά ώστε η λειτουργία των δημόσιων και των ιδιωτικών σχολείων να εξασφαλίζει όλες τις προϋποθέσεις και τους όρους εκείνους που προστατεύουν και προάγουν την υγεία των μαθητών και του κοινωνικού συνόλου. Η ηλικία και η ευαίσθητη σωματική και ψυχική υγεία των παιδιών αποτελούν σημαντικούς λόγους για να επικεντρώσουν την προσοχή τους τα σχολεία κάθε βαθμίδας και τα νηπιαγωγεία ειδικότερα, ώστε να εγγυηθούν την ασφάλεια και την υγεία τους.

Βασική προϋπόθεση συνεπώς για την εύρυθμη και αποδοτική λειτουργία κάθε σχολικής μονάδας, πολύ περισσότερο δε των νηπιαγωγείων, όπου φοιτούν παιδιά μικρής ηλικίας, είναι η δημιουργία ενός ασφαλούς και υγιούς περιβάλλοντος. Η ασφάλεια και η υγιεινή των χώρων του νηπιαγωγείου δεν αποτελούν απλώς προϋπόθεση για την εύρυθμη λειτουργία του, αλλά και υποχρέωσή του απέναντι στα παιδιά και στις οικογένειές τους. Ακόμα οι έννοιες της προστασίας της υγείας και της παροχής ασφάλειας περιλαμβάνουν όχι μόνο τη θεραπεία, αλλά και την πρόληψη, η οποία συνίσταται στη λήψη επαρκών μέτρων, που θα τείνουν να μηδενίσουν τους πιθανούς κινδύνους. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι η ασφάλεια και η υγεία των παιδιών δεν εξαρτώ-

νται μόνο από τη διαμόρφωση του χώρου και των υλικών, αλλά και από το σχεδιασμό σχετικών μαθησιακών διαδικασιών, που στοχεύουν προς αυτή την κατεύθυνση. Οι μαθησιακές αυτές διαδικασίες έχουν στόχο να αναπτύξουν τα παιδιά τις εξής ικανότητες:

- Να αναγνωρίζουν τους πιθανούς κινδύνους για την υγεία τους και την ασφάλειά τους.
- Να είναι σε θέση να κάνουν επιλογές που θα προστατεύουν την υγεία τους.
- Να προλαμβάνουν πιθανούς κινδύνους για την υγεία και την ασφάλειά τους.

Το νηπιαγωγείο, ως το πρώτο σκαλοπάτι της εκπαιδευτικής πυραμίδας, αναλαμβάνει μέσα από την υλικοτεχνική του υποδομή, το πρόγραμμα σπουδών του, την εκπαίδευση και την εμπειρία του προσωπικού του να προστατεύσει και να προαγάγει την ασφάλεια και την υγεία.

Οι χώροι του νηπιαγωγείου, το εκπαιδευτικό και το ημερήσιο πρόγραμμα στο σύνολό του και η εκπαίδευση των νηπιαγωγών ακολουθούν μια σειρά από προδιαγραφές, οι οποίες βοηθούν στην αποτελεσματική του λειτουργία, με κεντρικό γνώμονα την αναπτυξιακή και τη μαθησιακή πρόοδο των παιδιών μέσα σε ένα ασφαλές και υγιές από κάθε άποψη περιβάλλον.

1. Τι πρόκειται να δούμε όταν θα επισκεφθούμε το νηπιαγωγείο;

Σε κάθε ελληνικό νηπιαγωγείο υπάρχουν εσωτερικοί και εξωτερικοί χώροι. Όλοι οι χώροι οργανώνονται με τρόπους βολικούς και φιλικούς για την ηλικία και το επίπεδο ανάπτυξης των παιδιών. Οι χώροι του νηπιαγωγείου προσφέρουν κέντρα ενδιαφέροντος για τα παιδιά, όπου μπορούν να παίξουν, να εξερευνήσουν και να δημιουργήσουν.

Οι εσωτερικοί χώροι πρέπει να προσφέρουν ένα ασφαλές και υγιεινό περιβάλλον, όπου τα παιδιά θα αναπτύσσουν τις δεξιότητες και τη δημιουργικότητά τους μαθαίνοντας. Οι χώροι και τα υλικά τηρούν συγκεκριμένες προδιαγραφές, που προστατεύουν τα παιδιά και εξαλείφουν τις πιθανότητες ατυχημάτων. Είναι καλό όμως οι γονείς να γνωρίζουν κάποια βασικά πράγματα που έχουν σχέση με τη διαρρύθμιση των χώρων του νηπιαγωγείου και με τα υλικά που χρησιμοποιούνται. Για παράδειγμα καλό είναι να έχουν υπόψη τους ότι οι χώροι πρέπει να αερίζονται, ότι δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται αιχμηρά ή άλλα επικίνδυνα αντικείμενα, ότι δεν πρέπει να υπάρχουν σκάλες, ή, αν υπάρχουν, τότε τα σκαλοπάτια να είναι αρκετά πλατιά, να μην είναι φαγωμένα και γλιστρούν και να υπάρχει κουπαστή, από την οποία να μπορούν να πιάνονται τα νήπια. Επίσης θα πρέπει να έχουν υπόψη τους ότι οι χώροι θα πρέπει να έχουν αρκετά παράθυρα, ώστε να αερίζονται συχνά και να φωτίζονται επαρκώς. Οι μοκέτες, όπου υπάρχουν, θα πρέπει να είναι καθαρές και να μην έχουν βραχεί. Τα τραπεζάκια και οι κα-

ρέκλες πρέπει να είναι εργονομικά σχεδιασμένα, κατάλληλα για τη σωματική διάπλαση των νηπίων και χωρίς γωνίες ή αιχμηρά εξαρτήματα. Το ίδιο ισχύει για τις τουαλέτες του νηπιαγωγείου, οι οποίες θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένες στις ανάγκες των νηπίων, με λεκάνες και νιπτήρες στο κατάλληλο μέγεθος και ύψος, χωρίς κανονικές πόρτες, ώστε να αποφεύγονται τα ατυχήματα.

Στην κουζίνα τηρούνται όλοι οι κανόνες όσον αφορά την ασφάλεια των μαθητών, δηλαδή υπάρχει αρκετός χώρος για την εστίαση των νηπίων, ενώ οι εστίες της κουζίνας έχουν ειδικά προστατευτικά, για να εμποδίζουν τα παιδιά να ακουμπήσουν τα χέρια τους σ' αυτές ή να γυρίσουν τους διακόπτες. Μαχαίρια και άλλα εργαλεία είναι σε ασφαλές συρτάρι, όπως και τα απορρυπαντικά και τα άλλα καθαριστικά υλικά.

Για την ώρα της χαλάρωσης, κατά την οποία τα παιδιά ξαπλώνουν και κοιμούνται, αν υπάρχει ειδικός χώρος γι' αυτόν το σκοπό, είναι πάντα καθαρός, όπως και τα κρεβάτια και τα σεντόνια, ενώ αν δεν υπάρχει ειδικός χώρος αυτό γίνεται μέσα στην τάξη, σε ειδικά στρώματα, που πρέπει να είναι καθαρά και κατάλληλα για την ανάπαυση των παιδιών.

Ο εξωτερικός χώρος, που είναι εξίσου σημαντικός όσο και ο εσωτερικός, έχει και αυτός το ρόλο του, αφού συμβάλλει στην εφαρμογή του προγράμματος και στην ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών. Όταν τα παιδιά βρίσκονται έξω από την αίθουσα, χρειάζονται να κινούνται ελεύθερα και να ασκούνται, ιδιαίτερα με αθλοπαιδιές ή άλλες παιγνιώδεις δραστηριότητες. Για το λόγο αυτό ο εξωτερικός χώρος πρέπει να είναι ευρύχωρος, ασφαλής και εξοπλισμένος με τα ανάλογα παιχνίδια. Εάν υπάρχει αμμοδόχος,

πρέπει να σκεπάζεται τις ώρες που δεν χρησιμοποιείται, για να μη λερώνεται από ακαθαρσίες ζώων, ενώ κατασκευές όπως τσουλήθρες, τραμπάλες κτλ. πρέπει να τηρούν τους διεθνείς κανόνες ασφαλείας και να ελέγχονται σε τακτά χρονικά διαστήματα για πιθανόν φθορές. Ειδική μέριμνα πρέπει να λαμβάνεται και για παιδιά που έχουν κινητικά προβλήματα, για τα οποία πρέπει να εξασφαλίζεται η εύκολη πρόσβαση στο χώρο της αυλής.

2. Ασφάλεια μέσα και έξω από το νηπιαγωγείο

Τα πέντε πρώτα χρόνια της ζωής ενός παιδιού είναι το διάστημα που αυτό αναπτύσσεται αλματωδώς σωματικά, κοινωνικά και γνωστικά. Κάθε παιδί έρχεται στον κόσμο με τεράστιες δυνατότητες μάθησης, αλλά και με πολλές ανάγκες, που επηρεάζουν την ανάπτυξή του. Η ικανοποίηση των αναγκών του παιδιού, όπως η παροχή αγάπης, διατροφής, υγείας, κοινωνικής και συναισθηματικής ασφάλειας, καθώς και η παρακίνηση για την ανάπτυξη των δεξιοτήτων του θα το βοηθήσουν να επιτύχει στη ζωή.

Τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας έρχονται στο νηπιαγωγείο ξεκινώντας από διαφορετικά οικογενειακά περιβάλλοντα. Αν και τα παιδιά δεν είναι δυνατόν να ελέγχουν μόνα τους τις δραστηριότητές τους, ωστόσο είναι σε θέση να επιλέγουν μορφές συμπεριφοράς που προάγουν την υγεία τους και τα προστατεύουν. Ο βασικός σκοπός του νηπιαγωγείου ως προς τον τομέα αυτόν θα πρέπει να στηρίζεται στην παραδοχή ότι τα παιδιά μπορούν να λαμβάνουν τις σωστές αποφάσεις όταν τους παρέχονται οι απαραίτητες πληροφορίες και με τρόπο πρόσφορο ως προς την ανάπτυξή τους. Οι δραστηριότητες που αφορούν την υγεία τους και την ασφάλειά τους προκαλούν το ενδιαφέρον τους και την προσοχή τους, με αποτέλεσμα να έχουμε κατά κύριο λόγο επιτυχία στην επίτευξη αυτών των στόχων.

Στο νηπιαγωγείο δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στη διαμόρφωση της υπευθυνότητας των

παιδιών, ώστε να αποκτήσουν ασφαλείς και υγιείς συνήθειες και να παίρνουν τις σωστές αποφάσεις σχετικά με την υγεία τους, αλλά και σχετικά με την προστασία και το σεβασμό της υγείας των άλλων. Τα παιδιά της ηλικίας αυτής είναι σε θέση να κατανοούν τον τρόπο με τον οποίο μεγαλώνουν και αναπτύσσονται, καθώς και τη χρήση και την κατανάλωση αγαθών και πληροφοριών που προάγουν την υγεία τους.

Τα προϊόντα που χρησιμοποιούνται από τα παιδιά θα πρέπει να επιλέγονται με γνώμονα την ασφάλειά τους και την προστασία της υγείας τους. Γονείς και εκπαιδευτικοί θα πρέπει να λαμβάνουν πάντα υπόψη όλους τους κινδύνους που μπορεί να υπάρχουν στο περιβάλλον όπου τα παιδιά μεγαλώνουν και δραστηριοποιούνται, καθώς και να ελέγχουν αν τηρούνται οι σχετικές προδιαγραφές. Υπάρχουν προϊόντα που δεν έχουν σχεδιαστεί για παιδιά ή προϊόντα που δεν χρησιμοποιούνται όπως θα έπρεπε.

Ασφαλές περιβάλλον. Οι χώροι του νηπιαγωγείου πρέπει να είναι ασφαλείς. Υπάρχει μια σειρά από ζητήματα που θα πρέπει να μας απασχολούν όλους, εκπαιδευτικούς και γονείς, όπως:

- Έχει δοθεί η απαραίτητη προσοχή ώστε τα παιχνίδια και όλα τα αντικείμενα που υπάρχουν στους χώρους του νηπιαγωγείου να είναι ασφαλή για τα παιδιά;
- Έχουν τηρηθεί όλοι οι κανόνες πυρασφάλειας και δεν υπάρχουν αντικείμενα και εξοπλισμός που μπορεί να αποτελέσουν εν δυνάμει κινδύνους για τα νήπια;
- Τηρούνται όλοι οι κανόνες υγιεινής και καθαρίζονται όλοι οι χώροι με σχολαστικότητα;

Ποιος είναι υπεύθυνος; Ποιος είναι υπεύθυνος για την υγεία, την ασφάλεια και την ποιότητα της φροντίδας των νηπίων; Η οικογένεια ή το νηπιαγωγείο; Η ασφάλεια και η υγεία των παιδιών είναι ευθύνη της κοινωνίας συνολικά. Η οικογένεια και το νηπιαγωγείο έχουν τα δικά τους μερίδια ευθύνης. Γι' αυτό θα πρέπει να εξασφαλίζουν τις ικανές και αναγκαίες συνθήκες που θα επιτρέπουν στα μικρά παιδιά να μεγαλώνουν

σε ένα ασφαλές περιβάλλον, που θα προστατεύει και θα προάγει την υγεία τους. Εξάλλου αυτά τα παιδιά σε μερικά χρόνια θα αποτελούν ενεργά μέλη της κοινωνίας και σ' αυτά τα παιδιά θα βασίζεται η εξέλιξή της και η εύρυθμη λειτουργία της.

Το περιβάλλον του νηπιαγωγείου είναι ένας παράγοντας καθοριστικής σημασίας για την πρόληψη των ατυχημάτων σ' αυτό. Συνεπώς μια ασφαλής διαμόρφωσή του θα συμβάλλει αποτελεσματικά στη μείωση της συχνότητας των ατυχημάτων. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι τα παιδιά περνούν ένα μεγάλο μέρος της ζωής τους στο νηπιαγωγείο, όπου καταναλώνουν ένα σημαντικό τμήμα της ενεργητικότητάς τους, και αυτό επιτείνει τη βασική απαίτηση για υγιεινή και ασφάλεια.

Οι μικροτραυματισμοί και οι ελαφρές ασθένειες αποτελούν την καθημερινότητα των παιδιών. Εξάλλου το παιχνίδι και η συνεχής επαφή με τα άλλα παιδιά αποτελούν τον κανόνα της καθημερινότητάς τους, γεγονός που τα εκθέτει διαρκώς σε εστίες νοσημάτων. Αυτό σημαίνει ότι είναι πολύ απαραίτητο να λαμβάνονται μέτρα ασφάλειας και να προστατεύεται η υγεία των παιδιών. Οι σοβαροί τραυματισμοί αποτελούν το σοβαρότερο κίνδυνο για τα παιδιά αυτής της ηλικίας, γι' αυτό οι σωστές επιλογές για την υγεία τους θα αποτελέσουν κρίσιμα σημεία για την ανάπτυξή τους και για το μέλλον τους.

Το νηπιαγωγείο και οι γονείς, αλλά και η ευρύτερη οικογένεια, ευθύνονται για την ασφάλεια και την υγεία των παιδιών στο βαθμό που τους αναλογεί. Το νηπιαγωγείο όχι μόνο οφείλει να προστατεύει τα παιδιά όση ώρα βρίσκονται στους χώρους του, αλλά οφείλει και να τα βοηθά να αποφεύγουν και τα ίδια τους τραυματισμούς, να προστατεύουν την υγεία τους, να αποκτούν υγιεινές συνήθειες και να κάνουν τις σωστές επιλογές που σχετίζονται με αυτήν.

΄Ερευνες έχουν δείξει ότι οι τραυματισμοί των παιδιών οφείλονται στις ακόλουθες αιτίες:

1. Πτώσεις

- Ψηλά κρεβάτια, γλιστερό πάτωμα, ψηλές σκάλες χωρίς κουπαστή.
- Ασταθή τραπέζια, καρέκλες, πλαίσια στήριξης.
- Μη ασφαλή παιχνίδια.
- Μη ασφαλείς εξωτερικοί χώροι και εξοπλισμός του προαυλίου.

2. Τραυματισμοί

- Αιχμηρά - κοφτερά αντικείμενα.
- Γυαλιά, μαχαίρια, ψαλίδια πρέπει να φυλάσσονται σε σημεία που δεν είναι προσβάσιμα στα παιδιά.

3. Εγκαύματα

- Ζεστά αντικείμενα, όπως τροφές, βραστό νερό, ατμοί, ηλεκτρικές συσκευές, που είναι προσβάσιμα στα παιδιά.
- Εύφλεκτα υλικά, όπως σπίρτα ή αναπτήρες, που είναι προσβάσιμα στα παιδιά.

4. Ηλεκτροπληξία

Μη ασφαλείς ηλεκτρικές συσκευές, καλώδια ή πρίζες σε μέρη όπου έχουν πρόσβαση τα παιδιά.

5. Πνιγμοί στο νερό

- Λίμνες, νερόλακκοι χωρίς περίφραξη.
- Πηγάδια και δεξαμενές χωρίς καπάκια.

6. Πνιγμοί (ασφυξία) από αντικείμενα

- Μικρά αντικείμενα, όπως νομίσματα, κουμπιά, παιχνίδια.
- Τροφή.

7. Δηλητηρίαση

- Από χαλασμένες τροφές.
- Από χημικές ουσίες.

Στο νηπιαγωγείο τα ζητήματα της ασφάλειας και της υγείας αντιμετωπίζονται με διττό τρόπο: Από τη μια λαμβάνονται όλα τα απαραίτητα προληπτικά μέτρα και από την άλλη αναπτύσσονται μαθησιακές δραστηριότητες που θα βοηθήσουν τα νήπια να αποκτήσουν υπευθυνότητα και να αρχίσουν να παίρνουν τα ίδια αποφάσεις και να κάνουν τις κατάλληλες επιλογές που θα προστατεύουν και θα προάγουν την υγεία τους. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στο να αρχίσουν να αποκτούν τα νήπια ευθύνη τόσο για την καθημερινή τους υγεία και ασφάλεια όσο και για το μέλλον. Αυτό επιτυγχάνεται με την παροχή απλών χρήσιμων πληροφοριών —που θα πρέπει να αυξάνονται όσο τα παιδιά μεγαλώνουν και φοιτούν στις επόμενες βαθμίδες της εκπαίδευσης—, με την ανάπτυξη κατάλληλων μαθησιακών δραστηριοτήτων και με τη χρήση κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού.

Τα παιδιά που φοιτούν στο νηπιαγωγείο βρίσκονται στο κατάλληλο μαθησιακό περιβάλλον και έχουν την κατάλληλη ηλικία για να αποκτήσουν συνήθειες που θα προστατεύουν και θα προάγουν την υγεία τους για πάντα. Στο αναπτυξιακό επίπεδο που βρίσκονται τα νήπια η αγωγή υγείας που προσφέρεται στο νηπιαγωγείο περιλαμβάνει τέσσερις κυρίως τομείς: την υγιεινή, την ασφάλεια, τη σωματική άσκηση και τη διατροφή.

Στον τομέα της υγείας επιδιώκεται τα νήπια:

- Να αναπτύξουν συνήθειες που σχετίζονται με την προστασία της υγείας τους (π.χ. το πλύσιμο των χεριών και των δοντιών).
- Να αναπτύξουν συνήθειες που σχετίζονται με την προαγωγή της υγείας τους (π.χ. σωματική άσκηση).
- Να αρχίσουν να καταλαβαίνουν τη σημασία της άσκησης και της ξεκούρασης.
- Να αναγνωρίζουν και να επιλέγουν υγιεινές τροφές.
- Να μπορούν να ετοιμάζουν μόνα τους υγιεινά, πρόχειρα γεύματα (π.χ. σάντουιτς).

Στον τομέα της ασφάλειας επιδιώκεται να αναπτύξουν τα νήπια συνήθειες που δεν θα τα εκθέτουν σε κινδύνους και θα αποφεύγουν τραυματισμούς, όπως:

- Να αναγνωρίζουν τους κινδύνους, όπως λ.χ. αυτούς που προέρχονται από τη φωτιά.
- Να μπορούν να αναζητούν βοήθεια σε περίπτωση κινδύνου.
- Να μάθουν να διασχίζουν ένα δρόμο με ασφάλεια.
- Να αναγνωρίζουν το σύμβολο που σημαίνει δηλητήριο.
- Να μην τρώνε ποτέ υλικά που δεν τα αναγνωρίζουν ως τροφή.
- Να μην παίρνουν ποτέ φάρμακα που δεν τους τα δίνει ένας ενήλικος που να τον εμπιστεύονται.
- Να ζητούν βοήθεια από ενήλικους όταν νιώθουν ότι κινδυνεύουν από άλλους ενήλικους.
- Να γνωρίζουν πώς να συμπεριφέρονται όταν βρίσκονται κοντά σε μεγάλες ποσότητες νερού, όπως είναι η θάλασσα, τα ποτάμια, οι λίμνες, οι δεξαμενές κτλ.

3. Η σημασία της συμμετοχής των γονέων στην ασφάλεια και στην υγιεινή του νηπιαγωγείου

Όλοι οι γονείς ενδιαφέρονται για την ασφάλεια και την υγεία των παιδιών τους. Γι' αυτόν το λόγο ο ρόλος τους στη διαδικασία της μάθησης σχετικά με τους κινδύνους που υπάρχουν στο περιβάλλον για τα παιδιά είναι σημαντικός. Η συμμετοχή των γονέων

στην προσπάθεια αναγνώρισης και αποφυγής κινδύνων βοηθά τα παιδιά στο να αποκωδικοποιούν όλα όσα μαθαίνουν στο νηπιαγωγείο. Εξάλλου μία από τις βασικές προϋποθέσεις για την ασφάλεια και την υγιεινή στο νηπιαγωγείο είναι η ενημέρωση των γονέων για σχετικά θέματα και η ανταπόκρισή τους σε βασικούς κανόνες που θα πρέπει να υπάρχουν, ώστε να προστατεύεται η ασφάλεια και η υγεία όλων των παιδιών που φοιτούν στο νηπιαγωγείο.

Οι γονείς θα πρέπει να ενημερώνονται από αρμόδιους φορείς αλλά και από τους/τις νηπιαγωγούς και να μετέχουν ενεργά σε δράσεις που αφορούν:

- Την πρόληψη χρόνιων ασθενειών.
- Την προαγωγή ενός υγιεινού τρόπου ζωής.
- Την ενίσχυση του ανοσοποιητικού συστήματος του παιδιού (π.χ. εμβολιασμοί).
- Την ενημέρωση και την πρόληψη περιβαλλοντικών κινδύνων και ατυχημάτων.
- Την προαγωγή υγιεινών συνηθειών.

Μερικοί βασικοί κανόνες που σχετίζονται ειδικά με τη διατροφή και προστατεύουν και προάγουν την υγεία των παιδιών

- Οι γονείς μπορούν και πρέπει να βοηθούν τα παιδιά να αποκτούν υγιεινές διατροφικές συνήθειες.
- Οι γονείς θα πρέπει να προσπαθήσουν να ξεπεράσουν και δικές τους κακές συνήθειες και πρακτικές που σχετίζονται με τη διατροφή, οι οποίες, παρόλο που φαίνονται βολικές στην καθημερινότητα, βλάπτουν την υγεία και την προαγωγή της υγείας των παιδιών.
- Τα φρούτα και τα λαχανικά αποτελούν το καταλληλότερο δεκατιανό (σνακ) γεύμα.
- Καλό θα ήταν να αποφεύγονται συσκευασμένα προϊόντα που δεν παρέχουν εγγυήσεις ασφάλειας και υγιεινής.
- Το νερό και το γάλα είναι τα καταλληλότερα και τα πολυτιμότερα ροφήματα για τα παιδιά αυτής της ηλικίας.

Το νηπιαγωγείο, αν όχι και ο παιδικός σταθμός, αποτελεί τον πρώτο χώρο μαζικής συνεύρεσης παιδιών και είναι γνωστό ότι τότε είναι και η εποχή που τα μικρά παιδιά αρχίζουν να αρρωσταίνουν πιο συχνά. Οι γονείς μπορούν να βοηθήσουν όχι στην εξά-

λειψη των κινδύνων να αρρωσταίνουν τα παιδιά, αλλά στο να μειωθεί η συχνότητα των ταλαιπωριών των παιδιών από ασθένειες και των απουσιών τους από το νηπιαγωγείο.

Ο έλεγχος των μεταδιδόμενων ασθενειών είναι ένα πολύ σοβαρό πρόβλημα και απαιτεί μεγάλη υπευθυνότητα εκ μέρους του νηπιαγωγείου και των γονέων. Ωστόσο η βασική ευθύνη βαραίνει τους γονείς, οι οποίοι είναι αυτοί που μπορούν και θα αναγνωρίσουν πρώτοι αλλαγές στη συμπεριφορά και στην εμφάνιση των παιδιών.

Επίσης οι γονείς συνήθως καλούνται πρώτοι να αντιμετωπίσουν τις ασθένειες, αναγνωρίζοντας συμπτώματα και συμβουλευόμενοι το γιατρό. Η στάση των γονέων απέναντι σε ένα άρρωστο παιδί μπορεί να επηρεάσει και την υγεία των υπόλοιπων παιδιών στο νηπιαγωγείο. Για παράδειγμα, τα συμπτώματα του απλού κρυολογήματος μοιάζουν ή και τις περισσότερες φορές ταυτίζονται με τα συμπτώματα άλλων, πιο σοβαρών, μεταδιδόμενων ασθενειών. Το να κάνουν οι γονείς τη διάγνωση και ενδεχομένως να στείλουν το παιδί στο νηπιαγωγείο θέτει σε κίνδυνο την υγεία όχι μόνο του άρρωστου παιδιού, αλλά και των συμμαθητών του. Καλό θα είναι λοιπόν όταν το παιδί παρουσιάζει συμπτώματα ασθένειας να παραμένει στο σπίτι. Τα άρρωστα παιδιά θα πρέπει να κρατούνται μακριά από άλλα παιδιά και ενήλικους. Όταν ένα παιδί αρρωστήσει στο νηπιαγωγείο, θα πρέπει να ειδοποιούνται οι γονείς, για να το μεταφέρουν στο σπίτι. Από την άλλη, οι γονείς ενός παιδιού που έχει κάποια μεταδοτική ασθένεια θα πρέπει να ειδοποιούν το νηπιαγωγείο ακόμα και όταν το παιδί παραμένει στο σπίτι.

Την υγεία την αντιλαμβανόμαστε συνήθως ως ένα ατομικό πρόβλημα, αλλά στην πραγματικότητα είναι ένα ζήτημα συλλογικό, κοινοτικό, παγκόσμιο, και η ατομική συμπεριφορά μπορεί να επηρεάσει την υγεία μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού.

Φορείς που ασχολούνται με την πρόληψη και την προστασία της υγείας

Κέντρο Ελέγχου Ειδικών Λοιμώξεων (ΚΕΕΛ)
Τηλ.: 210 5212000, 210 8899000, 210 8811500, 210 8818868, 210 8229922, 210 8225466
http://www.keel.org.gr

Κέντρα Διάγνωσης, Αξιολόγησης και Υποστήριξης (ΚΔΑΥ)
http://www.focusonchild.gr/content/category/15/41/78
(Δες αναλυτικά στοιχεία για τα ΚΔΑΥ στο Παράρτημα)

Κέντρο Δηλητηριάσεων
Τηλ.: 210 7793777

Υπηρεσίες Τηλεϊατρικής ΕΣΥ
Τηλ.: 210 8039224

Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός
Τηλ.: 210 3603449
http://www.redcross.gr

ΧΑΜΟΓΕΛΟ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ
Τηλ.: 1056
http://www.hamogelo.gr

Εταιρεία Ψυχοκοινωνικής Υγείας του Παιδιού και του Εφήβου
Τηλ.: 801 801 1177
http://www.epsype.gr

Μονάδα Επείγουσας Τηλεφωνικής Βοήθειας
(Αιγινήτειο Νοσοκομείο, Πανεπιστημιακή Ψυχιατρική Κλινική)
Τηλ.: 210 7222333

Εθνικό Κέντρο Άμεσης Κοινωνικής Βοήθειας (ΕΚΑΚΒ)
Τηλ.: 197
http://www.ekka.org.gr

Κεφάλαιο 3ο:

Το παιχνίδι είναι η βασική εργασία των παιδιών

Εισαγωγικά
1. **Χαρακτηριστικά του παιχνιδιού**
2. **Είδη παιχνιδιών**
3. **Το παιδί, το παιχνίδι και η μάθηση**
4. **Ο ρόλος του παιχνιδιού στη ζωή του νηπιαγωγείου**
5. **Οι γονείς, το παιδί και το παιχνίδι**

Εισαγωγικά

Χωρίς υπερβολή το παιχνίδι αποτελεί ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του ανθρώπου σε όλες τις ηλικίες, από τη βρεφική μέχρι τα βαθιά γεράματα. Φυσικά σε κάθε περίοδο της ζωής του ανθρώπου παίρνει διαφορετική μορφή και διάσταση, δεν παύει όμως σε καμία περίπτωση να αποτελεί μια μορφή έκφρασης της φαντασίας του ανθρώπου. Παίζουν τα παιδιά όταν χτίζουν ένα σπιτάκι, όπως παίζουν και οι ενήλικοι τάβλι ή άλλα επιτραπέζια παιχνίδια.

Η σημασία του παιχνιδιού στην ανάπτυξη και στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού είναι πολύ σημαντική. Ως εκ τούτου το παιχνίδι έχει απασχολήσει πολλούς ερευνητές και δίνεται ιδιαίτερη σημασία σ' αυτό κυρίως στην προσχολική ηλικία. Το νηπιαγωγείο προσπαθεί μέσα από το παιχνίδι να διερευνήσει προβλήματα, ενδιαφέροντα και ανάγκες των παιδιών και να αξιοποιήσει αυτή την πηγαία διάθεσή τους στην προσπάθεια διαμόρφωσης μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητας.

Τα παιδιά μαθαίνουν, που σημαίνει ότι κατανοούν τον κόσμο γύρω τους, βασιζόμενα σε άμεσες φυσικές και κοινωνικές εμπειρίες, καθώς και στη γνώση που τους μεταδίδεται από τον πολιτισμικό τους περίγυρο. Ανακαλύπτουν τις ικανότητές τους καθώς βρίσκονται σε συνεχή επαφή και αλληλεπίδραση με ανθρώπους και υλικά, διαθέτουν ζωηρή φαντασία και έντονη περιέργεια, δημιουργούν θεωρίες σχετικά με τον κόσμο, οι οποίες πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη, έχουν την ικανότητα να παίρνουν αποφάσεις και να προβαίνουν σε επιλογές. Ερευνούν και πειραματίζονται συνεχώς με τον φυσικό και τον κοινωνικό τους περίγυρο και προβαίνουν σε συμβολικές αναπαρα-

στάσεις, δηλαδή προσποιούνται ότι συμμετέχουν σε φανταστικές διαδικασίες ή αναλαμβάνουν να παίξουν το ρόλο κάποιων προσώπων, ζώων, ακόμα και πραγμάτων, καθώς ασχολούνται με το κοινωνικοδραματικό παιχνίδι. Μέσω του παιχνιδιού η γλωσσική τους ικανότητα εξελίσσεται με ταχύτατο ρυθμό, δεδομένου ότι οι εμπειρίες πολλαπλασιάζονται ραγδαία και τα ενδιαφέροντά τους επεκτείνονται και στα βιβλία, στον έντυπο λόγο και στην επικοινωνία.

Οι πρώιμες εμπειρίες σε συνδυασμό με ένα κατάλληλο περιβάλλον επηρεάζουν την ανάπτυξη του εγκεφάλου του παιδιού. Παιδιά που έχουν περιορισμένες ευκαιρίες για κατάλληλες εμπειρίες στα πρώτα χρόνια μπορεί να έχουν καθυστέρηση στην ανάπτυξη του εγκεφάλου, γεγονός που μπορεί αργότερα να έχει αρνητικές επιπτώσεις στη μάθηση. Οι έρευνες δείχνουν πως στα πρώτα χρόνια του παιδιού υπάρχουν σημαντικά «παράθυρα ευκαιριών», δηλαδή ευνοϊκές προϋποθέσεις για ομαλή εγκεφαλική ανάπτυξη.

Το παιχνίδι αποτελεί το σημαντικότερο παράγοντα ανάπτυξης και μάθησης για τα μικρά παιδιά και όχι απλώς μια κινητική δραστηριότητα. Περιλαμβάνει ταυτόχρονα γνωστικά, φαντασιακά, δημιουργικά, συναισθηματικά και κοινωνικά στοιχεία. Αποτελεί τον κυριότερο τρόπο με τον οποίο τα περισσότερα παιδιά εκφράζουν το πάθος τους για εξερεύνηση και πειραματισμό και τη θέληση για κατανόηση του κόσμου που τα περιβάλλει. Τα παιδιά κάθε ηλικίας λατρεύουν το παιχνίδι.

Λόγω της σημασίας του παιχνιδιού στην ανάπτυξη των παιδιών θα πρέπει οι γονείς να δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και να δημιουργούν συνθήκες που βοηθούν τα παιδιά να εκφράζονται μέσα από το παιχνίδι. Άλλωστε οι έννοιες «παιδί» και «παιχνίδι» είναι αλληλοεξαρτώμενες και αλληλοσυμπληρούμενες.

1. Χαρακτηριστικά του παιχνιδιού

Αν και οι ορισμοί του παιχνιδιού είναι αναρίθμητοι και προέρχονται από διαφορετικές επιστήμες, ωστόσο μπορούμε να θεωρήσουμε το παιχνίδι σαν μια διαδικασία που περιλαμβάνει μια σειρά συμπεριφορών, κινήτρων, πρακτικών, ικανοτήτων και αντιλήψεων που ενισχύουν τη συνεργασία, την ψυχαγωγία και τη μάθηση.

Αναλυτικότερα, σύμφωνα με τους ορισμούς που έχουν δοθεί για το παιχνίδι, τα σημαντικό-

τερα χαρακτηριστικά του παιχνιδιού είναι: ευχάριστη και ενεργητική διαδικασία, εσωτερικά υποκινούμενη, η οποία επιλέγεται ελεύθερα από τα παιδιά, που τα συναρπάζει και τα παροτρύνει να αφοσιώνονται σε ιδέες, συναισθήματα και σχέσεις. Τους δίνει τη δυνατότητα να ξεφεύγουν από τους περιορισμούς της στιγμής και να πειραματίζονται με νέες δραστηριότητες.

Στο παιχνίδι μπορούμε να εντοπίσουμε τρία βασικά χαρακτηριστικά:

- **Το παιχνίδι αποτελεί μία από τις βασικότερες δραστηριότητες της παιδικής ηλικίας.** Πολλοί γονείς διαμαρτύρονται ότι το παιδί τους παίζει πολύ. Αυτή η αγάπη για το παιχνίδι αποτελεί αναμφίβολα μια εσωτερική ανάγκη του παιδιού και είναι ιδιαίτερα σημαντική, γιατί βοηθάει στη διαμόρφωση και στην ολοκλήρωση της προσωπικότητάς του.

- **Το παιχνίδι κυριαρχείται κατά κύριο λόγο από τη φαντασία.** Το παιχνίδι δεν αποτελεί μια λογική διαδικασία. Το παιδί βιώνει μια σειρά από καταστάσεις που ελάχιστα έχουν σχέση με τη λογική και την πραγματικότητα (όταν λ.χ. πετάει, γίνεται ζωάκι, υποδύεται τους γονείς του κτλ.). Στο παιδικό παιχνίδι τα πάντα μπορούν να συμβούν και πολλά πράγματα αποκτούν ιδιότητες άλλες, μέσα από συμβολικές επεξεργασίες που κάνει το ίδιο το παιδί. Τίποτα δεν είναι παράλογο για ένα παιδί που παίζει και προφανώς δεν θα πρέπει να είναι παράλογο και για τους γονείς. Παρά την πρωτοκαθεδρία της φαντασίας, το παιχνίδι είναι σε πολύ μεγάλο βαθμό μια δραστηριότητα του μυαλού. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού το μυαλό του παιδιού ενεργοποιείται καθώς αυτό ανακαλύπτει και διερευνά.

- **Το παιχνίδι αποτελεί αυτοσκοπό.** Το παιδί παίζει για να παίζει. Δεν υπάρχουν άλλοι λόγοι για ένα παιδί που παίζει, παρά μόνο η ευχαρίστηση που του προσφέρει. Είναι μια διαδικασία. Το αποτέλεσμα δεν είναι τόσο σημαντικό όσο η διαδικασία αυτή καθαυτή. Το παιδί δεν ακολουθεί πάντοτε κάποιους συγκεκριμένους κανόνες, ούτε επιδιώκει να ολοκληρώσει κάποιο έργο, όπως συμβαίνει με την εργασία. Ωστόσο όμως το παιχνίδι είναι μια ευκαιρία να δοκιμαστούν κάποιοι κανόνες, λογικοί αλλά και παράλογοι. Οι κανόνες μπορεί από τη μια στιγμή στην άλλη άλλοτε να εξαφανίζονται και άλλοτε να εμφανίζονται, μπορεί να είναι απλοί ή σύνθετοι και πηγάζουν από τη συσσωρευμένη γνώση των παιδιών. Συνεπώς το παιχνίδι δεν πρέπει να αξιολογείται με βάση τα αποτελέσματα της δράσης, αλλά με βάση το βαθμό στον οποίο έχει κινητοποιηθεί η προσωπικότητα του παιδιού και τα ψυχικά αποτελέσματα αυτής της κινητοποίησης.

Το παιχνίδι μπορεί να υποκινηθεί από ένα παιδί ή από έναν ενήλικο, να είναι μια μοναχική και ατομική δραστηριότητα ή να παίζεται από ομάδες ή παρέες, από ενήλικους ή παιδιά που θα είναι ευαίσθητοι ο ένας στα μηνύματα του άλλου. Είναι ένας μηχανισμός ένταξης, που αφομοιώνει κάθε τι που οι παίκτες γνωρίζουν, μαθαίνουν, αισθάνονται ή καταλαβαίνουν.

2. Είδη παιχνιδιών

Οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί παρακολουθούν τα παιδιά να παίζουν διάφορα παιχνίδια. Όταν είναι σε θέση να αναγνωρίσουν τα διαφορετικά είδη παιχνιδιών, καταλαβαίνουν ακόμα περισσότερο το πόσο σημαντικό είναι το παιχνίδι για τα παιδιά. Η κατανόηση των ειδών των παιχνιδιών των παιδιών επιτρέπει στους γονείς να δημιουργήσουν οι ίδιοι τις κατάλληλες ευκαιρίες για ποικιλία παιχνιδιών.

Υπάρχει μια μεγάλη ποικιλία παιχνιδιών, που ταξινομούνται με βάση τις περιοχές της προσωπικότητας του παιδιού στις οποίες απευθύνονται ή με βάση τη συμμετοχή και άλλων προσώπων, ή τη χρήση αντικειμένων κτλ.

Έτσι έχουμε συνολικά τέσσερις κατηγορίες παιχνιδιών: τα κινητικά και λειτουργικά παιχνίδια, τα παιχνίδια με αντικείμενα, τα παιχνίδια ρόλων, τα κοινωνικά ή ομαδικά παιχνίδια ή παιχνίδια κανόνων. Όλες αυτές οι κατηγορίες παιχνιδιών ενδιαφέρουν ιδιαίτερα στο νηπιαγωγείο.

- **Τα κινητικά και λειτουργικά παιχνίδια** περιλαμβάνουν διάφορες κινήσεις του σώματος, οι οποίες λειτουργούν ταυτόχρονα και ως άσκηση του σώματος και των μελών του παιδιού. Το παιδί κάνει μια σειρά από κινήσεις, όπως λ.χ. απλώνει τα χέρια του για να πάρει κάτι, κάνει βηματισμούς κτλ. Όλα αυτά αποτελούν ανταπόκριση σε εσωτερικές ανάγκες, ταυτόχρονα όμως ασκούν βασικές ψυχοκινητικές λειτουργίες.
- **Τα παιχνίδια με αντικείμενα.** Είναι γεγονός ότι στην ελληνική γλώσσα η λέξη «παιχνίδι» σημαίνει τόσο τη διαδικασία όσο και το αντικείμενο. Η λέξη «αθύρματα», που στην αρχαία ελληνική σημαίνει «παιδικά παιχνίδια», δεν χρησιμοποιείται σήμερα με την έννοια αυτή, για να μπορούσαμε να πούμε ότι παιχνίδια με αντικείμενα σημαίνει παιχνίδια με αθύρματα (toys). Στην κατηγορία αυτή αναφέρονται τόσο παιχνίδια που λειτουργούν ως πηγή ενδιαφέροντος και παρατήρησης (αυτοκινητάκια, κουρδιστά παιχνίδια κτλ.) όσο και υλικό που βοηθάει το παιδί να καλλιεργήσει τη φαντασία του και τις δημιουργικές του ικανότητες, με διάφορες μορφοποιητικές δραστηριότητες (πλαστελίνη, lego κ.ά.).
- **Παιχνίδια ρόλων.** Πρόκειται για παιχνίδια φαντασίας και μιμητικά παιχνίδια. Το παιδί παριστάνει ένα πρόσωπο, ή ένα ζώο, ή ένα αντικείμενο και επιχειρεί να βρει τρόπους έκφρασης που να ταιριάζουν στην έκφραση αυτού που παριστάνει. Μέσα σ' αυτό το κλίμα το παιδί βιώνει καταστάσεις που θα ήθελε να βιώσει αλλά η καθη-

μερινότητα δεν του προσφέρει τις ευκαιρίες που χρειάζεται, στέλνει μηνύματα στους άλλους, που μπορούν με τη σειρά τους να αντιληφθούν χαρακτηριστικά της συμπεριφοράς του. Όταν λ.χ. ένα νήπιο παίζει το ρόλο της μητέρας και είναι πολύ αυστηρό, ίσως να δηλώνει ότι ανάλογη είναι και η συμπεριφορά της δικής του μητέρας ή και το αντίθετο...

- **Ομαδικά παιχνίδια και παιχνίδια κανόνων.** Απευθύνονται σε παιδιά μετά το τέταρτο έτος και μπορούμε συνεπώς να τα εφαρμόσουμε άνετα στο νηπιαγωγείο. Τα παιχνίδια αυτά βοηθούν το παιδί να ενταχθεί στην ομάδα και να συνηθίσει ταυτόχρονα να υπακούει σε κανόνες στους οποίους πήρε και το ίδιο μέρος για την καθιέρωσή τους ή κανόνες προαποφασισμένους. Χωρίς υπερβολή τα ομαδικά παιχνίδια αποτελούν το καλύτερο μέσο στην προσπάθεια κοινωνικοποίησης του παιδιού. Κάθε παιχνίδι στο οποίο λαμβάνουν μέρος περισσότερα από ένα άτομο θεωρείται κοινωνικό. Όταν ένα παιδί παίζει με άλλα παιδιά οποιασδήποτε ηλικίας ή ακόμα και με ενήλικους, οι κοινωνικές δεξιότητες που αποκτά είναι ανεκτίμητες. Όταν τα παιδιά παίζοντας υποκρίνονται καταστάσεις και πράγματα της καθημερινής ζωής, τότε αποκτούν εμπειρίες, διώχνουν τους φόβους τους και ανακαλύπτουν τη ζωή με το δικό τους τρόπο. Το παιχνίδι αυτό αποτελεί για τα παιδιά έναν τρόπο αντιμετώπισης των φόβων τους και του άγχους τους για διάφορα πράγματα και καταστάσεις της καθημερινότητας που οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί δεν είναι σε θέση να προσδιορίσουν.

Είναι αυτονόητο ότι αυτές οι κατηγορίες πολλές φορές συνυπάρχουν. Ένα παιχνίδι με αντικείμενα λ.χ. μπορεί να είναι ατομικό ή ομαδικό, ή ένα παιχνίδι ρόλων επίσης μπορεί να είναι ομαδικό ή ατομικό και ούτω καθεξής.

Ποιο είδος παιχνιδιού είναι και το πιο αποτελεσματικό για την ανάπτυξη και τη μάθηση των παιδιών; Η απάντηση είναι απλή: το αυτοκαθοδηγούμενο, δηλαδή το παιχνίδι στο οποίο το παιδί παίρνει πρωτοβουλίες και αποφασίζει μόνο του για τους κανόνες που θα ακολουθηθούν. Και για να ενθαρρύνουμε τέτοιου είδους παιχνίδια αρκεί να προσφέρουμε στα παιδιά ευκαιρίες για παιχνίδι και υλικά που τα ίδια θα αποφασίζουν κάθε φορά πώς θα τα χρησιμοποιούν.

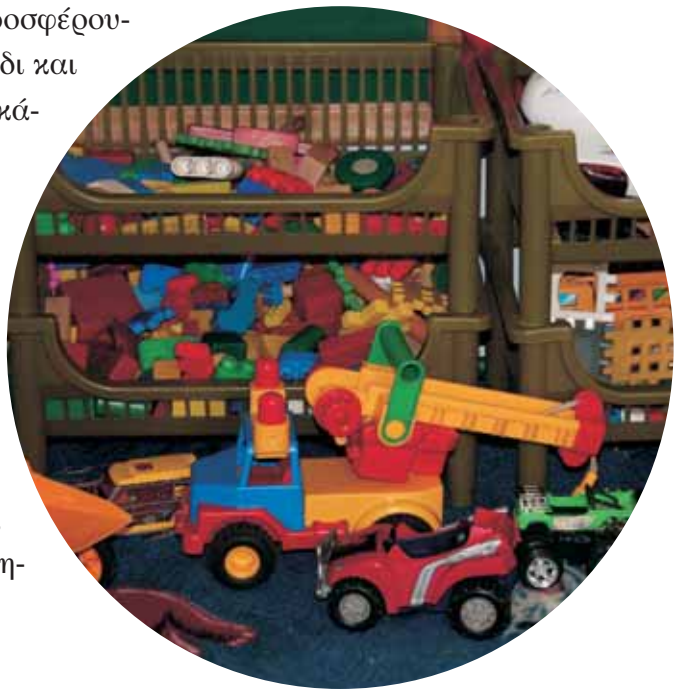

Η έρευνα έχει δείξει ότι το παιχνίδι είναι η πιο σημαντική δραστηριότητα του παιδιού και ότι έχει ευεργετικές ιδιότητες για την ολόπλευρη ανάπτυξή του: γνωστική ανάπτυξη, δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων, γλωσσική ανάπτυξη, δημιουργικότητα, λογική σκέψη, συνεργατικότητα, κοινωνικές δεξιότη-

τες και ανάπτυξη των κινητικών δεξιοτήτων. Έτσι όταν οι γονείς βλέπουν το παιδί τους να παίζει θα πρέπει να θυμούνται ότι την ίδια ώρα εξασκεί και αναπτύσσει τις δεξιότητες που θα του είναι χρήσιμες για να γίνει ένας καλός μαθητής ή μια καλή μαθήτρια αργότερα στο σχολείο.

Ας αφήσουμε τα παιδιά να διασκεδάσουν και να παίξουν. Έτσι μαθαίνουν ό,τι τους χρειάζεται για τη ζωή και αναπτύσσονται ολόπλευρα!

3. Το παιδί, το παιχνίδι και η μάθηση

Οι βασικοί στόχοι της παιδικής ηλικίας είναι η ανάπτυξη, η μάθηση και το παιχνίδι. Οι μέρες χωρίς παιχνίδι είναι άδειες και χωρίς νόημα για τα μικρά παιδιά. Για τα παιδιά το παιχνίδι είναι το ίδιο ζωτικό με την τροφή. Τα παιδιά επενδύουν όλη τους την προσοχή και την ενέργεια στο παιχνίδι απλούστατα γιατί και τα ίδια καταλαβαίνουν ότι μέσα από το παιχνίδι μαθαίνουν για τους εαυτούς τους, για τους άλλους ανθρώπους και για το φυσικό κόσμο. Από τον τρόπο που αλλάζει το παιχνίδι των παιδιών καταλαβαίνουμε και τον τρόπο που αναπτύσσονται. Στο παιχνίδι φαίνονται και αναπτύσσονται η δημιουργικότητα, η κινητικότητα, η γνωστική και η συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών. Μέσα από το παιχνίδι τα παιδιά γνωρίζουν τον εαυτό τους, το περιβάλλον και τους ανθρώπους που ζουν γύρω τους και ξεπερνούν τους φόβους τους. Για παράδειγμα το παιχνίδι του γιατρού τα βοηθάει να ξεπεράσουν το φόβο της βελόνας και του στηθοσκοπίου. Καθώς παίζουν τα παιδιά, επιλύουν προβλήματα και αλληλεπιδρούν με άλλα άτομα. Αναπτύσσουν τη δημιουργικότητά τους και τις δεξιότητές τους.

Το παιχνίδι είναι πολύτιμο για τα παιδιά γιατί:

- Αξιοποιεί την ενέργειά τους.
- Αποτελεί φυσική δραστηριότητα και συστατικό της παιδικής ηλικίας.
- Τα βοηθά να κατανοήσουν τον κοινωνικό κόσμο.
- Τα βοηθά να αναπτυχθούν κοινωνικά.
- Τα βοηθά να αναπτύξουν τις επικοινωνιακές τους δεξιότητες.
- Τα βοηθά να διαχειρίζονται τα συναισθήματά τους και τους φόβους τους.
- Τα βοηθά να αναπτύξουν θετική στάση απέναντι στη μάθηση και ειδικότερα απέναντι στην αυτοκαθοδηγούμενη.

Τα παιδιά μέσα από το παιχνίδι αναπτύσσουν τις γλωσσικές, τις κινητικές, τις κοινωνικές και τις συναισθηματικές τους δεξιότητες.

Οι κινητικές δεξιότητες αναπτύσσονται καθώς τα παιδιά μαθαίνουν να κινούνται, να πιάνουν, να τρέχουν, να σκαρφαλώνουν και να ισορροπούν. Η επιδεξιότητα επιτυγχάνεται καθώς τα παιδιά πιάνουν τα παιχνίδια τους και τα περιεργάζονται.

Οι γλωσσικές δεξιότητες αναπτύσσονται καθώς τα παιδιά παίζουν και αλληλεπιδρούν με τους άλλους. Η απλή άναρθρη επικοινωνία ενός βρέφους με τους γονείς του μετεξελίσσεται σε γλωσσικές δεξιότητες όταν ως παιδί αργότερα θα λέει τις ιστορίες που του αρέσουν.

Η συναισθηματική ανάπτυξη επιτυγχάνεται μέσα από θετικές εμπειρίες που αποκτούν τα παιδιά με το παιχνίδι. Τα παιδιά ικανοποιούν τις επιθυμίες τους, υπερνικούν τους φόβους τους και ξεπερνούν δυσάρεστες εμπειρίες. Μαθαίνουν επίσης να ελέγχουν το περιβάλλον. Ο κόσμος δεν είναι πια τόσο απόμακρος και απειλητικός. Όταν τα παιδιά παίζουν και αισθάνονται ασφαλή, ευτυχισμένα και ικανοποιημένα από τις ικανότητές τους, αποκτούν τα απαραίτητα στοιχεία που θα τα καταστήσουν συναισθηματικά υγιή. Οι κοινές παιγνιώδεις εμπειρίες με τους γονείς δυναμώνουν τις σχέσεις τους. Εξάλλου οι γονείς θα πρέπει να είναι οι πρώτοι σύντροφοι στο παιχνίδι των παιδιών.

Η ανάπτυξη δεν είναι κάτι που απλώς συμβαίνει στα παιδιά, γιατί τα παιδιά μαθαίνουν και αναπτύσσονται συμμετέχοντας σε διάφορα περιβάλλοντα, όπως η οικογένεια, η κοινότητα, οι παιδικοί σταθμοί, οι παιδότοποι κτλ. Κάθε ένα από αυτά τα περιβάλλοντα έχει τη δική του σπουδαιότητα και επιρροή στην ανάπτυξη και στη μάθηση των παιδιών. Οι ενήλικοι που βρίσκονται κάθε φορά κοντά στα παιδιά επιλέγουν τους τρόπους με τους οποίους θα συμπεριφερθούν σ' αυτά και θα τα βοηθήσουν να συμμετάσχουν σε κοινωνικές δραστηριότητες. Θα πρέπει ωστόσο να τα υποστηρίξουν και να τα καθοδηγήσουν, ώστε να αναπτυχθούν όσο το δυνατόν καλύτερα. Βέβαια ο τρόπος που οι ενήλικοι συμπεριφέρονται στα παιδιά εξαρτάται και από πολιτισμικούς παράγοντες, οι οποίοι προσδιορίζουν τη θέση του παιδιού στην κοινωνία και κατά συνέπεια τον τρόπο που οι ενήλικοι το αντιμετωπίζουν. Ωστόσο το παιχνίδι για τα παιδιά αποτελεί μια παγκόσμια και αναμφισβήτητη σταθερά και χαρακτηριστικό γνώρισμα της παιδικότητας σε κάθε σημείο του κόσμου.

Όταν τα παιδιά αφήνονται να αναπτυχθούν μόνα τους μέσα από το παιχνίδι:

1. Αναπτύσσονται σύμφωνα με τις προϋποθέσεις και τους ρυθμούς που υπαγορεύει η ηλικία τους και η συναισθηματική, η πνευματική και η κοινωνική τους υπόσταση.
2. Ανακαλύπτουν τον κόσμο χρησιμοποιώντας τις δικές τους φυσικές δυνάμεις, χωρίς πιέσεις και εξαναγκασμούς, νιώθοντας εμπιστοσύνη στον εαυτό τους και στις δυνάμεις τους.
3. Μαθαίνουν τη ζωή παίζοντας και επιλέγουν αυτά τα ίδια τους συμμάχους τους σ' αυτό το παιχνίδι. Καθοδηγούνται από τις δικές τους ανάγκες και κάνουν αυτό ακριβώς που ξέρουν καλύτερα από κάθε τι άλλο: να παίζουν.

Τα παιδιά αρχίζουν να ενδιαφέρονται για τυπικά παιχνίδια που παίζουν με συνομήλικους από την ηλικία των 4,5-5 ετών. Τα παιχνίδια με κανόνες αρχίζουν να ενδιαφέρουν τα παιδιά σε μεγαλύτερες ηλικίες.

Το βασικό στοιχείο στην οργάνωση ενός παιχνιδιού είναι οι κανόνες που θα πρέπει

να ακολουθούν τα παιδιά. Τα παιχνίδια συνήθως προϋποθέτουν ατομική ή ομαδική συμμετοχή και κάποια προσυμφωνημένα κριτήρια για την ανακήρυξη του νικητή. Τα παιδιά μέσω του παιχνιδιού και της χαλαρότητας που προσφέρει βρίσκουν την ευκαιρία να καλύψουν διανοητικές και κοινωνικές ανάγκες. Για παράδειγμα η επιλογή συμπαικτών προσδιορίζει φιλίες και την ιεραρχία σε μια ομάδα ή σε ένα ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Συχνά τα παιδιά διαπραγματεύονται τους κανόνες των παιχνιδιών για να παίξουν όπως αυτά επιθυμούν.

Το παιχνίδι για τα μικρά παιδιά είναι το πιο ισχυρό και αποτελεσματικό εργαλείο μάθησης. Πόσες φορές οι γονείς δεν σκέφτονται ότι το παιδί τους θέλει συνεχώς να παίζει και ότι στο νηπιαγωγείο οι εκπαιδευτικοί αφήνουν τα παιδιά να παίζουν συνεχώς. Και όμως, το παιχνίδι είναι η δουλειά του παιδιού και ο δρόμος που οδηγεί στη μάθηση.

Το παιχνίδι και η μάθηση

- **Το παιχνίδι είναι η μεγάλη λεωφόρος που οδηγεί στη μάθηση.** Η έρευνα για την ανάπτυξη των παιδιών και του εγκεφάλου τους έδειξε ότι τα παιδιά κατανοούν αυτά που συμβαίνουν γύρω τους μέσα από ενεργητικές διαδικασίες. Η πιο αποτελεσματική διαδικασία κατανόησης του κόσμου είναι το παιχνίδι.
- **Το παιχνίδι αναπτύσσει τις γλωσσικές δεξιότητες του παιδιού.** Τα παιδιά στα πρώτα χρόνια της ζωής τους αποκτούν ένα τεράστιο απόθεμα λεξιλογίου και γραμματικών πρακτικών. Η ανάπτυξη των γλωσσικών τους δεξιοτήτων συμβαδίζει απόλυτα με το παιχνίδι, αφού μέσα από αυτό τα παιδιά επικοινωνούν με τους συνομήλικούς τους αλλά και με ενήλικους.
- **Μέσω του παιχνιδιού αναπτύσσεται η συμβολική σκέψη.** Όσο αυξάνεται η πολυπλοκότητα των παιχνιδιών που παίζουν τα μικρά παιδιά και αρχίζουν να παίζουν παιχνίδια με συμβολικές αλληλεπιδράσεις τόσο περισσότερο αναπτύσσεται η συμβολική σκέψη τους. Δηλαδή τα παιδιά αναπτύσσουν την ικανότητα να δημιουργούν καταστάσεις, πρόσωπα και αντικείμενα που στην πραγματικότητα δεν υπάρχουν χρησιμοποιώντας άλλα αντικείμενα, καταστάσεις ή γλωσσικές εκφράσεις.
- **Μέσω του παιχνιδιού αναπτύσσεται η συγκέντρωση του παιδιού και η ευελιξία της σκέψης του.** Είναι ζητούμενο για τα παιδιά αυτής της ηλικίας να μπορούν να παραμένουν συγκεντρωμένα σ' αυτό που κάνουν και να μπορούν να βρίσκουν εναλλακτικές λύσεις σε διάφορα προβλήματα που καλούνται να αντιμετωπίσουν. Επειδή το παιχνίδι είναι η πιο ευχάριστη δραστηριότητα για τα παιδιά, τα βοηθά να έχουν ευέλικτη σκέψη και να είναι δημιουργικά.

4. Ο ρόλος του παιχνιδιού στη ζωή του νηπιαγωγείου

Δεν είναι καθόλου υπερβολικό να πούμε ότι ολόκληρη η ζωή στο νηπιαγωγείο θα πρέπει να είναι ένα παιχνίδι. Ένα ατέλειωτο παιχνίδι, στην προσπάθεια του παιδιού να γνωρίσει καλύτερα τον κόσμο που το περιβάλλει, να έρθει σε επαφή με τον κόσμο των άλλων παιδιών και των ενηλίκων, να δράσει με βάση τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες του. Το παιχνίδι μπορεί να δώσει όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά μιας μορφωτικής πορείας γεμάτης ενδιαφέρον και χαρά.

Τα μικρά παιδιά έρχονται στο νηπιαγωγείο έχοντας το καθένα αποκτήσει διαφορετικές εμπειρίες, είτε από το οικογενειακό τους περιβάλλον, είτε από διαφορετικούς παιδικούς σταθμούς, είτε ακόμα και από διαφορετικές νταντάδες. Έτσι πολλές φορές τα παιδιά χρειάζονται βοήθεια στο να:

- Χρησιμοποιούν το παιχνίδι για να αναπτύξουν ικανότητες μάθησης.
- Χρησιμοποιούν το παιχνίδι για να αναπτύξουν τις απαραίτητες κοινωνικές δεξιότητες.
- Χρησιμοποιούν το παιχνίδι για να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση και αυτοέλεγχο.

Η σημασία που δίνει το νηπιαγωγείο στο παιχνίδι αντανακλάται στη θέση που διατυπώνεται στο αναλυτικό πρόγραμμα και στον οδηγό του/της νηπιαγωγού. Εκεί βρίσκονται όλες οι περιπτώσεις παιχνιδιών που αναφέραμε και οδηγίες ως προς την εφαρμογή των ποικίλων διδακτικών μεθόδων.

Το παιχνίδι:

- Μπορεί να αποτελέσει μέσο για τη διδασκαλία εννοιών και διαδικασιών.
- Μπορεί να είναι ελεύθερο παιχνίδι.
- Μπορεί να είναι παιχνίδι σε οργανωμένο μαθησιακό περιβάλλον.

Στο νηπιαγωγείο το εκπαιδευτικό πρόγραμμα και το παιχνίδι βρίσκονται σε πλήρη αντιστοιχία και αλληλεπίδραση. Ένα ποιοτικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα δεν μπορεί παρά να περιλαμβάνει πολύ παιχνίδι. Και οι νηπιαγωγοί μπορούν όχι μόνο να συνδυάσουν το παιχνίδι με την εκπαίδευση των παιδιών, αλλά και να εξαγάγουν συμπεράσματα για την ανάπτυξη των παιδιών, παρακολουθώντας απλώς τον τρόπο που παίζουν και τι παίζουν.

Για το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του νηπιαγωγείου οι ευκαιρίες για παιχνίδι αποτελούν βασικό σημείο εκκίνησης των περισσότερων δραστηριοτήτων. Οι περισσότερες δραστηριότητες βασίζονται στο παιχνίδι ως φυσική δραστηριότητα για μάθηση. Τα παιδιά παίζουν διαφορετικούς τύπους παιχνιδιών, ανάλογα με τις περιστάσεις και τις ανάγκες τους.

Η πολυπλοκότητα των παιχνιδιών έχει διάφορα στάδια. Το πρώτο στάδιο είναι μια απλή εξερεύνηση και μελέτη κάποιων υλικών, ενώ το ανώτερο στάδιο πολυπλοκότητας είναι αυτό των παιχνιδιών που έχουν αυστηρούς κανόνες. Στο πρώτο στάδιο του παιχνιδιού, καθώς τα παιδιά αρχίζουν σιγά σιγά να χρησιμοποιούν διάφορα αντικείμενα για να παραστήσουν κάποια άλλα, θεωρούμε ότι συμμετέχουν σε συμβολικά παιχνίδια. Στη συνέχεια τα παιδιά αρχίζουν να παίζουν ομαδικά παιχνίδια, για τα οποία επινοούν ή και υιοθετούν κάποιους ελαστικούς κανόνες. Βέβαια τα περισσότερα παιδιά που έρχονται στο νηπιαγωγείο δεν είναι σε θέση να παίξουν τέτοια παιχνίδια.

Στο νηπιαγωγείο τα παιδιά ενθαρρύνονται να παίζουν μια ποικιλία παιχνιδιών διαφόρων τύπων. Τα συνεργατικά παιχνίδια είναι αυτά που τα μικρά παιδιά παίζουν μαζί, χρησιμοποιώντας τα ίδια ή παρόμοια υλικά, χωρίς να υπάρχει κάποια μορφή οργάνωσης του παιχνιδιού. Τα συνεργατικά παιχνίδια απαιτούν κάποια μορφή οργάνωσης, η οποία αποβλέπει συνήθως στην επίτευξη κάποιου στόχου. Στα ατομικά παιχνίδια τα παιδιά παίζουν μόνα και ανεξάρτητα από τα άλλα παιδιά, ακολουθώντας τα προσωπικά τους ενδιαφέροντα, χωρίς να ενδιαφέρονται για το τι κάνουν τα άλλα παιδιά. Τα παιδιά που παρακολουθούν άλλα παιδιά να παίζουν, κάνοντάς τους ερωτήσεις ή υποδείξεις, θεωρούμε ότι συμμετέχουν στο παιχνίδι των θεατών. Τέλος τα παιδιά που απλώς παίζουν το ένα δίπλα στο άλλο με παρόμοια υλικά, χωρίς να αλληλεπιδρούν, θεωρούμε ότι συμμετέχουν σε ένα παράλληλο παιχνίδι.

Το αυθόρμητο παιχνίδι σε ένα περιβάλλον επικεντρωμένο σε μαθησιακές δραστηριότητες αποτελεί τον κεντρικό άξονα ενός επιτυχημένου εκπαιδευτικού προγράμματος στο νηπιαγωγείο. Ο/η νηπιαγωγός οφείλει να προετοιμάζει ένα πλούσιο περιβάλλον και να παρατηρεί τα παιδιά να παίζουν, να αλληλεπιδρά μαζί τους, να τους χορηγεί υλικό, να ακούει τις ιδέες τους και όποτε χρειάζεται να τα καθοδηγεί.

Μέσα από το παιχνίδι τα παιδιά οργανώνουν τις νέες πληροφορίες και εμπειρίες που αποκτούν. Μεγάλη σημασία για το παιχνίδι των παιδιών έχουν και οι εμπειρίες. Σε μια τάξη νηπιαγωγείου ενδεχομένως να υπάρχουν και παιδιά που δεν ξέρουν να παίξουν δημιουργικά, χρησιμοποιώντας τη φαντασία τους. Είναι αναμενόμενο ότι με

τη βοήθεια του/της νηπιαγωγού θα μάθουν και αυτά σε μικρό χρονικό διάστημα να παίζουν όπως και τα άλλα.

Όταν τα παιδιά αναπτύξουν ένα βαθμό εμπιστοσύνης στον εαυτό τους, αυτοέλεγχο και τις κατάλληλες κοινωνικές δεξιότητες, μπορούν πλέον να συμμετέχουν σε παιχνίδια που βοηθούν στην απόκτηση συγκεκριμένων γνώσεων και στο να κατανοούν δυσκολότερες έννοιες.

Οι νηπιαγωγοί προστατεύουν και υποστηρίζουν τα μικρά παιδιά στο παιχνίδι τους. Τα ενθαρρύνουν να παίζουν, τους εξασφαλίζουν πλούσιο υλικό, ώστε τα παιδιά να απελευθερώνουν τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους, και φροντίζουν να μη διακόπτουν την έκφραση της δημιουργικότητάς τους με ανούσιες παρεμβάσεις και υποδείξεις. Αντίθετα φροντίζουν να επιβραβεύουν τα παιδιά, να τους δείχνουν ευρεία αποδοχή, τόσο για τις επιλογές τους όσο και για τους τρόπους που εκφράζονται. Όταν τα παιδιά αναζητούν και τη συμμετοχή των ενηλίκων στο παιχνίδι τους, τότε αυτοί θα πρέπει να συμμετέχουν αυθεντικά, θα πρέπει να δείχνουν και να αποδεικνύουν το ενδιαφέρον τους και να αφήνουν τα παιδιά να καθοδηγούν το παιχνίδι, συμμετέχοντας ισότιμα. Δεν πρέπει να κρίνουν, να επικρίνουν, να υποδεικνύουν με ένταση, να διακόπτουν το ρυθμό και την πλοκή του παιχνιδιού. Εξάλλου ένα παιδί ξέρει να παίζει καλύτερα από οποιονδήποτε ενήλικο.

Η συμμετοχή του εκπαιδευτικού στο παιχνίδι των παιδιών σημαίνει ότι αυτός μπορεί να κάνει τις μαθησιακές διαδικασίες διασκεδαστικές, αποδοτικές και χρήσιμες. Δηλαδή η γραφή σημάτων ή σημειώσεων σε ένα φανταστικό επεισόδιο παιχνιδιού, ο σχεδιασμός του, η συζήτησή του, η χρήση της γραπτής γλώσσας για την επίτευξη των άμεσων στόχων, οδηγεί τη μαθησιακή διαδικασία της γραφής να γίνεται χρήσιμη, διασκεδαστική και αποτελεσματική.

Συμμετοχή του εκπαιδευτικού στο παιχνίδι των παιδιών σημαίνει ακόμα να ενισχύει την αφηγηματική σκέψη. Η αφηγηματική σκέψη των παιδιών ενισχύεται με τη δυνατότητα που τους παρέχεται να περιγράψουν το περιβάλλον τους, να εκφράσουν τα συναισθήματά τους, να υποβάλουν ερωτήσεις, να χειριστούν βιβλία, να συσχετίσουν τα γεγονότα της ζωής τους με αυτά της ιστορίας. Από την άλλη η αφηγηματική σκέψη ενισχύεται όταν ο ενήλικος ανταποκρίνεται στα σχόλια των παιδιών, όταν υποβάλλει ερωτήσεις, όταν μοιράζεται τις προσωπικές εμπειρίες τους, όταν αναγνωρίζει τα συναισθήματά τους εκφράζοντας τα δικά του συναισθήματα, όταν διευρύνει τη συζήτηση και το διάλογο, όταν διαβάζει φωναχτά και δείχνει το κείμενο, παροτρύνοντάς τα στο ανεξάρτητο διάβασμα.

Συμμετοχή του εκπαιδευ-

τικού στο παιχνίδι των παιδιών επιπρόσθετα σημαίνει: Να συγκεντρώνει πληροφορίες σχετικά με την πρόοδο των παιδιών, τις ικανότητες και τις δεξιότητές τους. Να προβαίνει σε προσωπικές παρατηρήσεις για τη συμπεριφορά των παιδιών κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού (με βιντεοκάμερα ή καταγραφή σημειώσεων). Να κρατά σε αρχείο κάποιες εργασίες των παιδιών που προέκυψαν από παιγνιώδεις καταστάσεις και να αξιολογεί τα δεδομένα. Να αναλύει την αφήγηση των ιστοριών των παιδιών.

Συμμετοχή, τέλος, σημαίνει να λειτουργεί ο ενήλικος ως η μνήμη της ομάδας, θυμίζοντας στα παιδιά την προηγούμενη δουλειά τους και τα προηγούμενα σχόλιά τους, καθώς προσθέτει και τη δική του άποψη στο παιχνίδι τους.

5. Οι γονείς, το παιδί και το παιχνίδι

Η οικογένεια αποτελεί τον πυρήνα κοινωνικοποίησης του παιδιού. Στην οικογένεια το παιδί μαθαίνει τους πρώτους ρόλους της κοινωνικής του ζωής, αρχίζει να εντάσσεται σε κοινωνικές ομάδες και ταυτόχρονα έχει την ευκαιρία να ασκήσει μια σειρά από δεξιότητες που έχουν σχέση με την ανάπτυξή του και τη μάθηση. Συνεπώς ο ρόλος της οικογένειας στη διαδικασία ολοκλήρωσης της προσωπικότητας του παιδιού είναι ιδιαίτερα σημαντικός και φυσικά ο ρόλος των γονέων στην ικανοποίηση των αναγκών του παιδιού για παιχνίδι είναι καθοριστικός.

Οι γονείς εύκολα ανακαλύπτουν ότι το να παίζουν με τα παιδιά τους είναι διασκεδαστικό και χρήσιμο. Είναι ένας εύκολος και πολύ αποδοτικός τρόπος να μάθουν τα ενδιαφέροντα, τις δεξιότητες και τις ανησυχίες των παιδιών τους. Είναι ένας τρόπος να δείξουν στο παιδί τους το ενδιαφέρον τους και ένας τρόπος να συνεισφέρουν στην ανάπτυξή του.

Μπορούν να συνεισφέρουν στην ανάγκη των παιδιών για παιχνίδι όταν:

- Παίζουν μαζί τους.
- Προσθέτουν φαντασία και στοιχεία παιχνιδιού σε καθημερινές καταστάσεις.
- Δημιουργούν ευκαιρίες για παιχνίδι, π.χ. φέρνοντας άλλα παιδιά στο σπίτι, επισκέπτονται χώρους όπου υπάρχουν άλλα παιδιά για να παίξουν.
- Πηγαίνουν τα παιδιά σε μέρη όπου θα μπορούν να γνωρίσουν πρόσωπα και πράγματα διαφορετικά από αυτά που γνωρίζουν στο σπίτι ή στο νηπιαγωγείο.

Πολλοί γονείς νομίζουν ότι το παιχνίδι στο νηπιαγωγείο εμποδίζει την ακαδημαϊκή εξέλιξη των παιδιών τους, θεωρώντας ότι δεν προσφέρει δεξιότητες και ικανότητες που είναι απαραίτητες για να γίνουν «καλοί μαθητές». Αν και αναγνωρίζουν ότι το παιχνίδι προσφέρει απόλαυση στα παιδιά, πιστεύουν ταυτόχρονα ότι το νηπιαγωγείο δεν είναι τόπος παιχνιδιού, ενώ το ίδιο το παιχνίδι θεωρείται ως μία μη παραγωγική δραστηριότητα. Και αυτή η αντίληψη προφανώς οφείλεται σε άκαμπτες, στερεοτυπικές και εσφαλμένες αντιλήψεις, που έχουν κυριαρχήσει, χωρίς να έχουν καμία επιστημονική βάση.

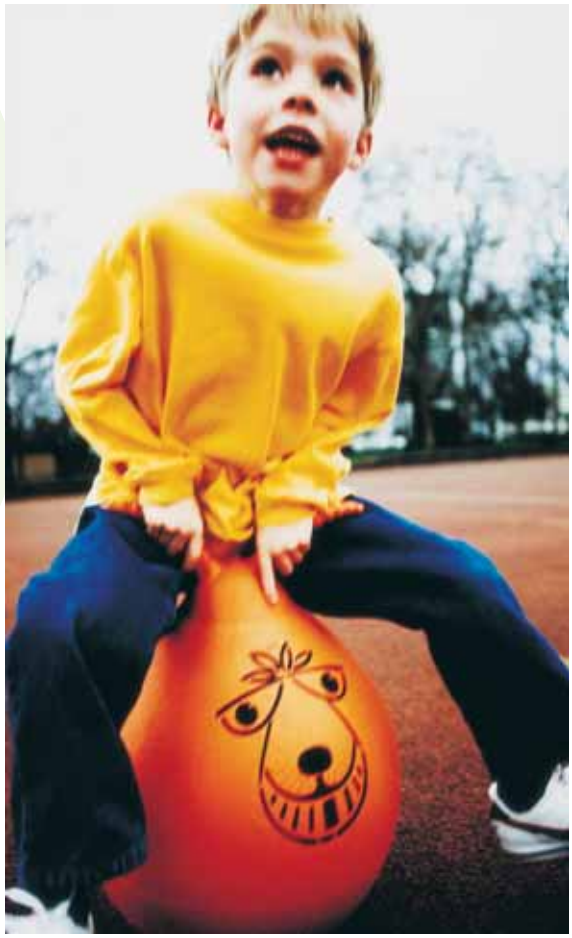

Ωστόσο ερευνητικά δεδομένα δείχνουν ότι το παιχνίδι δεν αποτελεί δραστηριότητα που έρχεται σε αντίθεση με τη μάθηση. Αντίθετα το παιχνίδι ως φυσική δραστηριότητα των παιδιών αυτής της ηλικίας προσφέρει τις ίδιες ευκαιρίες για να μάθουν όπως και όλες οι άλλες παιδικές δραστηριότητες. Οι δεξιότητες του κάθε παιδιού αναπτύσσονται καθώς αυτό δημιουργεί το δικό του γνωστικό υπόβαθρο, κυρίως μέσα από δραστηριότητες αλληλεπίδρασης, μεταξύ των οποίων κυρίαρχη θέση έχει το παιχνίδι. Παιδιά που ικανοποιούν τη βασική τους ανάγκη για παιχνίδι δυναμώνουν συναισθηματικά και αναπτύσσουν όλες τις βασικές δεξιότητες που θα τους χρειαστούν για να αναπτυχθούν ολόπλευρα.

Οι γονείς πολύ συχνά ανυπομονούν να δουν τα παιδιά τους να μαθαίνουν συγκεκριμένα πράγματα όταν φτάνουν σε κάποια ηλικία και αυτό το γεγονός τους γεμίζει άγχος, που πολλές φορές εκδηλώνεται με τη μορφή πίεσης προς τα παιδιά. Θα πρέπει όμως να γνωρίζουν ότι αυτού του είδους οι πιέσεις αποτελούν εμπόδια στη φυσική ανάπτυξη και εξέλιξη των παιδιών. Θα πρέπει να εμπιστεύονται τη φυσική πορεία προς τη μάθηση, την οποία χαράσσουν μόνα τους τα παιδιά μέσα από το παιχνίδι τους. Πολλές φορές οι γονείς επιχειρούν να καθοδηγήσουν λεπτομερώς το παιχνίδι των παιδιών τους. Παρατηρούν το παιχνίδι τους και επεμβαίνουν με παρατηρήσεις, υποδείξεις και λύσεις, μην αφήνοντας το παιδί να βρει το δικό του ρυθμό και τις λύσεις που αναζητάει. Το παιδί απλώς παρακολουθεί τους γονείς να το καθοδηγούν και αρχίζει να πιστεύει ότι μόνο αυτοί γνωρίζουν τις λύσεις στα προβλήματα που του παρουσιάζονται. Δεν αναπτύσσει την αυτοπεποίθησή του και δεν γνωρίζει τις δυσκολίες και τα αδιέξοδα.

Επίσης μερικοί γονείς θεωρούν ότι είναι σημαντικό να αγοράζουν στα παιδιά τους

πολλά παιχνίδια. Ξοδεύουν πολλά χρήματα και τα δωμάτια των παιδιών μοιάζουν με καταστήματα παιχνιδιών. Έτσι τα παιδιά στην καλύτερη περίπτωση γίνονται απλοί συλλέκτες παιχνιδιών και στη χειρότερη περίπτωση πηγαίνουν από το ένα παιχνίδι στο άλλο χωρίς ενδιαφέρον, παίζουν χωρίς ενθουσιασμό, καταστρέφουν εύκολα τα παιχνίδια τους και συνεχώς ζητούν καινούργια.

Η επιρροή των γονέων σε κάθε στάδιο παιχνιδιού που περνούν τα παιδιά είναι πολύ σημαντική. Η συμμετοχή, σε λογικά πλαίσια, των γονέων στο παιχνίδι των παιδιών είναι σημαντική γιατί:

1. Αντιλαμβάνονται τι παίζει κάθε φορά το παιδί, πώς αντιμετωπίζει το παιχνίδι, πώς χειρίζεται τα υλικά και πώς τα συνδυάζει.
2. Αντιλαμβάνονται πώς το παιδί πηγαίνει από το ένα παιχνίδι στο άλλο, πού συναντά δυσκολίες, πώς τις αντιπαρέρχεται.
3. Αντιλαμβάνονται την αξία που έχει το παιχνίδι για το παιδί και την αξία που έχει το κάθε αντικείμενο.

Εάν το παιδί έχει δυσκολίες στο παιχνίδι του ή χάνει το ενδιαφέρον του, μπορούν οι γονείς να το βοηθήσουν βάζοντάς του ένα ενδιαφέρον πρόβλημα ή φέρνοντάς του άλλα υλικά. Όταν τα παιδιά παίζουν σε υπαίθριους χώρους με άλλα παιδιά, καλό θα είναι οι γονείς να παρακολουθούν το παιχνίδι τους, για να αποφεύγονται προβλήματα. Δεν είναι καλό οι γονείς να γίνονται το ίδιο επιθετικοί με τα παιδιά τους όταν αυτά τσακώνονται με άλλα και να τα υποστηρίζουν έμπρακτα, ακόμα και όταν φαίνεται να έχουν άδικο τα δικά τους παιδιά. Καλό θα είναι πριν τους μιλήσουν ή πριν μιλήσουν με τους άλλους γονείς να κάνουν ξεκάθαρες ερωτήσεις στα παιδιά τους για το τι ακριβώς έγινε και ζητώντας και από τα ίδια να αξιολογήσουν τη συμπεριφορά τους. Την ενοχή σπάνια τη βρίσκουμε στη μία μόνο πλευρά.

Οι γονείς θα πρέπει να έχουν πάντα υπόψη τα εξής:

- Το παιχνίδι των παιδιών εξαρτάται από τις ανάγκες, τις σκέψεις και τις ευαισθησίες που εξωτερικεύουν σε συγκεκριμένες χρονικές στιγμές. Και γι' αυτούς τους λόγους τα καλύτερα παιχνίδια που μπορούν να τους προσφέρουν είναι αυτά που εξάπτουν τη φαντασία τους και τους προσφέρουν ευκαιρίες για δημιουργία. Τα παιδιά μπορούν να τα αξιοποιήσουν με διάφορους τρόπους και σύμφωνα με αυτό που έχουν ανάγκη ή που θέλουν να κάνουν.
- Η μεγαλύτερη ένδειξη σεβασμού των γονέων προς το παιχνίδι των παιδιών είναι να τους προσφέρουν παιχνίδια και χρόνο για παιχνίδι. Τα παιδιά καταλαβαίνουν ότι ενδιαφερόμαστε για το παιχνίδι τους όταν τους προσφέρουμε απλόχερα χρόνο και ευκαιρίες για παιχνίδι, χωρίς να επεμβαίνουμε ανούσια, ή χωρίς να τα διακόπτει μια ανοιχτή τηλεόραση ή μια δυνατή μουσική.
- Τα παιδιά δεν παύουν να ζητούν παιχνίδια. Οι τηλεοπτικές διαφημίσεις είναι ο σταθερός τροφοδότης και ο υποκινητής των απαιτήσεών τους. Θα πρέπει όμως οι γο-

νείς να λαμβάνουν υπόψη ότι όταν ένα παιδί ζητά κάτι δεν σημαίνει απαραίτητα και οπωσδήποτε ότι το χρειάζεται, ούτε ότι καν το θέλει. Οι γονείς θα πρέπει να είναι σε θέση να εκφράζουν τις σκέψεις τους στα παιδιά σχετικά με κάποια από τα παιχνίδια που ζητούν.

Πώς οι γονείς μπορούν να βοηθήσουν στο παιχνίδι των παιδιών

Οι γονείς πρέπει όχι μόνο να βοηθούν τα παιδιά στο παιχνίδι τους, αλλά και να τα παρακινούν. Να μερικά πράγματα που μπορούν να προσφέρουν οι γονείς, εκτός από το να αγοράζουν παιχνίδια, για το παιχνίδι των παιδιών τους:

- ✓ Να δημιουργήσουν ένα χώρο στο σπίτι και να τον εξοπλίσουν με παιχνίδια, όπου το παιδί θα μπορεί να παίζει ελεύθερα μόνο του ή με κάποιο συνομήλικό του.
- ✓ Κατά τη διάρκεια της ημέρας καλό θα ήταν να βρίσκουν χρόνο για να παρατηρούν το παιχνίδι του παιδιού, κυρίως στο σπίτι, αλλά ενδεχομένως και στο νηπιαγωγείο. Με αυτόν τον τρόπο θα γνωρίσουν καλύτερα το παιδί τους, θα αναγνωρίσουν κάποιες βασικές του ανάγκες και θα καταλάβουν και οι ίδιοι τον τρόπο που αναπτύσσεται μέσα από το παιχνίδι.
- ✓ Μετά το νηπιαγωγείο και κατά τη διάρκεια των Σαββατοκύριακων καλό θα είναι να παρέχουν ευκαιρίες στο παιδί να παίζει σε υπαίθριους χώρους, όταν οι καιρικές συνθήκες το επιτρέπουν, με άλλα παιδιά. Έτσι αναπτύσσει την κοινωνικότητά του και βασικές κοινωνικές δεξιότητες.
- ✓ Καλό θα είναι να εξηγούν στο παιδί ότι το παιχνίδι του είναι σημαντικό και για τους ίδιους. Κάποιες ελεύθερες συζητήσεις σχετικά με φάσεις του παιχνιδιού του που παρατήρησαν δείχνουν το ενδιαφέρον τους.
- ✓ Καλό θα είναι να συμμετέχουν και οι ίδιοι σε κάποια από τα συμβολικά παιχνίδια που καταστρώνει το παιδί, ως ισότιμοι παίκτες, αποποιούμενοι τη γονική τους ιδιότητα.

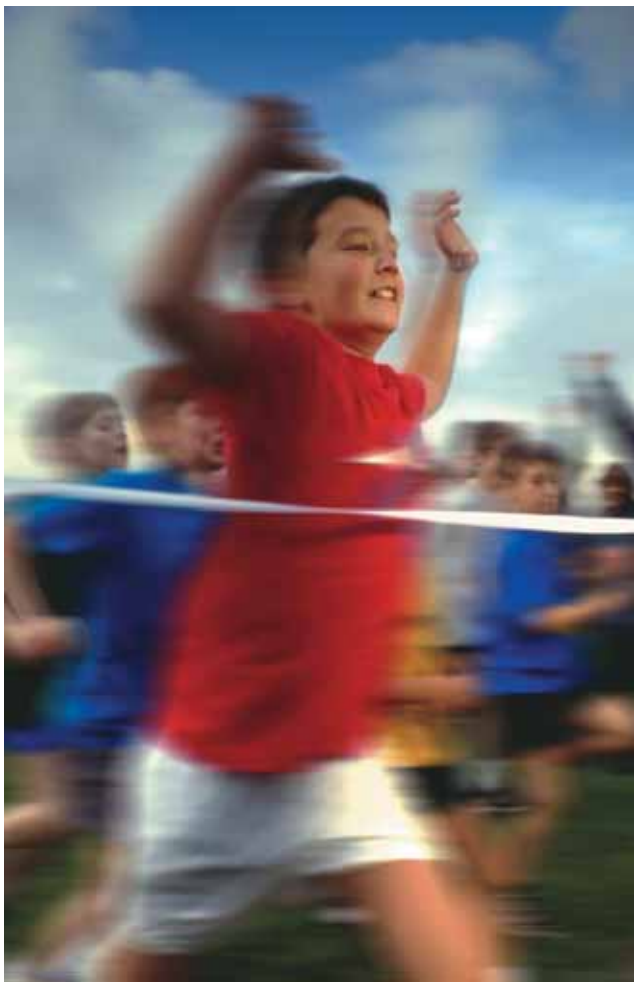

- ✓ Δεν πρέπει να ξεχνάνε να υποστηρίζουν τη δημιουργικότητα του παιδιού, ακόμα και όταν τους ζητάει να συμμετέχουν σε δραματοποιημένες σκηνές, που ενδεχομένως θεωρούν ότι δεν τους ταιριάζουν. Δεν είναι κακό να προσποιηθούν ότι είναι ένα πουλί ή κάποιος άλλος, όταν το παιδί τους το ζητάει.
- ✓ Το παιχνίδι πρέπει να μένει αλησμόνητο στα παιδιά. Κάποιες φορές οι νηπιαγωγοί, αλλά κυρίως οι γονείς, που δεν έχουν την κατάλληλη εκπαίδευση, επιχειρούν να μετατρέψουν το παιχνίδι των παιδιών σε μια μορφή εργασίας, δίνοντάς του ακαδημαϊκά χαρακτηριστικά, που προσιδιάζουν σε προγραμματισμένες διαδικασίες μάθησης. Για παράδειγμα οι υποδείξεις προς τα παιδιά για το ποια υλικά θα επιλέξουν και πώς θα τα χρησιμοποιήσουν, σύμφωνα με τις δικές τους προσδοκίες, φρενάρουν τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους και περιορίζουν τη μαθησιακή αυτοδυναμία που αποκτούν μέσω του παιχνιδιού, αχρηστεύοντας έτσι κάποια από τα πλεονεκτήματά του. Δεν είναι κακό να δείχνουν στα παιδιά ποια είναι η χρήση κάποιων αντικειμένων, αλλά θα πρέπει να αφήνουν τα ίδια να πειραματίζονται και να ανακαλύπτουν μόνα τους πώς θέλουν να τα χρησιμοποιήσουν. Τα παιδιά θυμούνται τις ευτυχισμένες τους στιγμές και καλό είναι οι γονείς να εξασφαλίζουν ότι θα μπορούν να έχουν πρόσβαση σ' αυτές ακόμα και όταν μεγαλώσουν. Γι' αυτό καλό θα είναι να κρατούν τις στιγμές του παιχνιδιού μέσω του φωτογραφικού φακού ή της βιντεοκάμερας και να τις δείχνουν όποτε έχουν την ευκαιρία ή όποτε τα ίδια το ζητήσουν.

Μικρές συμβουλές που αφορούν τα παιχνίδια των παιδιών

- **Πριν πετάξουμε οτιδήποτε, μπορούμε να σκεφτούμε πώς θα μπορούσε να ανακυκλωθεί ως παιδικό παιχνίδι.** Μερικά από τα καλύτερα παιχνίδια είναι πραγματικά πάμφθηνα ή και τζάμπα. Ακόμα και το ρολό από ένα χαρτί υγείας μπορεί να χρησιμοποιηθεί για γκαράζ ενός αυτοκινήτου ή για τρομπέτα...
- **Καλό είναι να αποθηκεύουμε τα παιχνίδια σε μεγάλα διαφανή κουτιά.** Είναι πιο εύκολο για τα παιδιά να διαλέξουν τα παιχνίδια που θέλουν να παίξουν εποπτεύοντας ταυτόχρονα όλο το διαθέσιμο υλικό.
- **Κάνουμε εναλλαγή στα χρησιμοποιούμενα παιχνίδια.** Περιοδικά καλό είναι να κρύβουμε κάποια παιχνίδια, τα οποία τα επαναφέρουμε αργότερα στο προσκήνιο, κρύβοντας άλλα.
- **Όταν σκοπεύουμε να πάμε σε ένα κατάστημα να αγοράσουμε παιχνίδια, καλό θα ήταν να πούμε εκ των προτέρων στο παιδί τι πρόκειται να αγοράσουμε.** Έτσι θα είναι πιο εύκολο να ελέγξουμε τις συνεχείς παρακλήσεις του για όλο και περισσότερα παιχνίδια.

Διατηρώντας και ενισχύοντας τον αυτοσχεδιασμό των παιδιών κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού. Τι πρέπει να αποφεύγουμε και τι πρέπει να επιδιώκουμε οι γονείς:

- **Καθιστούμε και τον εαυτό μας ισότιμο μέλος της ομάδας και συμμετέχουμε ενεργά στο παιχνίδι.** Προσπαθούμε, όταν παίζουμε με τα παιδιά, να λειτουργούμε ισότιμα, ακολουθώντας τους ρυθμούς, τους όρους και τις διαδικασίες που τα ίδια έχουν θέσει, χωρίς να προσπαθούμε να παρέμβουμε απαιτητικά, με βάση την ηλικία και την ιδιότητά μας. Τα παιδιά χαίρονται να παίζουν με τους γονείς τους, αλλά δεν θέλουν αυτοί να καθορίζουν επιτακτικά τις διαδικασίες. Τα παιδιά θέλουν οι γονείς να «προσγειώνονται» στο επίπεδο των παιδιών και να παίζουν μαζί τους ισότιμα.
- **Δεν είναι καλό να μπαίνουμε σε σκηνές του παιχνιδιού όταν η παρουσία μας δεν είναι απαραίτητη.** Μια τέτοια συμπεριφορά εκ μέρους μας παραβιάζει τους όρους και τους ρυθμούς του παιχνιδιού και δεν συνιστά ισότιμη συμμετοχή στο παιχνίδι. Ενδεχομένως τα παιδιά να αισθανθούν ότι παραβιάζονται τα «δικαιώματά» τους από την «αυθεντία» των μεγάλων.
- **Πρέπει οι συμπαίκτες μας να φαίνονται καλοί, ως χαρακτήρες και ως παίκτες.** Δεν είναι καλό να κρατάμε για τους εαυτούς μας τους καλούς ρόλους ή τους ρόλους που διαθέτουν κάποια ειδικά χαρακτηριστικά. Επίσης είναι καλό να δίνουμε ευκαιρίες στα παιδιά να κερδίζουν και να πετυχαίνουν πράγματα. Στο παιχνίδι των παιδιών δεν συμμετέχουμε για να κερδίσουμε ή για να επιβεβαιώσουμε την αυθεντία μας, αλλά απλώς για να παίξουμε μαζί τους και να ενθαρρύνουμε το παιχνίδι τους και τους αυτοσχεδιασμούς τους.
- **Πρέπει να δείχνουμε εμπιστοσύνη στους συμπαίκτες μας ακόμα και όταν θεωρούμε ότι κάνουν κάτι λάθος.** Έχουμε επανειλημμένα τονίσει πόσο σημαντικό είναι για τα παιδιά να τους δείχνουμε εμπιστοσύνη, να τα αφήνουμε να αυτενεργούν και να τα βοηθάμε να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση. Πρέπει λοιπόν να ενθαρρύνουμε όλες τις επιλογές τους και τους σχεδιασμούς τους.
- **Δεν είναι καλό να κρίνουμε τις επιλογές των παιδιών στο παιχνίδι τους, ούτε και τον τρόπο που το διεξάγουν.** Ο ρόλος των γονέων δεν είναι να κρίνουν τα παιδιά. Ο ρόλος τους είναι να βοηθούν τα παιδιά να μεγαλώσουν. Ο ρόλος τους είναι να τα βοηθήσουν να αναπτυχθούν. Και το παιχνίδι είναι το καταλληλότερο μέσο για την ανάπτυξή τους.
- **Το καλύτερο που έχουμε να κάνουμε είναι να ακούμε τα παιδιά.** Το να ακούμε προσεκτικά τα παιδιά μας είναι ικανή και αναγκαία συνθήκη για να μπορούμε να τα βοηθάμε αποτελεσματικά. Το παιχνίδι των παιδιών είναι το σχολείο των γονέων. Το να παρατηρούμε και να ακούμε τα παιδιά όταν παίζουν μας βοηθά να οργανώνουμε και να επικεντρώνουμε τη βοήθειά μας.

Κεφάλαιο 4ο:

Τι μαθαίνουν τα μικρά παιδιά στο νηπιαγωγείο

Εισαγωγικά

1. **Οι ανάγκες των μικρών παιδιών**
2. **Πώς σκέφτονται τα μικρά παιδιά και πώς ενισχύουμε τη μάθησή τους;**
3. **Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του νηπιαγωγείου**
4. **Τι μαθαίνουν τα μικρά παιδιά στο νηπιαγωγείο, τα οποία οι γονείς δεν μπορούν να τα αναγνωρίσουν εύκολα**

Εισαγωγικά

Το νηπιαγωγείο αποτελεί ένα σημαντικό σταθμό στη μετάβαση των παιδιών από το σπίτι στο σχολείο. Οι δεξιότητες που αποκτούν τα παιδιά στο νηπιαγωγείο θα τα βοηθήσουν σε όλη την παραπέρα πορεία τους στη σχολική ζωή.

Μπορούμε να αναφέρουμε μια σειρά από δραστηριότητες στο νηπιαγωγείο που βοηθούν τα παιδιά μεταξύ άλλων:

- Να συνεργάζονται, να μοιράζονται πράγματα και ιδέες, να περιμένουν τη σειρά τους.
- Να μαθαίνουν να είναι ανεξάρτητα, να αποφασίζουν για τον τρόπο της μάθησής τους και να βιώνουν τις συνέπειες των αποφάσεών τους σε ένα ασφαλές περιβάλλον.
- Να έρχονται σε επαφή με τους αριθμούς, να τους αναγνωρίζουν και να ξέρουν τι σημαίνουν.
- Να έρχονται σε επαφή με τα γράμματα και τους ήχους τους και να αρχίζουν να αναγνωρίζουν λέξεις ως μέρος της ζωής τους.
- Να έρχονται σε επαφή με το βιβλίο, ακούγοντας διάφορες ιστορίες ή επιχειρώντας να φτιάξουν τις δικές τους.
- Να βελτιώνουν τις γνώσεις τους για διάφορα θέματα και καταστάσεις.

Πηγές γνώσεων και μάθησης για τα παιδιά δεν είναι μόνο οι εκπαιδευτικοί και οι άλλοι ενήλικοι, αλλά και οι συνομήλικοί τους, που και αυτοί έχουν τις δικές τους εμπειρίες και γνώσεις.

Το νηπιαγωγείο προσπαθεί να κάνει τα παιδιά δημιουργικά καλλιεργώντας τη φαντασία τους και τα βοηθά να βρίσκουν λύσεις σε προβλήματα και να μπορούν να εξηγήσουν διάφορες καταστάσεις που συμβαίνουν γύρω τους.

Το νηπιαγωγείο ως εκπαιδευτικός οργανισμός υπόκειται σε κανονισμούς λειτουργίας και καλείται να επιτύχει μια σειρά από στόχους. Οι στόχοι αυτοί περιγράφονται σε νόμους του κράτους και περιέχονται στο αναλυτικό πρόγραμμα, το οποίο, σύμφωνα με την τελευταία μεταρρύθμιση, ονομάζεται Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) για το νηπιαγωγείο.

> Σκοπός του νηπιαγωγείου, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, είναι να βοηθήσει τα παιδιά να αναπτυχθούν σωματικά, συναισθηματικά, νοητικά και κοινωνικά μέσα στο πλαίσιο των ευρύτερων στόχων της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Το νηπιαγωγείο, ως φορέας κοινωνικοποίησης του παιδιού (μετά την οικογένεια), θα πρέπει να εξασφαλίζει τις προϋποθέσεις ώστε αυτό να αναπτύσσεται και να κοινωνικοποιείται ομαλά και πολύπλευρα. Στο πλαίσιο αυτό κρίνεται απαραίτητη η ισότιμη ένταξη της προσχολικής αγωγής στον ενιαίο σχεδιασμό της εκπαίδευσης, δεδομένου ότι η προσχολική αγωγή αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο του εκπαιδευτικού συστήματος κάθε προηγμένης κοινωνίας και γενικευμένη αρχή. (ΔΕΠΠΣ)

1. Οι ανάγκες των μικρών παιδιών

Ανεξάρτητα από το βαθμό ανάπτυξης κάθε παιδιού και τις ικανότητες που διαθέτει όταν έρχεται στο νηπιαγωγείο, υπάρχουν κάποιες προϋποθέσεις που είναι απαραίτητες για να εκπαιδευτούν σωστά τα παιδιά, σύμφωνα με τις ανάγκες τους και σύμφωνα με τις γενικότερες επιδιώξεις του κοινωνικού συνόλου.

Όποιο κι αν είναι το επίπεδο ανάπτυξής τους, όλα τα παιδιά έχουν παρεμφερείς ανάγκες. Αυτές οι ανάγκες μπορούν να περιγραφούν ως εξής:

- Τα παιδιά έχουν ανάγκη να νιώθουν ασφάλεια και εμπιστοσύνη στον εαυτό τους και να αισθάνονται ότι ζουν και δραστηριοποιούνται σε ένα υποστηρικτικό περιβάλλον.

  Αν τα παιδιά αισθάνονται ότι το περιβάλλον τους είναι ασφαλές, άνετο και τα στηρίζει, θα τολμήσουν να είναι ο εαυτός τους, να ανακαλύψουν τι θα ήθελαν να γίνουν, να κάνουν λάθη και να μάθουν να αποδέχονται τις συνέπειες χωρίς να καταστρέφεται η εμπιστοσύνη τους. Θα μάθουν να προσαρμόζονται σε νέες καταστάσεις και να μοιράζονται ιδέες, ενώ ταυτόχρονα θα διατηρούν την ατομικότητά τους. Τα παιδιά έχουν ανάγκη να είναι απαλλαγμένα από ενοχές και αβεβαιότητα και να είναι ελεύθερα να αναπτύσσονται το καθένα με το δικό του ρυθμό. Έχουν ανάγκη να είναι σίγουρα ότι κάποιος νοιάζεται γι' αυτά και ότι μπορούν να μάθουν. Έχουν ανάγκη να νιώθουν αποδεκτά και να επιβεβαιώνονται.

- Τα παιδιά έχουν ανάγκη να είναι δημιουργικά.

  Τα παιδιά συλλέγουν τις εμπειρίες τους για τον κόσμο που τα περιβάλλει με τη μορφή εικόνων. Χρειάζονται ευκαιρίες για να αναγνωρίσουν και να εκφράσουν τα συναισθήματά τους και αυτό επιτυγχάνεται με τη συμμετοχή τους σε δραματοποιήσεις, με το να μοιράζονται ιστορίες με άλλα παιδιά, με το να απολαμβάνουν τη μουσική και με το να δουλεύουν με υλικά τέχνης. Έχουν ανάγκη από ανθρώπους που θα τα ακούνε και θα ανταποκρίνονται σε ό,τι λένε. Έχουν ανάγκη να αναπτύξουν την ικανότητα να εξηγούν πράγματα σε άλλους και να επιμένουν στην έκφραση των ιδεών τους. Πρέπει να τους παρέχεται η ευκαιρία να περιγράφουν αυτό που βλέπουν και κάνουν, να λύνουν προβλήματα και να αξιολογούν ό,τι βλέπουν και ακούνε. Πρέπει να πειραματίζονται, να εξερευνούν και να χειρίζονται διάφορα υλικά. Πρέπει να γίνουν προσεκτικοί παρατηρητές, να σκέφτονται τις παρατηρήσεις τους και να πηγαίνουν πέρα από αυτές, ώστε να αναπτύξουν τη γνώση, τις αξίες, τις δεξιότητες και τις διαδικασίες που τους επιτρέπουν ανεξάρτητη μάθηση.

- Τα παιδιά έχουν ανάγκη να κινούνται.

  Τα παιδιά θέλουν συνεχώς να κινούνται. Η κίνηση αποτελεί για τα παιδιά μια φυσική ανάγκη. Μέσα από την κίνηση τα παιδιά γνωρίζουν καλύτερα το σώμα τους, γνωρίζουν καλύτερα το περιβάλλον γύρω τους και καλλιεργούν την κινητική τους ικανότητα.

- Τα παιδιά έχουν ανάγκη να μοιράζονται εμπειρίες με άλλα παιδιά και ενήλικους.

  Τα παιδιά έχουν ανάγκη να αισθάνονται ότι είναι μέρος της κοινωνίας. Πρέπει να μιλάνε και να ακούνε τα άλλα παιδιά και τους ενήλικους. Χρειάζονται ευκαιρίες να παρακολουθούν τους άλλους και να μιμούνται αυτό που κάνουν. Τα παιδιά χρειάζονται να ανακαλύπτουν ότι οι άλλοι άνθρωποι δεν σκέφτονται πάντα με τον ίδιο τρόπο με αυτά ή δεν βλέπουν τα πράγματα με την ίδια οπτική. Χρειάζονται την ευκαιρία να δοκιμάζουν τους ρόλους των άλλων ανθρώπων, να μαθαίνουν να αλλάζουν ρόλους και να μοιράζονται εξοπλισμό και δραστηριότητες με τους άλλους.

Οι ανάγκες των μικρών παιδιών

Τα παιδιά έχουν ανάγκη:

- Να νιώθουν ασφάλεια και εμπιστοσύνη στον εαυτό τους και να αισθάνονται ότι ζουν και δραστηριοποιούνται σε ένα υποστηρικτικό περιβάλλον.
- Να είναι δημιουργικά.
- Να κινούνται.
- Να μοιράζονται εμπειρίες με άλλα παιδιά και ενήλικους.

2. Πώς σκέφτονται τα μικρά παιδιά και πώς ενισχύουμε τη μάθησή τους;

Το νηπιαγωγείο είναι το πρώτο μεγάλο βήμα για την εκπαιδευτική πορεία ενός παιδιού. Το παιδί μπορεί τον πρώτο καιρό να είναι λίγο διαφορετικό απ' ό,τι συνήθως. Ένας τρόπος για να καταλάβουμε αυτές τις αλλαγές που συμβαίνουν στο παιδί είναι να γνωρίζουμε πώς αναπτύσσεται πνευματικά και να κατανοήσουμε τον τρόπο που σκέφτεται.

Απαντήσεις στο ερώτημα του πώς σκέφτονται και πώς μπορούμε να ενισχύσουμε τη μάθησή τους μας δίνει η επιστήμη της ψυχολογίας, η οποία ερευνά τόσο την πορεία ανάπτυξης του ανθρώπου όσο και τον τρόπο με τον οποίο μαθαίνει. Τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας έχουν οπωσδήποτε ένα διαφορετικό τρόπο σκέψης από αυτόν των ενηλίκων. Δεν βρίσκονται στον ίδιο βαθμό ωριμότητας με τους ενήλικους και επομένως δεν είναι σε θέση να δίνουν απαντήσεις σε οποιοδήποτε ερώτημα, το οποίο θεωρείται αυτονόητο για τους ενήλικους. Για παράδειγμα ο τρόπος σχηματισμού των σύννεφων, όσο και αν φαίνεται απλός και δεδομένος στη σκέψη των ενηλίκων, απαιτεί ιδιαίτερες αναλυτικές ικανότητες από τα μικρά παιδιά, τα οποία καλούνται να συνδέσουν με βεβαιότητα την αιτία με το αποτέλεσμα και όχι μόνο να εξηγήσουν τον τρόπο που σχηματίζονται τα σύννεφα, αλλά και τον τρόπο που το νερό πέφτει από αυτά.

Φυσικά στο νηπιαγωγείο επιχειρούμε να βοηθήσουμε τα παιδιά να καλλιεργήσουν όλες τις απαραίτητες ικανότητες, φροντίζοντας ώστε:

- Να παρέχουμε στα παιδιά την ευκαιρία να αποκτήσουν άμεσες φυσικές και κοινωνικές εμπειρίες. Με αυτόν τον τρόπο τα βοηθάμε να προβληματίζονται, να πειραματίζονται και να εξηγούν τον κόσμο γύρω τους.
- Να τους δίνουμε την ευκαιρία να συμμετέχουν ενεργά σε δραστηριότητες, ώστε να μπορούν να κάνουν επιλογές, να παίρνουν αποφάσεις και να αποκτούν σιγά σιγά την αυτονομία τους.
- Να ανταποκρινόμαστε ενεργά στην ανάγκη τους να γνωρίσουν καλύτερα τον κόσμο που τα περιβάλλει, δίνοντάς τους ευκαιρίες και ερεθίσματα που προκαλούν το ενδιαφέρον τους και τη διάθεσή τους για δράση.

- Να τα βοηθάμε να αναπτύξουν την ερευνητικότητα, τη δημιουργικότητα και την ικανότητά τους να λύνουν προβλήματα.

Τα παιδιά του νηπιαγωγείου καταλαβαίνουν τον κόσμο σύμφωνα με τις οπτικές αναπαραστάσεις που έχουν γι' αυτόν. Δεν μπορούν π.χ. να καταλάβουν ότι κάτι μπορεί να αλλάξει σχήμα χωρίς να χάσει τις αρχικές του ιδιότητες ή ακόμα και να επιστρέψει στην αρχική του μορφή, όπως ένα παγάκι που λιώνει. Οι κανόνες, για τα νήπια, είναι πάντα κανόνες και δεν γίνεται να αλλάξουν, απλώς γιατί έχουν μάθει να τους ακολουθούν. Σε αντίθεση με τα μεγαλύτερα παιδιά, που μπορεί να θεωρούν τους κανόνες ελαστικούς και να προσπαθούν να τους διαπραγματευθούν και να τους σπάσουν, τα νήπια τους θεωρούν αδιαμφισβήτητους νόμους.

Εμπειρίες που σχετίζονται με την επίλυση προβλημάτων και την κριτική σκέψη είναι πολύ σημαντικές για την ανάπτυξή τους, όπως και αυτές που σχετίζονται με δραστηριότητες κατά τις οποίες τα παιδιά αγγίζουν και εξερευνούν αντικείμενα. Αυτές οι δραστηριότητες τα προετοιμάζουν ώστε να κατανοούν αργότερα αφηρημένες έννοιες. Οι προγραμματισμένες δραστηριότητες θα πρέπει να διευκολύνουν τα παιδιά να εξερευνούν, να δημιουργούν, να προβλέπουν, να προσπαθούν, να αναλύουν και να ανακαλούν προηγούμενες εμπειρίες τους.

Για κάθε παιδί η διανοητική, η φυσική, η κοινωνική, η συναισθηματική και η δημιουργική του ανάπτυξη είναι αλληλοεξαρτώμενες και αλληλοσυμπληρούμενες. Για να μπορέσει το νηπιαγωγείο να βοηθήσει στην προαγωγή όλων αυτών των διαστάσεων της ανάπτυξης κάθε παιδιού, δημιουργεί δραστηριότητες που βοηθούν τα νήπια να εκφράζονται και να επικοινωνούν μέσα από τη μουσική, το δράμα, τη γλωσσική επικοινωνία και την εικαστική τέχνη, ενώ παράλληλα προωθεί τη συνεργατικότητα.

Τα μικρά παιδιά μαθαίνουν καλύτερα μέσα από δραστηριότητες που ταιριάζουν με τον τρόπο ζωής τους, αλλά που θα διαφέρουν τόσο, ώστε να είναι ευχάριστες και προκλητικές. Οι ευκαιρίες για μάθηση θα πρέπει να οικοδομούνται πάνω σε προηγούμενες εμπειρίες των παιδιών, αλλά παράλληλα θα πρέπει να εξυπηρετούν τις αλλαγές στις ανάγκες των παιδιών, στα ενδιαφέροντά τους και στις συνθήκες.

Το ενδιαφέρον των παιδιών να γνωρίσουν τον κόσμο είναι το κίνητρο για τη μάθηση. Τα παιδιά μέσα σε ένα ασφαλές και πλούσιο σε ερεθίσματα περιβάλλον εξερευ-

νούν με τις αισθήσεις, δημιουργούν ιδέες και δομούν τη γνώση. Καθώς αναπτύσσονται, οδηγούνται σε πιο σύνθετες και περίπλοκες μορφές αλληλεπίδρασης με τους συνομήλικους και τους ενήλικους, οι οποίες επηρεάζουν τις γλωσσικές και τις νοητικές τους ικανότητες. Παράλληλα χρησιμοποιούν συνεχώς τις γνώσεις που αποκτούν και τις ιδέες τους για διαφορετικούς σκοπούς και με πολλούς τρόπους. Έτσι αναπτύσσουν την ικανότητα προσαρμογής τους στο περιβάλλον.

Οι πρώτες μαθησιακές εμπειρίες των παιδιών έχουν τεράστια σημασία για την αναπτυξιακή τους πορεία. Τα παιδιά αυτής της ηλικίας διαθέτουν την αναπτυξιακή ετοιμότητα να δεχτούν πλείστες επιρροές και να μάθουν. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου αποκτούν μια ποικιλία απαραίτητων δεξιοτήτων, γνώσεων, στάσεων και διαθέσεων, που θα επηρεάσουν την ικανότητα μάθησής τους, την προσωπική τους ανάπτυξη, τις σχέσεις τους με τους άλλους, την ένταξή τους στον κοινωνικό ιστό και τη συνολική κοινωνικοποίησή τους.

Στις μέρες μας τα νήπια αρχίζουν να αναπτύσσουν τις δεξιότητες, το γνωστικό τους υπόβαθρο και τις στάσεις τους μέσα σε διαφορετικά περιβάλλοντα – στο σπίτι, σε αλληλεπιδράσεις με άλλα άτομα και φυσικά στο νηπιαγωγείο. Οι θετικές εμπειρίες που αποκομίζουν από όλα αυτά τα περιβάλλοντα αποτελούν τους θεμέλιους λίθους για την ανάπτυξή τους.

3. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του νηπιαγωγείου

Η καθημερινή ζωή στο νηπιαγωγείο διαμορφώνεται με βάση τις αρχές και τις οδηγίες ενός κανονισμού που λέγεται Αναλυτικό Πρόγραμμα (ΑΠ). Στο ΑΠ περιλαμβάνονται όλες εκείνες οι οδηγίες που περιγράφουν και οριοθετούν τους τρόπους δράσης στο νηπιαγωγείο. Για παράδειγμα, αναφέρονται οι στόχοι του νηπιαγωγείου και οι τρόποι διαμόρφωσης των μαθησιακών διαδικασιών.

Στο σημερινό νηπιαγωγείο το ΑΠ προβλέπει δραστηριότητες που βοηθούν τα παιδιά να καλλιεργήσουν μαθησιακές περιοχές που αναφέρονται στη γλωσσική τους ικανότητα, στα μαθηματικά και στη μαθηματική σκέψη, στο περιβάλλον, στη δημιουργική έκφραση και στη σύγχρονη τεχνολογία - πληροφορική.

Αναλυτικότερα:

1. *Παιδί και γλώσσα.* Στη μαθησιακή περιοχή της γλώσσας επιδιώκεται τα παιδιά να καλλιεργήσουν την προφορική επικοινωνία, να είναι δηλαδή σε θέση να διατυπώνουν τις απόψεις τους και να κατανοούν

τις απόψεις των άλλων σύμφωνα με το επίπεδο της ανάπτυξής τους, να έρχονται σε επαφή με το γραπτό λόγο, να αναγνωρίζουν γράμματα, λέξεις και προτάσεις και να προσπαθούν να γράψουν και αυτά. Με άλλα λόγια τα παιδιά καλλιεργούν τις επικοινωνιακές τους δεξιότητες και έρχονται σε πρώτη επαφή με την ανάγνωση και τη γραφή.

2. *Παιδί και μαθηματικά.* Στα μαθηματικά τα παιδιά ασκούνται στην ικανότητα να προβληματίζονται και να επιδιώκουν ανάλογες λύσεις. Έρχονται σε επαφή με τους αριθμούς, κάνουν απλές μαθηματικές πράξεις και συλλογισμούς και γνωρίζουν απλά γεωμετρικά σχήματα.
3. *Παιδί και περιβάλλον.* Τα νήπια γνωρίζουν τον κόσμο γύρω τους, τόσο τον φυσικό (φυσικό περιβάλλον) όσο και τον ανθρώπινο (ανθρωπογενές περιβάλλον), δηλαδή τον ίδιο τον άνθρωπο και τα δημιουργήματά του (τεχνολογία).
4. *Παιδί, δημιουργία και έκφραση.* Τα παιδιά συμμετέχουν σε δραστηριότητες που έχουν σχέση με την ικανότητά τους να εκφράζονται μέσω των εικαστικών, της μουσικής, της δραματοποίησης (θέατρο) και της κίνησης (φυσική αγωγή).
5. *Παιδί και πληροφορική.* Γίνεται προσπάθεια να γνωρίσουν τα παιδιά τον ηλεκτρονικό υπολογιστή και να καταλάβουν πώς βοηθάει τον άνθρωπο.

4. Τι μαθαίνουν τα παιδιά στο νηπιαγωγείο, τα οποία οι γονείς δεν μπορούν να τα αναγνωρίσουν εύκολα

Τα νήπια μαθαίνουν πολλά πράγματα στο νηπιαγωγείο, τα οποία δεν είναι εύκολο να τα αναγνωρίσουν οι γονείς. Ωστόσο έχουν αποκτήσει εμπειρίες, γνώσεις και δεξιότητες που τα οπλίζουν για τη σχολική και την ενήλικη ζωή τους.

Ακολούθως παρουσιάζουμε δώδεκα παραδείγματα μαθησιακών δραστηριοτήτων που μπορούν να επιτευχθούν στο νηπιαγωγείο και που θα βοηθήσουν στην ανάπτυξη των νηπίων, των οποίων όμως τα αποτελέσματα δεν είναι εύκολο να αναγνωριστούν στην αρχή της προσχολικής και της κοινωνικής τους ζωής. Αυτά τα «σημεία επιτυχίας» είναι σημαντικά για τους εκπαιδευτικούς και τους γονείς και αποτελούν τομείς όπου θα πρέπει να επικεντρώνεται η μαθησιακή διαδικασία:

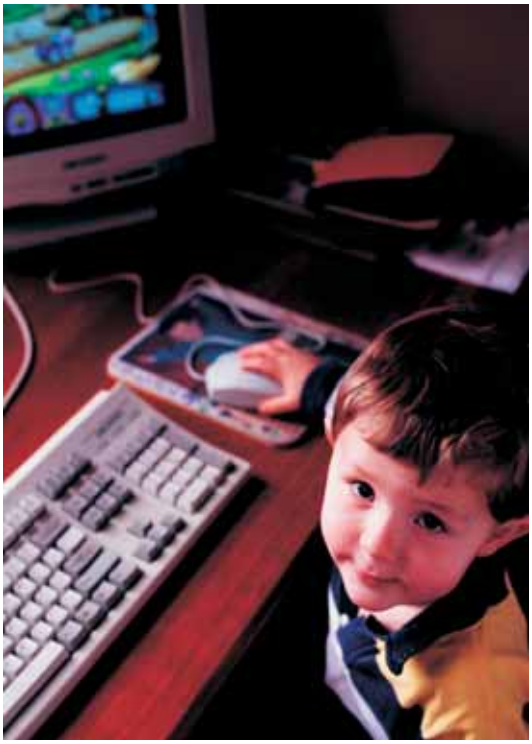

- Είσαι σημαντικός/-ή για μένα. (Ο σεβασμός του άλλου)

  Στις μεικτές ηλικιακές ομάδες τα νήπια πολλές φορές βιώνουν διαφορετικές καταστάσεις και είναι φορείς διαφορετικών κοινωνικών εμπειριών. Αυτές οι προσωπικές εμπειρίες μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για αμοιβαία κατανόηση και ανάπτυξη υπεύθυνης συμπεριφοράς.

- Έχω ενδιαφέροντα. (Τα ενδιαφέροντα των νηπίων ως εφαλτήριο της μαθησιακής διαδικασίας)

  Οι ερωτήσεις των νηπίων θα πρέπει να αποτελούν τον κεντρικό άξονα μάθησης στο νηπιαγωγείο, γιατί αντικατοπτρίζουν τα ενδιαφέροντά τους και τις ιδέες που έχουν για τον κόσμο που τα περιβάλλει. Όταν παίρνουμε στα σοβαρά τα ενδιαφέροντα των παιδιών και τα καθιστούμε σημείο εκκίνησης της δραστηριότητας στο νηπιαγωγείο, τότε τα νήπια είναι ευτυχισμένα όταν μαθαίνουν και όταν ανακαλύπτουν.

- Καταλαβαίνω. (Τρόποι μάθησης στο νηπιαγωγείο)

  Τα νήπια μαθαίνουν ολιστικά. Δεν θέλουν απλώς να κοιτούν κάτι και να μιλούν γι' αυτό. Θέλουν να το κρατήσουν, να το μυρίσουν, να το γευτούν, να το νιώσουν και να το δοκιμάσουν. Αυτό όχι μόνο πρέπει να συμβαίνει και στο νηπιαγωγείο, αλλά και να υποστηρίζεται απόλυτα. Οι αισθητηριακές αντιλήψεις αποτελούν τις βάσεις για τις διαφοροποιημένες φαντασιακές ικανότητες και τις ικανότητες μάθησης και κατανόησης. Γι' αυτό και τα παιδιά έχουν συχνά βρόμικα ρούχα και χέρια. Αλλά αυτός είναι και ο μόνος τρόπος να έρθουν σε επαφή μεταξύ τους και με τον κόσμο που τα περιβάλλει, αποκτώντας εμπειρίες που θα τους χρησιμεύσουν αργότερα στο σχολείο και στη ζωή.

- Είμαι ικανός/-ή να το κάνω. (Ανεξαρτητοποίηση)

  Το να ντυθούν μόνα τους, να βάλουν τα παπούτσια τους, να βρουν ένα αντικείμενο που έχασαν, να καθαρίσουν κάτι που λέρωσαν, αυτά είναι κάποιες απλές δραστηριότητες, που θα τα βοηθήσουν να γίνουν ανεξάρτητα.

- Θέλω να ξέρω. (Περιέργεια)

  Το σημαντικότερο κίνητρο μάθησης σ' αυτή την ηλικία είναι η περιέργεια, και όταν τα νήπια είναι περίεργα είναι παντοδύναμα. Στο νηπιαγωγείο η περιέργεια των παιδιών αποτελεί ικανή και αναγκαία συνθήκη για την αποτελεσματική του λειτουργία και θα πρέπει να ενθαρρύνεται από τον/την εκπαιδευτικό.

- Πιστεύω στο εαυτό μου. (Αυτοπεποίθηση)

  Όταν τα παιδιά σκαρφαλώνουν σε ένα δέντρο, όταν «κόβουν» με ένα «μαχαίρι» ή όταν μαγειρεύουν, δεν δραστηριοποιούνται απλώς σε μια παιγνιώδη κατάσταση, αλλά θέλουν να κάνουν κάτι που κάνουν και οι ενήλικοι, κάτι που συμβαίνει στον αληθινό κόσμο. Στο νηπιαγωγείο τα νήπια ενθαρρύνονται να μαγειρεύουν, να ψήνουν, να κάνουν χειροτεχνίες και γενικά να πραγματοποιούν τις ιδέες που έχουν για τον πραγματικό κόσμο. Η αυτοπεποίθηση κάνει τα παιδιά δυνατά και τους δίνει κίνητρα.

- Έχω μια ιδέα. (Ανάπτυξη και έκφραση των ιδεών των παιδιών)

Το παιχνίδι, η ζωγραφική, η χειροτεχνία, οι αφηγήσεις, η μουσική, η κίνηση και οι ανακαλυπτικές δραστηριότητες στο νηπιαγωγείο προσφέρουν στα νήπια το χρόνο, τις ευκαιρίες και την ελευθερία για να αναπτύξουν τους δικούς τους τρόπους έκφρασης. Με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά αναπτύσσουν πρωτοβουλίες, τη φαντασία τους, ακολουθούν τις ιδέες τους, ανακαλύπτουν λύσεις σε μικρά προβλήματα, γίνονται εφευρετικά και δημιουργικά.

- Θέλω να κάνω αυτό. (Οι ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών)

  Οι δραστηριότητες στο νηπιαγωγείο πηγάζουν από τις ανάγκες των παιδιών και το παιχνίδι παίζει κεντρικό ρόλο σε όλες τις δραστηριότητες. Το παιχνίδι προσφέρει διασκέδαση και ευχαρίστηση, γι' αυτό τα νήπια κατά τη διάρκειά του κάνουν πράγματα με όλη τους την καρδιά. Την ώρα του παιχνιδιού τα παιδιά κάνουν πράγματα που τα ευχαριστούν, ενώ ταυτόχρονα μαθαίνουν να αναπτύσσουν σημαντικές δεξιότητες.

- Ανήκω. (Η αίσθηση του ανήκειν)

  Για τα παιδιά το να είναι μαζί με άλλα παιδιά και να παίζουν είναι πολύ σημαντικό. Τα κοινά ενδιαφέροντα των παιδιών στο παιχνίδι τα φέρνουν κοντά το ένα με το άλλο. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού τα παιδιά σχεδιάζουν και αποφασίζουν μαζί, μαθαίνουν πράγματα σε βάθος, μαθαίνουν να λένε την άποψή τους, να κάνουν συμβιβασμούς και να δημιουργούν φιλίες.

- Έχω κάτι να πω. (Ικανότητα επικοινωνίας και έκφρασης μέσω της γλώσσας)

  Όταν τα νήπια τσακώνονται μεταξύ τους, όταν ανταλλάσσουν εμπειρίες, όταν συνεργάζονται για να οργανώσουν κάποιο παιχνίδι ή κάποια δραστηριότητα, όταν συ-

ζητούν τη γνώμη του κάθε παιδιού, αλλά και όταν διαφωνούν, μαθαίνουν να είναι δυνατά. Όταν μαθαίνουν να εκφράζονται μέσω της γλώσσας, μαθαίνουν να καταλαβαίνουν το ένα το άλλο και να σέβονται τις προσωπικότητές τους.

- Έχω μια δουλειά. (Ανάληψη ευθυνών)

  Τα νήπια αναλαμβάνουν και φέρνουν εις πέρας διάφορες δουλειές στη μικρή κοινότητα του νηπιαγωγείου. Η τακτοποίηση των παιχνιδιών και των γωνιών, κάποιες μικρές εργασίες καθαρισμού και η προσφορά βοήθειας σε κάποιο παιδί που δεν μπορεί να κάνει κάτι είναι δραστηριότητες που βοηθούν τα παιδιά να αναλαμβάνουν ευθύνες.

- Πρέπει να σε γνωρίσω. (Ο σεβασμός του διαφορετικού και η αρμονική συμβίωση)

  Στο νηπιαγωγείο υπάρχουν παιδιά που προέρχονται από διαφορετικές οικογένειες, με διαφορετικό πολιτισμικό κεφάλαιο, διαφορετική εθνική καταγωγή και διαφορετική οικονομική ευχέρεια. Το περιβάλλον της προσχολικής τάξης αποτελεί έναν κοινωνικό μικρόκοσμο, όπου τα νήπια έρχονται σε επαφή με τις διαφορετικότητες της κοινωνίας των ενηλίκων και μαθαίνουν πώς να αποδέχονται το διαφορετικό και να συμβιώνουν αρμονικά μαζί του.

Τελικά τα καινούργια στοιχεία στη μάθηση των παιδιών του 21ου αιώνα αναπτύσσονται στο νηπιαγωγείο εκείνο που επικεντρώνεται:

- Στην οικοδόμηση μιας εικόνας του εαυτού και της ομάδας γεμάτης γνώση και αυτοπεποίθηση.
- Στην εδραίωση κριτικής σκέψης, που να είναι ανοιχτή στους άλλους, ανοιχτή στην αμφιβολία, ανοιχτή στην αποδοχή του λάθους και της αβεβαιότητας.
- Στην καλλιέργεια των ικανοτήτων όλων των παιδιών να παρατηρούν, να συλλέγουν στοιχεία και να ερμηνεύουν.

Σημεία επιτυχίας στη μαθησιακή διαδικασία στο νηπιαγωγείο

Είσαι σημαντικός/-ή για μένα.	Ο σεβασμός του άλλου
Έχω ενδιαφέροντα.	Τα ενδιαφέροντα των νηπίων ως εφαλτήριο της μαθησιακής διαδικασίας
Καταλαβαίνω.	Τρόποι μάθησης στο νηπιαγωγείο
Είμαι ικανός/-ή να το κάνω.	Ανεξαρτητοποίηση
Θέλω να ξέρω.	Περιέργεια
Πιστεύω στον εαυτό μου.	Αυτοπεποίθηση
Έχω μια ιδέα.	Ανάπτυξη και έκφραση των ιδεών των παιδιών
Θέλω να κάνω αυτό.	Οι ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών
Ανήκω.	Η αίσθηση του ανήκειν
Έχω κάτι να πω.	Ικανότητα επικοινωνίας και έκφρασης μέσω της γλώσσας
Έχω μια δουλειά.	Ανάληψη ευθυνών
Πρέπει να σε γνωρίσω.	Ο σεβασμός του διαφορετικού και η αρμονική συμβίωση

Κεφάλαιο 5ο:

Πώς μπορούμε να βοηθήσουμε τα παιδιά;

Εισαγωγικά

1. **Πώς μαθαίνουν τα παιδιά;**
2. **Πώς μπορούμε να βοηθήσουμε τα παιδιά στη μάθηση;**
3. **Γιατί τα παιδιά ρωτούν «γιατί» τόσο συχνά;**
4. **Κοινωνική και συναισθηματική προετοιμασία για το νηπιαγωγείο**
5. **Πώς μπορούμε να βοηθήσουμε τα παιδιά στο σπίτι;**

Εισαγωγικά

Ο ρόλος των γονέων στην προσπάθεια να βοηθήσουν το παιδί στην ανάπτυξη και στην καλλιέργεια της προσωπικότητάς του και ταυτόχρονα να συμβάλουν στην αποτελεσματικότητα του έργου του νηπιαγωγείου είναι πολύ σημαντικός. Αποτελεί ιδιαίτερο κεφάλαιο της παιδαγωγικής επιστήμης η συνεργασία του νηπιαγωγείου με την οικογένεια και εκεί φαίνεται, μέσα από έρευνες, ότι ο ρόλος των γονέων είναι καθοριστικός και μπορεί ή να ενισχύσει την προσπάθεια του νηπιαγωγείου ή να καταστρέψει ό,τι θετικό έχει πετύχει το νηπιαγωγείο.

Εφόσον λοιπόν έχει ιδιαίτερη σημασία ο ρόλος των γονέων στην ανάπτυξη του παιδιού και στην επιτυχία του στην κοινωνική και στη σχολική ζωή, θα πρέπει οι γονείς να γνωρίζουν πώς μαθαίνει το παιδί και ποιες δικές τους προσπάθειες θα έχουν θετικά αποτελέσματα στην ανάπτυξη και στη μάθησή του.

Ο ρόλος της οικογένειας στην ανάπτυξη του παιδιού

1. Η οικογένεια διδάσκει στο παιδί αξίες, κοινωνικές συμπεριφορές και το βοηθά να αποκτήσει εμπιστοσύνη στον εαυτό του.
2. Κάθε κρίσιμη περίοδος στη ζωή ενός παιδιού αποτελεί και μια κρίσιμη περίοδο για τους γονείς.
3. Το πολιτισμικό κεφάλαιο, δηλαδή όλα εκείνα τα πολιτισμικά αγαθά που παρέχει θελημένα ή αθέλητα η οικογένεια στο παιδί, και η δομή της οικογένειας επηρεάζουν την ανάπτυξη του παιδιού.
4. Η οικογένεια παραμένει ο βασικός πυρήνας της ζωής του παιδιού και ο κυριότερος παράγοντας προστασίας του, ο οποίος εκφράζεται ως:
   - Οικογενειακή σταθερότητα.
   - Υιοθέτηση κανόνων.
   - Σεβασμός στην προσωπικότητα του παιδιού.
   - Ανταπόκριση και αποδοχή της συμπεριφοράς του παιδιού.

1. Πώς μαθαίνουν τα παιδιά;

Υπάρχουν διάφορες θεωρίες που περιγράφουν και ερμηνεύουν τον τρόπο με τον οποίο μαθαίνει το παιδί στις ποικίλες περιοχές μάθησης.

Όλες οι θεωρίες συγκλίνουν στο ότι η μάθηση επιτυγχάνεται όταν το παιδί έχει την ευκαιρία να ασκήσει μια σειρά από ικανότητες που θα το βοηθήσουν να καταλάβει καλύτερα τον κόσμο γύρω του, με τη συνθετότητα, την αλληλεξάρτηση και την ποικιλία που τον χαρακτηρίζει. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να δοθεί η ευκαιρία στο παιδί να αποκτήσει εμπειρίες και να κατανοήσει καταστάσεις ως αποτελέσματα κάποιων σχέσεων που υπάρχουν ανάμεσα στα γεγονότα και στα ποικίλα φαινόμενα.

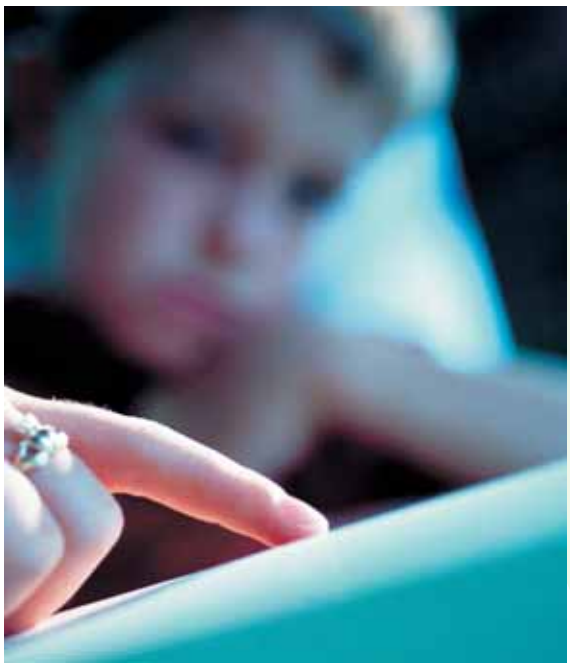

Στο ερώτημα τι πρέπει να ξέρει το παιδί αναφέρονται μια σειρά από πνευματικές δεξιότητες, οι οποίες διαφέρουν από ηλικία σε ηλικία και φυσικά εκδηλώνονται κάθε φορά σε διαφορετικό επίπεδο συνθετότητας. Σε γενικές γραμμές το νήπιο είναι σε θέση —και προς την κατεύθυνση αυτή θα πρέπει να εντείνουμε τις προσπάθειές μας— ώστε:

- Να γνωρίζει τις αντιδράσεις που μπορεί να προκαλέσει η συμπεριφορά του.
- Να κατανοεί αιτιακές σχέσεις, δηλαδή είναι σε θέση να αντιλαμβάνεται ότι πολλά από αυτά που συμβαίνουν γύρω του συμβαίνουν γιατί κάτι τα προκάλεσε.
- Να παρατηρεί πρόσωπα, πράγματα και καταστάσεις.
- Να μιμείται συμπεριφορές των άλλων, μαθαίνοντας νέους τρόπους και μορφές δράσης.
- Να κάνει τις δικές του επιλογές.
- Να αναγνωρίζει ομοιότητες και διαφορές.
- Να πειραματίζεται.
- Να αντιλαμβάνεται έννοιες και διαδικασίες.
- Να αντιλαμβάνεται μηνύματα λεκτικής και μη λεκτικής επικοινωνίας.
- Να επικοινωνεί αποτελεσματικά.
- Να καταλήγει σε συμπεράσματα μέσα από λογικές και επαγωγικές σκέψεις.

Τα παιδιά μαθαίνουν με διάφορους τρόπους. Κάθε ένας από αυτούς αλλά και οι συνδυασμοί τους μπορούν να εφαρμοστούν σε πολλές περιοχές μάθησης: από την εικαστική έκφραση και τη δημιουργία, μέχρι τις γλωσσικές και τις μαθηματικές δεξιότητες.

΄Εχουμε πει πολλές φορές ότι η μάθηση για τα παιδιά συνδέεται με την προσωπική τους ενασχόληση με τα πράγματα. Όταν τα παιδιά συμμετέχουν σε δραστηριότητες που τα ευχαριστούν, τότε μαθαίνουν ευκολότερα και πιο αποτελεσματικά. Η μαθησιακή αυτή διαδικασία ονομάζεται διαδραστική μάθηση και κατά τη διάρκειά της το παιδί μαθαίνει ότι συγκεκριμένες δράσεις ή λέξεις προκαλούν συγκεκριμένες και προβλεπόμενες, κατά κανόνα, αντιδράσεις. Είναι σημαντικό για τα παιδιά να μπορούν να αντιλαμβάνονται το γεγονός ότι για κάθε πράξη θα πρέπει να αναμένουν ένα προβλεπόμενο αποτέλεσμα. Με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά αποκτούν υπευθυνότητα και αρχίζουν να αντιλαμβάνονται τις ευθύνες που τους δημιουργούν οι πράξεις τους. Από την άλλη, πολλά πράγματα τα παιδιά τα μαθαίνουν παθητικά, χωρίς να συμμετέχουν τα ίδια στη διαδικασία. ΄Ενα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η τηλεόραση. Δεν είναι λίγες οι φορές που τα παιδιά, μεταξύ άλλων, παρακολουθούν κάποιες χρήσιμες εκπομπές στην τηλεόραση και φαίνεται να μαθαίνουν κάποια πράγματα. Τα μαθαίνουν όμως χωρίς τα ίδια να συμμετέχουν ενεργητικά στη διαδικασία μάθησης.

Πώς μπορούμε επομένως να βοηθήσουμε τα παιδιά; ΄Ενα δεύτερο μεγάλο ερώτημα που αναφύεται έχει σχέση με την υποστήριξη που χρειάζεται το παιδί για να αποκτήσει αυτές τις μαθησιακές ικανότητες που αναφέραμε πιο πάνω. Τι θα μπορούσαν να κάνουν οι γονείς, ώστε το παιδί να βοηθηθεί στην προσπάθειά του να μπει στο παιχνίδι της μάθησης; Ποια είναι εκείνα τα μέτρα που χρειάζονται, ώστε να αποφύγουμε κάθε αρνητική εμπειρία, που ενδέχεται να στιγματίσει μελλοντικά τη σχέση του με τη μάθηση και γενικότερα με τη σχολική ζωή;

2. Πώς μπορούμε να βοηθήσουμε τα παιδιά στη μάθηση;

Η έρευνα έχει δείξει ότι οι γονείς μπορούν να βοηθήσουν τα παιδιά τους μέσα από εφτά μορφές δράσης/αλληλεπίδρασης:

1. **Ενθάρρυνση.** Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να εξερευνούν, χρησιμοποιώντας όλες τις αισθήσεις τους, σε άγνωστους ή σε οικείους χώρους, μόνα τους ή με άλλα παιδιά, εξασφαλίζοντας την ασφάλειά τους. Είναι σημαντικό να ενθαρρύνουμε την περιέργεια των παιδιών και την προσπάθειά τους να εξερευνήσουν και να ανακαλύψουν τον κόσμο γύρω τους. Έτσι τα παιδιά αποκτούν εμπειρίες και επεξεργάζονται όσα δεδομένα συγκεντρώνουν με τις αισθήσεις τους και τη σκέψη τους. Βέβαια δεν αρκεί απλώς να αφήσουμε τα παιδιά να εξερευνούν. Πρέπει ενεργητικά να τα ενθαρρύνουμε και να τους εξασφαλίζουμε τις ευκαιρίες που χρειάζονται. Για παράδειγμα, μπορούμε να τα πηγαίνουμε σε μουσεία, σε βιβλιοθήκες, σε θεματικά πάρκα, στο ζωολογικό κήπο, ακόμα και να τα παίρνουμε μαζί μας στα ψώνια ή και σε εκδηλώσεις για μεγάλους, όπου θεωρούμε ότι θα αποκτήσουν κάποιες θετικές εμπειρίες.

2. **Καθοδήγηση.** Συμβουλεύουμε και καθοδηγούμε τα παιδιά για βασικά ζητήματα, που αφορούν κρίσιμες δεξιότητες που θα πρέπει να αναπτύξουν, όπως το ΤΙ, το ΠΟΤΕ και το ΠΩΣ λειτουργούν τα πράγματα και οι άνθρωποι. Όταν δεν γίνεται ασφυκτικά συμβουλευτικός και καθοδηγητικός ο ρόλος των γονέων, αλλά στηρίζεται σε επιχειρήματα και σε σχετικές συζητήσεις, τότε βοηθάει στη μάθηση των παιδιών. Θα πρέπει λοιπόν να φερόμαστε στα παιδιά με σεβασμό, να μην τα καταπιέζουμε, να μη δυσανασχετούμε με τους ρυθμούς τους και την πρόοδό τους και να είμαστε συστηματικοί και πάρα πολύ προσεκτικοί. Τα παιδιά είναι σαν σφουγγάρια. Τους αρέσει να ασχολούνται με τα πάντα και να μαθαίνουν τα πάντα. Θέλουν να κατανοήσουν πολλά πράγματα που τα ενδιαφέρουν, γι' αυτό και ρωτούν διαρκώς για διάφορα πράγματα τους/τις νηπιαγωγούς και τους γονείς τους. Καλό θα είναι λοιπόν να εξάπτουμε την περιέργειά τους και να χρησιμοποιούμε υλικά που τα ενδιαφέρουν. Για παράδειγμα, θεματικά βιβλία κατάλληλα για την ηλικία τους και το επίπεδο ανάπτυξής τους εξάπτουν την περιέργεια και τη φαντασία τους και τους προσφέρουν σημαντικές ευκαιρίες για μάθηση. Δεν χρειάζεται, ούτε είναι καλό να οργανώνουμε «συστηματικά μαθήματα» για τα παιδιά μας. Η περιέργειά τους, ο ενθουσιασμός τους και η δική μας ενεργητική συμμετοχή αρκούν.

3. **Επιβράβευση.** Είναι σημαντικό να επιβραβεύουμε την αναπτυξιακή και τη μαθησιακή πρόοδο των παιδιών. Από την ηλικία των τριών ετών και μετά θα παρατηρούμε σχεδόν καθημερινά διάφορα σημαντικά εξελικτικά επιτεύγματα του παιδιού. Κάθε μέρα τα παιδιά θα μαθαίνουν όλο και πιο καινούργια πράγματα, τα οποία θα προσελκύουν την προσοχή μας και τα οποία θα πρέπει να τα «γιορτάζουμε» μαζί τους. Δεν υπάρχει κίνδυνος να αυξήσουμε τον εγωισμό του παιδιού. Απεναντίας η ενίσχυση που προέρχεται από την επιβράβευση έχει πολύ θετικές συνέπειες για τη νοητική

ανάπτυξη του παιδιού, επειδή έρευνες για τη χημεία του εγκεφάλου έχουν δείξει ότι όταν τα παιδιά είναι φοβισμένα ή βρίσκονται σε κατάσταση σύγχυσης, τότε αγχώνονται και οι συνέπειες για τη μάθηση είναι αρνητικές. Αντίθετα οι ευχάριστες και θετικές καταστάσεις τα βοηθούν να μαθαίνουν και τα κάνουν να είναι πιο συγκεντρωμένα στη διαδικασία της μάθησης. Είναι σημαντικό να αναγνωρίζουμε και να επαινούμε τα επιτεύγματα των παιδιών, γιατί τα παιδιά καταλαβαίνουν αν τα παρακολουθούμε και αν συμμετέχουμε στη χαρά τους όταν επιτυγχάνουν κάτι. Επίσης είναι σημαντικό οι έπαινοί μας να μην είναι υπερβολικοί, αόριστοι και γενικόλογοι, αλλά συγκεκριμένοι και να αφορούν συγκεκριμένα επιτεύγματα του παιδιού. Πρέπει να ξεκαθαρίζουμε στο παιδί για ποιο πράγμα το επαινούμε και να είμαστε σε θέση να του προτείνουμε νέες δραστηριότητες, που θα βασίζονται στα προηγούμενα επιτεύγματά του. Θα πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι ένα επίτευγμα του παιδιού δεν θεωρείται ως κάτι δεδομένο και ότι θα επαναλαμβάνεται συνεχώς. Δεν είναι καλό να πιέζουμε τα παιδιά να επαναλαμβάνουν πράγματα μέχρι να τα πετύχουν στην εντέλεια. Με αυτόν τον τρόπο αγχώνονται και τα παιδιά και εμείς. Εξάλλου δεν θα αργήσει η μέρα που το παιδί θα κάνει κάτι καινούργιο, το ίδιο σημαντικό ή και σημαντικότερο από αυτό που μας εντυπωσίασε την προηγούμενη φορά. Μην ξεχνάμε άλλωστε ότι κάθε παιδί έχει τους δικούς του ρυθμούς ανάπτυξης και μάθησης.

4. **Επεξεργασία και καλλιέργεια δεξιοτήτων.** Όταν παρατηρήσουμε ότι το παιδί εκδήλωσε κάποια νέα δεξιότητα, καλό θα είναι να το βοηθήσουμε να την επεξεργαστεί και να την καλλιεργήσει περαιτέρω. Η επανάληψη κάποιων δραστηριοτήτων και η ενθάρρυνση για συμμετοχή σε άλλες, που καλλιεργούν τις συγκεκριμένες δεξιότητες, θα βοηθήσουν πολύ το παιδί. Εξάλλου τα πρώτα σχολικά χρόνια ούτως ή άλλως τα παιδιά εξασκούνται συνεχώς και επαναλαμβάνουν δραστηριότητες, ώστε να εμπεδώνουν όσα καινούργια πράγματα μαθαίνουν και να τα κατανοούν καλύτερα. Ωστόσο οι σχολικοί μηχανισμοί συνήθως μετατρέπουν τη χαρά της μάθησης σε μια δραστηριότητα ρουτίνας, την οποία τα παιδιά τη βαριούνται εύκολα και δεν τους προκαλεί το απαραίτητο ενδιαφέρον. Η χημεία του εγκεφάλου λειτουργεί συνεχώς, συνδέοντας τα συναισθήματα ευχαρίστησης με συγκεκριμένες διαδικασίες και δραστηριότητες. Και δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο τα ίδια τα παιδιά να αναζητήσουν λύσεις με καινούργιους τρόπους σε προβλήματα που ξέρουν να τα λύνουν μέσα

από συγκεκριμένη ρουτίνα. Αυτό συμβαίνει συχνά με τους αριθμούς. Εάν κάποια παιδιά βρίσκουν πόσο κάνει δύο και ένα με ένα συγκεκριμένο τρόπο, μπορεί από μόνα τους να προσπαθήσουν να βρουν το ίδιο αποτέλεσμα μέσα από μια διαφορετική διαδικασία. Τα παιδιά δοκιμάζουν συνεχώς διαφορετικές στρατηγικές επίλυσης προβλημάτων.

5. **Προστασία.** Πρέπει να προστατεύουμε τα παιδιά από συμπεριφορές που θα προκαλέσουν δυσαρέσκεια ή αμηχανία σε εμάς και στους άλλους. Οι ίδιες συμπεριφορές μπορεί να προκαλέσουν και την «τιμωρία» των παιδιών. Καλό είναι να προλαμβάνουμε τις δυσάρεστες συμπεριφορές των παιδιών, παρά να τα τιμωρούμε γι' αυτές. Ακόμα και όταν χρειαστεί να τιμωρήσουμε τα παιδιά, δεν θα πρέπει να τα τιμωρούμε για συμπεριφορές ή ζημιές που δεν έγιναν σκόπιμα. Καλό θα είναι κάθε φορά να εξηγούμε αναλυτικά στο παιδί και με τρόπο κατανοητό τις συνέπειες της συμπεριφοράς του.

6. **Επικοινωνία.** Θα πρέπει να επικοινωνούμε με τα παιδιά με υπεύθυνο τρόπο, χρησιμοποιώντας πλούσιο λεξιλόγιο, ήχους, στιχάκια και χειρονομίες, και να τα βοηθάμε να ανακαλύψουν τον πλούσιο κόσμο της γλώσσας και τις σημαντικές χρήσεις της. Ο τρόπος που οι γονείς επικοινωνούν και χρησιμοποιούν τη γλώσσα για να επικοινωνήσουν αποτελεί πραγματικό σχολείο για τα μικρά παιδιά, τα οποία παρακολουθώντας τους άλλους και κυρίως τους γονείς μαθαίνουν και αυτά να επικοινωνούν. Δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι ναι μεν η γλώσσα διέπεται από ένα σύνολο γραπτών κανόνων, που προσδιορίζουν τη μορφή της και τη χρήση της, αλλά ταυτόχρονα γλώσσα είναι και όλοι οι τρόποι, χειρονομίες και ήχοι, με τους οποίους επικοινωνούμε και μάλιστα επικοινωνούμε αποτελεσματικά. Επίσης καλό είναι να γνωρίζουμε ότι η σωστή γλωσσική επικοινωνία δεν βασίζεται, και δεν θα πρέπει να βασίζεται, σε άκαμπτους τυπικούς κανόνες, αλλά κυρίως στην αποτελεσματικότητα της επικοινωνίας, στην αναγνώριση συγκεκριμένων επικοινωνιακών καταστάσεων και στην κατάλληλη χρήση της γλώσσας. Μπορούμε να βοηθήσουμε τα παιδιά μας να αναγνωρίζουν επικοινωνιακές καταστάσεις και να επικοινωνούν με τους κατάλληλους τρόπους που ταιριάζουν σ' αυτές. Για παράδειγμα, ο σεβασμός που πρέπει να δείχνουν στον/στη νηπιαγωγό, η χορήγηση πληροφοριών, η επικοινωνία με μικρότερα παιδιά κτλ.

7. **Συμβουλευτική.** Καλό είναι να συζητάμε με τα παιδιά για τη συμπεριφορά τους και κυρίως να ανταποκρινόμαστε σε υπαρκτές ανάγκες τους και στην προσπάθειά τους να αντιμετωπίσουν καθημερινές δυσκολίες. Ο λόγος μας πρέπει να είναι συμβουλευτικός και όχι επικριτικός. Σε τελική ανάλυση τα παιδιά χρειάζονται συμπαραστάτες και όχι δικαστές. Καλό θα είναι να συζητάμε με τα παιδιά για τις αποδεκτές και τις μη αποδεκτές μορφές συμπεριφοράς, τόσο ως προς τους κοινωνικούς τρόπους όσο και ως προς τους κινδύνους στους οποίους μπορεί να τα εκθέτουν κάποιες συμπεριφορές. Η συμβουλευτική εκ μέρους μας μπορεί να λειτουργήσει με διττό τρόπο:

Από τη μία να αποτρέψει τα παιδιά από συμπεριφορές που μπορεί να τα φέρουν σε δύσκολη θέση και από την άλλη να τα βοηθήσει να κατανοήσουν ότι υπάρχουν κάποιοι κανόνες συμπεριφοράς που θα πρέπει να ακολουθούμε, ώστε να μην έχουμε προβλήματα στην επικοινωνία μας και στη συμβίωσή μας με τους άλλους. Με αυτόν τον τρόπο συμβάλλουμε σημαντικά στην κοινωνικοποίηση των μικρών παιδιών. Δεν πρέπει εξάλλου να ξεχνάμε ότι η οικογένεια είναι ο πρώτος φορέας κοινωνικοποίησης των παιδιών και ότι οι συμβουλές των γονέων και η καθοδήγησή τους αποτελούν για τα παιδιά μαθήματα ζωής. Η καθοδήγηση των γονέων θα πρέπει πρώτα απ' όλα να αφορά ζητήματα ασφάλειας, ώστε να μειώνονται οι πιθανότητες να βρεθούν τα παιδιά σε δυσάρεστη γι' αυτά θέση. Συμβουλές για αντικείμενα που θα πρέπει να μη χρησιμοποιούν, συμβουλές για την προστασία της υγείας τους και την αποφυγή ατυχημάτων είναι επίσης πολύ σημαντικές για την ασφάλεια των παιδιών. Το ίδιο σημαντική είναι η καθοδήγηση εκ μέρους των γονέων και για ζητήματα που αφορούν την καθημερινότητα και την αλληλεπίδραση των παιδιών με ομηλίκους τους ή με ενήλικους. Καλό είναι να αναφέρουμε στα παιδιά κάποιους βασικούς κανόνες που θα πρέπει να ακολουθούν στην καθημερινότητά τους, ώστε να εντάσσονται σταδιακά και με επιτυχία σε κοινωνικές ομάδες και θεσμούς. Τα παιδιά καταλαβαίνουν με ικανοποιητικό τρόπο ένα μεγάλο αριθμό κανόνων συμπεριφοράς και είναι πρόθυμα τις περισσότερες φορές να τους ακολουθήσουν. Όμως οι κανόνες αυτοί θα πρέπει να επαναλαμβάνονται συχνά και να τους εξηγούμε με ικανοποιητικό τρόπο στα παιδιά. Σε καμία περίπτωση δεν αρκεί απλώς να τους αναφέρουμε και να απαιτούμε από τα παιδιά να τους ακολουθούν. Θα πρέπει να λέμε στα παιδιά τους κανόνες και να τους εξηγούμε τι συμβαίνει όταν δεν τους ακολουθούμε. Και δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι εμείς οι ίδιοι είμαστε τα σημαντικά πρότυπα των παιδιών. Θα πρέπει η συμπεριφορά μας να αποτελεί ζωντανό παράδειγμα για τα παιδιά και δεν είναι δυνατόν να ζητάμε από αυτά να ακολουθούν κανόνες που εμείς οι ίδιοι εμφανώς δεν τηρούμε.

3. Γιατί τα παιδιά ρωτούν «γιατί» τόσο συχνά;

Η περιέργεια αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα της παιδικής ηλικίας και όλα τα παιδιά σε ολόκληρο τον κόσμο ρωτούν συνεχώς τους μεγαλύτερους για διάφορα πράγματα. Και θα πρέπει να επισημάνουμε το γεγονός ότι στην περιέργεια και στην ικανοποίησή της βασίζεται σε πολύ μεγάλο ποσοστό η αναπτυξιακή και η μαθησιακή πρόοδος των παιδιών. Θα πρέπει να απαντάμε σε όλες τις ερωτήσεις τους και να μη δείχνουμε ενδεχόμενη δυσαρέσκεια ούτε για τον τύπο ούτε για το είδος της ερώτησης. Ακόμα περισσότερο θα πρέπει να δείχνουμε προθυμία όχι μόνο απλώς να απαντήσουμε, αλλά να δώσουμε και όσες απαραίτητες διευκρινίσεις χρειαστούν. Απαντώντας στις ερωτήσεις των παιδιών όχι μόνο ικανοποιούμε την περιέργειά τους, αλλά τα διδάσκουμε πο-

λύ περισσότερα πράγματα από αυτά που περιέχονται στην απάντηση. Μαθαίνουμε στα παιδιά ότι:

- Κάνοντας ερωτήσεις είναι ένας πολύ καλός τρόπος να συλλέγεις πληροφορίες.
- Μπορούν να βασιστούν στους ενήλικους για να συλλέξουν πληροφορίες.
- Οι ενήλικοι δεν γνωρίζουν τα πάντα. Ακόμα ούτε και οι ενήλικοι που τα παιδιά εμπιστεύονται απόλυτα, όπως είναι οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί.

Δεν είναι κακό να λέμε στα παιδιά ότι δεν γνωρίζουμε κάτι. Είναι προτιμότερο να τους πούμε ότι δεν το γνωρίζουμε αυτό που ρωτούν, παρά να τους πούμε κάτι ανακριβές, το οποίο τα παιδιά θα θεωρούν ότι είναι έγκυρο. Ακόμα καλύτερα θα είναι να προσπαθήσουμε να βρούμε μια έγκυρη απάντηση στην ερώτηση του παιδιού και να επανέλθουμε εμείς, θυμίζοντάς του την ερώτηση. Επίσης καλό θα είναι όταν δεν γνωρίζουμε μια απάντηση να προσπαθήσουμε να τη βρούμε μαζί με το παιδί. Έτσι το παιδί μαθαίνει τρόπους να αναζητά απαντήσεις και να συλλέγει μόνο του πληροφορίες.

4. Κοινωνική και συναισθηματική προετοιμασία για το νηπιαγωγείο

Τα παιδιά ξεκινούν το νηπιαγωγείο το καθένα με διαφορετικά επίπεδα κοινωνικής και συναισθηματικής ωριμότητας. Μπορούν να αναπτυχθούν αποτελεσματικά όταν υπάρχει ανάλογη προετοιμασία και εξάσκηση από το σπίτι. Είναι σημαντικό να γνωρίζουμε ότι τα παιδιά στο νηπιαγωγείο θα καλλιεργήσουν μια σειρά από ψυχικές διαθέσεις και δεξιότητες, οι οποίες αναφέρονται παρακάτω και καλό είναι να τις γνωρίζουν οι γονείς, ώστε να συντονίσουν και τις δικές τους προσπάθειες προς αυτή την κατεύθυνση.

- **Αυτοπεποίθηση:** *Τα παιδιά πρέπει να αισθάνονται καλά με τον εαυτό τους και να πιστεύουν ότι μπορούν να πετύχουν αυτό με το οποίο καταπιάνονται. Τα παιδιά που διαθέτουν αυτοπεποίθηση είναι πιο πρόθυμα να καταπιαστούν με καινούργια πράγματα και μαθαίνουν να μην απογοητεύονται όταν δεν πετυχαίνουν κάτι με την πρώτη.*
- **Ανεξαρτησία:** *Τα παιδιά πρέπει να μάθουν να κάνουν πράγματα μόνα τους, χωρίς να ανατρέχουν αμέσως στη βοήθεια των μεγάλων ή σε άλλα παιδιά.*
- **Κίνητρα:** *Τα παιδιά πρέπει να θέλουν τα ίδια να μάθουν.*

- **Περιέργεια:** *Τα παιδιά είναι από τη φύση περίεργα και καλό είναι να παραμένουν, για να μπορούν να κερδίζουν από τις μαθησιακές ευκαιρίες που τους προσφέρονται.*
- **Επιμονή:** *Τα παιδιά καλό είναι να μάθουν να τελειώνουν ό,τι αρχίζουν.*
- **Συνεργατικότητα:** *Τα παιδιά θα πρέπει να μάθουν να συνευρίσκονται και να συνεργάζονται με άλλους, ακολουθώντας τους βασικούς κανόνες της κοινωνικής συμβίωσης.*
- **Αυτοέλεγχος:** *Τα παιδιά πρέπει να μάθουν ότι υπάρχουν καλοί και κακοί τρόποι να εκφράσουν το θυμό τους. Πρέπει να μάθουν ότι συμπεριφορές όπως, για παράδειγμα, το χτύπημα και το δάγκωμα είναι απαράδεκτες.*
- **Ενσυναίσθηση:** *Τα παιδιά θα πρέπει να μάθουν να μην αδιαφορούν για τους άλλους και να καταλαβαίνουν πώς μπορεί να νιώθουν οι άλλοι.*

Τι μπορούμε να κάνουμε ως γονείς για να καλλιεργήσουμε αυτές τις δεξιότητες στα παιδιά μας; Ας δούμε μερικές προτάσεις:

- Να δείχνουμε στο παιδί μας ότι ενδιαφερόμαστε γι' αυτό και ότι θα είμαστε κοντά του για να ανταποκρινόμαστε στις ανάγκες του, για να νιώθει ασφάλεια. Ένα παιδί που αισθάνεται ότι το αγαπούν αισθάνεται πιο εύκολα αυτοπεποίθηση.
- Να δίνουμε οι ίδιοι το καλό παράδειγμα στα παιδιά μας. Τα παιδιά μιμούνται όλα αυτά που βλέπουν γύρω τους και πολύ περισσότερο τους σημαντικούς ενήλικους, όπως είναι οι γονείς. Η συμπεριφορά μας αποτελεί όχι μόνο παράδειγμα, αλλά και πρότυπο για το παιδί.
- Να δίνουμε στο παιδί ευκαιρίες για να επαναλαμβάνει πράγματα που μαθαίνει. Πολλά από τα πράγματα που μαθαίνει ένα παιδί χρειάζονται εξάσκηση και για να τα μάθει καλά, αλλά κυρίως για να τα κατανοήσει. Στα παιδιά αρέσει να επαναλαμβάνουν πράγματα. Όταν αισθανθούν ότι τα έχουν καταφέρει, στρέφονται σε άλλες δραστηριότητες.
- Να ασκούμε την απαραίτητη και μόνο την απαραίτητη πειθαρχία. Τα παιδιά χρειάζονται όρια, τα οποία θα πρέπει να ορίζονται ύστερα από συζήτηση μαζί τους. Καλοί γονείς για τα παιδιά δεν είναι αυτοί που τα αφήνουν ανεξέλεγκτα, αλλά αυτοί που είναι δίκαιοι και επιδεικνύουν σταθερή συμπεριφορά.
- Καλό είναι να δίνουμε τις απαραίτητες οδηγίες στο παιδί σε διάφορες δραστηριότητες, αλλά να μην του λέμε απαιτητικά τι να κάνει και πώς να το κάνει. Να του δείχνουμε τρόπους να βρει μόνο του τις λύσεις που χρειάζεται, ώστε να νιώσει πιο έντονα το αίσθημα της επιτυχίας.

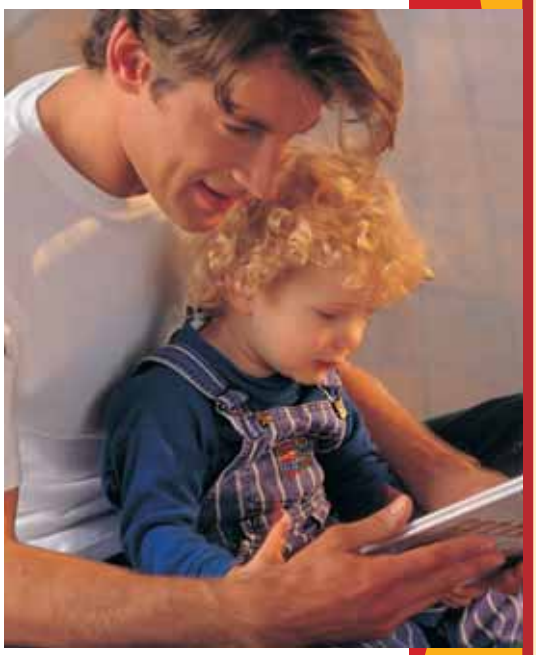

- Ας επικοινωνήσουμε με το παιδί μας. Να ακούμε τι έχει να μας πει. Να ακούμε τα συναισθήματά του, τις ανησυχίες του, τα θέλω του, τις ιστορίες που θέλει να μας διηγηθεί. Να του δείξουμε ότι ενδιαφερόμαστε για όλα όσα μας λέει. Να μιλήσουμε μαζί του για τα παιχνίδια και τις εμπειρίες του.
- Ας δείξουμε αγάπη και σεβασμό στο παιδί μας ακόμα και όταν είμαστε θυμωμένοι μαζί του. Μπορούμε να του ασκήσουμε κριτική για κάποια παραπτώματά του, αλλά δεν πρέπει να ασκούμε κριτική στο χαρακτήρα ή στην προσωπικότητά του.
- Είναι καλό να βοηθάμε το παιδί να κάνει μόνο του τις επιλογές του και να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες.
- Καλό είναι να του δείχνουμε ενθαρρυντική και θετική συμπεριφορά. Να το επαινούμε όταν κάνει κάτι καλό και όταν πετυχαίνει τους στόχους του και να προσπαθούμε να μην είμαστε επικριτικοί όταν δεν καταφέρνει να κάνει κάτι ή όταν κάνει κάτι μη αποδεκτό.
- Πρέπει να ενθαρρύνουμε το παιδί μας να συναναστρέφεται με άλλα παιδιά και να παίζει και να συνεργάζεται αρμονικά μαζί τους.
- Πρέπει να δείχνουμε θετική συμπεριφορά απέναντι στη μάθηση και στο σχολείο. Τα παιδιά είναι περίεργα και αισθάνονται την ανάγκη να μαθαίνουν. Δείχνοντας ενθουσιασμό γι' αυτά που καταφέρνει το παιδί και μιλώντας με καλά λόγια για το σχολείο του και τους εκπαιδευτικούς αναπτύσσει θετικές στάσεις απέναντι στη μάθηση και στο σχολείο.

5. Πώς μπορούμε να βοηθήσουμε τα παιδιά στο σπίτι;

Τι χρειάζονται τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας;

Τα παιδιά ηλικίας 4-5 ετών χρειάζονται ευκαιρίες για:

- Παιχνίδι με άλλα παιδιά, ώστε να μάθουν να μοιράζονται, να ακούνε και να σέβονται τους συνομήλικούς τους.
- Να αναπτύξουν την κινητικότητά τους.
- Να αναπτύξουν τις γλωσσικές τους ικανότητες.
- Να αναπτύξουν δεξιότητες που θα τα καθιστούν πιο ανεξάρτητα.
- Να μετρούν και να απαριθμούν.
- Να πειραματίζονται και να εξερευνούν.
- Να εκφράζονται με ποικίλους τρόπους.
- Να επικοινωνούν με μικρούς και μεγάλους.
- Να χρησιμοποιούν τη φαντασία και την περιέργειά τους.
- Να ομαδοποιούν αντικείμενα.

Ακολούθως ας δούμε τι μπορούμε να κάνουμε στο σπίτι, ώστε να βοηθήσουμε την ανάπτυξη των παιδιών:

Κοινωνική αλληλεπίδραση

Το να μπορούν τα παιδιά να αλληλεπιδρούν με τους άλλους είναι πολύ σημαντικό για την κοινωνική τους ανάπτυξη.

Πώς μπορούμε να βοηθήσουμε:

- **Κοινός χρόνος.** Είναι σημαντικό να παρέχουμε στο παιδί μας πολλή προσοχή και ενθάρρυνση. Καλό είναι να βρίσκουμε συχνά χρόνο τον οποίο θα τον περνάμε μαζί με το παιδί, κάνοντας πράγματα που το ευχαριστούν. Τα θετικά συναισθήματα που θα πρέπει να εκφράζουμε προς το παιδί κατά τη διάρκεια των κοινών μας δραστηριοτήτων θα το βοηθήσουν να αισθάνεται καλά με τον εαυτό του.
- **Το καλό παράδειγμα.** Καλό είναι να δείξουμε στο παιδί τι σημαίνει το να βρισκόμαστε και να αλληλεπιδρούμε με άλλους ανθρώπους και να τους φερόμαστε με σεβασμό. Είναι χρήσιμο να μας ακούει το παιδί να λέμε «ευχαριστώ» και «παρακαλώ» και να μην υψώνουμε τον τόνο της φωνής μας. Είναι επίσης καλό να μας βλέπει το παιδί να φερόμαστε στους άλλους με σεβασμό και να δείχνουμε ότι ενδιαφερόμαστε γι' αυτά που τους συμβαίνουν. Τέλος είναι χρήσιμο να εξηγήσουμε στο παιδί πώς αισθάνονται οι άλλοι όταν τους μιλάμε άσχημα ή όταν τους χτυπάμε.

- **Μοιραζόμαστε πράγματα με τους άλλους και φροντίζουμε όσους έχουν την ανάγκη μας.** Καλό είναι να δείξουμε στο παιδί πόσο σημαντικό είναι να βοηθάμε όποιον έχει την ανάγκη μας και πόσο σημαντικό είναι να μπορούμε να μοιραζόμαστε πράγματα με τους άλλους. Μπορούμε να πάμε μαζί με το παιδί σε κάποιο ίδρυμα, όπου θα προσφέρουμε κάτι, να ενθαρρύνουμε το παιδί να ζωγραφίσει κάτι για έναν άρρωστο φίλο ή φίλη του, ακόμα και να ταΐσουμε τα πουλάκια στη γειτονιά.
- **Στοργή.** Τα παιδιά αποζητούν την αγκαλιά μας, ένα φιλί μας, αγγίγματα στοργής.
- **Αγάπη.** Τα παιδιά δεν θα πρέπει να κάνουν υποθέσεις για την αγάπη μας. Θα πρέπει να τη δέχονται άμεσα και είναι καλό να τους λέμε ότι τα αγαπάμε και όχι να περιμένουμε από αυτά να το φανταστούν.

Μικροδουλειές

Τα παιδιά νιώθουν περήφανα όταν κάνουν δουλειές ή όταν βοηθούν τους μεγάλους. Ταυτόχρονα όλες αυτές οι μικροδουλειές, στις οποίες μπορούν να συμμετάσχουν τα παιδιά, τα βοηθούν να αναπτύξουν την υπευθυνότητά τους, την αυτοπεποίθησή τους και πολλές δεξιότητες. Κάθε μικροδουλειά του σπιτιού μπορεί να είναι ένα ευχάριστο παιχνίδι και σημαντική ευκαιρία μάθησης για το παιδί.

Πώς μπορούμε να το οργανώσουμε:

Περιγράφουμε και εξηγούμε στο παιδί τη δουλειά που θα πρέπει να κάνουμε μαζί, εξηγώντας του ταυτόχρονα πόσο σημαντική είναι η βοήθειά του για την οικογένεια. Επίσης είναι μια καλή ευκαιρία να «μάθει» κάποιες καινούργιες λέξεις που σχετίζονται με τη δουλειά που θα κάνουμε μαζί. Αν για παράδειγμα του αναθέσουμε να ξεχωρίσει τα πλυμένα ρούχα που θα πρέπει να σιδερωθούν, είναι μια καλή ευκαιρία για το παιδί να κάνει ταξινομήσεις ανάλογα με το είδος των ρούχων, τα χρώματά τους κτλ. Επίσης σε άλλη ευκαιρία μπορούμε να αφήσουμε το παιδί να μετρήσει με το ειδικό δοχείο το απορρυπαντικό που θα βάλουμε στο πλυντήριο.

Εικαστικές δραστηριότητες (μουντζούρες, σχέδια, ζωγραφιές και κολλήματα)

Τα μικρά παιδιά είναι ανεκπαίδευτοι καλλιτέχνες και οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες τα βοηθούν να αναπτύξουν τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους. Ακόμα οι απλοί γραφισμοί και οι μουντζούρες βοηθούν τα παιδιά να αρχίσουν να συνηθίζουν το γράψιμο και να εκφράζουν τις ιδέες τους.

Τι μπορούμε να κάνουμε:

Είναι πολύ χρήσιμο να δίνουμε στο παιδί διάφορα είδη χαρτιού και υλικά γραφής. Τα βιβλία ζωγραφικής δεν είναι απαραίτητα. Απλώς ακουμπάμε ένα χαρτί σε μια επίπεδη επιφάνεια, δίνουμε στο παιδί τα υλικά γραφής και ζωγραφικής και το αφήνουμε ανεπηρέαστο να εκφραστεί. Επίσης διάφορα κομμάτια χαρτιού, που ακόμα και το παιδί μόνο του μπορεί να κόψει με ένα ασφαλές ψαλίδι, και μία ασφαλής κόλλα είναι εξαιρετικό υλικό, που θα απελευθερώσει την έκφραση και τη δημιουργικότητά του.

Όμως προσοχή:

- Είναι κακό να διορθώνουμε τις ζωγραφιές του παιδιού, γιατί με τον τρόπο αυτό περιορίζουμε την έκφρασή του και δεν του επιτρέπουμε να αποκτήσει αυτοπεποίθηση. Θα χρειαστεί πολύς καιρός μέχρι να μάθει να ζωγραφίζει σωστά σχήματα και λεπτομέρειες. Είναι καλύτερα να ζητάμε από το παιδί να μας εξηγεί τι ζωγράφισε και να μιλάμε για τη ζωγραφιά του και τα συναισθήματά του. Επίσης είναι καλό να αναγνωρίζουμε με το όνομά τους τα πράγματα που ζωγράφισε.

- Δεν είναι καλό να λέμε εμείς στο παιδί τι να ζωγραφίσει ή πώς να το ζωγραφίσει. Έτσι περιορίζουμε τον αυθορμητισμό του και τη δημιουργικότητά του.
- Καλό είναι να παρέχουμε στο παιδί ποικιλία υλικών. Και δεν είναι κακό να του δείχνουμε πώς μπορούν κάποια καινούργια υλικά να χρησιμοποιηθούν.
- Δεν είναι καλό για το παιδί να συμμετέχει σε δραστηριότητες που δεν ταιριάζουν στο επίπεδο ανάπτυξής του και στην ηλικία του.

- Δεν χρειάζεται να επεμβαίνουμε στις καλλιτεχνικές δραστηριότητες του παιδιού.
- Καλό είναι να εκθέτουμε τα καλλιτεχνήματα του παιδιού σε διάφορα σημεία του σπιτιού. Έτσι το κάνουμε περήφανο και αποκτά αυτοπεποίθηση.

Γράμματα

Τα παιδιά καθημερινά βλέπουν γύρω τους γράμματα και αριθμούς. Βλέπουν λέξεις, φράσεις και ολόκληρα κείμενα. Και δεν είναι λίγες οι φορές που από μόνα τους ζητούν από τους γονείς να τα βοηθήσουν. Είναι καλό να ασχολούμαστε μαζί με τα παιδιά με τα γράμματα. Έτσι θα βοηθήσουμε να καταλάβουν τα σχήματά τους και τους ήχους τους στην προφορική γλώσσα.

Τι μπορούμε να κάνουμε:

Μια καλή αρχή είναι να γράψουμε το όνομα του παιδιού σε ένα χαρτί και καθώς το γράφουμε να προφέρουμε τον ήχο του κάθε γράμματος. Μπορούμε να κολλήσουμε στην πόρτα του δωματίου του παιδιού το χαρτί με το όνομά του, αφού πρώτα το παιδί ζωγραφίσει το χαρτί. Μπορούμε επίσης να κολλήσουμε μαγνητικά γράμματα στο ψυγείο μας ή σε μια άλλη μεταλλική ακίνδυνη επιφάνεια και να αφήσουμε το παιδί να παίξει με τα γράμματα. Καλό θα είναι να δείχνουμε στο παιδί γράμματα που υπάρχουν σε πινακίδες ή σε περιοδικά και να του ζητάμε να πει τους ήχους τους.

Μερικά πράγματα που μπορεί να κάνει ένας γονέας για να βοηθήσει την ανάπτυξη των γλωσσικών ικανοτήτων του παιδιού:

- Προφέρετε τους διαφορετικούς ήχους των γραμμάτων της αλφαβήτας.
- Πείτε το όνομα ενός γράμματος όταν το συναντήσετε.
- Κάντε ήχους και πείτε στο παιδί σε ποιο γράμμα αντιστοιχούν.
- Διαβάστε μονοσύλλαβες λέξεις που το παιδί βλέπει συχνά σε βιβλία, σε πινακίδες ή σε αντικείμενα στο σπίτι.
- Όταν διαβάζετε, δείχνετε με το δάχτυλο τις λέξεις που διαβάζετε και την κατεύθυνση της ανάγνωσης.
- Προσπαθήστε να συνδυάζετε εικόνες με τις αντίστοιχες λέξεις.
- Μαθαίνετε στο παιδί ποιηματάκια και τραγουδάκια.
- Χρησιμοποιήστε εύκολες στην προφορά λέξεις για να δημιουργήσετε ομοιοκαταληξίες.

Οι στίχοι με ομοιοκαταληξία βοηθούν πολύ τα παιδιά να προσέξουν τους ήχους των γραμμάτων και των συλλαβών. Χρήσιμο είναι και να τραγουδάμε μαζί με το παιδί τραγουδάκια με ομοιοκαταληξία. Μπορούμε επίσης να ζητήσουμε από το παιδί να βρει λέξεις που αρχίζουν με τον ίδιο ήχο που θα του πούμε ή με τον ίδιο ήχο που αρχίζει μια συγκεκριμένη λέξη που θα του δώσουμε.

Αριθμοί

Ένας πολύ καλός τρόπος για να γνωρίσουν τα παιδιά τα μαθηματικά και τους αριθμούς είναι οι βιωματικές δραστηριότητες που περιλαμβάνουν μετρήσεις και ταξινομήσεις. Οι δραστηριότητες αυτές είναι απλές και μπορούν να γίνουν τόσο στο σπίτι όσο και στο νηπιαγωγείο. Μπορούν να συνδυαστούν με άλλες καθημερινές δραστηριότητες, στις οποίες συνήθως τα παιδιά συμμετέχουν με ευχαρίστηση. Για παράδειγμα, μπορούμε να τους αναθέσουμε να μετρήσουν τα μανταλάκια και να τα χωρίσουν σε δυάδες ή να τα ταξινομήσουν ανάλογα με τα χρώματα. Άλλες απλές δουλειές του σπιτιού μπορούν να εξελιχθούν σε μαθησιακές δραστηριότητες, όπως το στρώσιμο του τραπεζιού και το μοίρασμα των σερβίτσιων. Ακόμα οι συγκρίσεις μεταξύ απλών μεγεθών είναι πολύ χρήσιμες. Για παράδειγμα, συγκρίσεις μεταξύ δύο όγκων, όπως μεταξύ δύο φουσκωμένων μπαλονιών, συγκρίσεις μήκους και ύψους ή συγκρίσεις διαφορετικού πλήθους είναι εξαιρετικές δραστηριότητες, που βοηθούν τα παιδιά να γνωριστούν με μαθηματικές έννοιες.

Η τηλεόραση και ο έλεγχός της

Είναι αλήθεια και πολλές έρευνες το έχουν δείξει ότι τα μικρά παιδιά περνούν πολλές ώρες μπροστά στην τηλεόραση παρακολουθώντας εκπομπές ή DVD. Στην ηλικία των 2-5 ετών το ενδιαφέρον των παιδιών για την τηλεόραση αρχίζει να αυξάνει. Τα παιδιά δεν θυμούνται ιστορίες, αλλά ενδιαφέρονται κυρίως για τη δράση στην οθόνη. Δεν μπορούν να ξεχωρίσουν τις διαφημίσεις και επηρεάζονται πολύ από αυτές.

Για πολλούς γονείς η τηλεόραση είναι μια καλή και εύκολη λύση για την απασχόληση των παιδιών. Ωστόσο οι ειδικοί σημειώνουν με έμφαση ότι η υπερβολική και ανεξέλεγκτη τηλεθέαση δεν κάνει καλό στα παιδιά.

Παρόλο που δεν υπάρχει απόλυτη σύμπτωση στα ευρήματα, η έρευνα σχετικά με τις επιπτώσεις της παρακολούθησης τηλεόρασης από μικρά παιδιά έχει δείξει τα ακόλουθα:

1. Η τηλεόραση είναι σε θέση να επηρεάσει τα παιδιά ως προς τον τρόπο που παίζουν, που αντιλαμβάνονται τον κόσμο και γενικότερα ως προς τον τρόπο που δρουν.
2. Η τηλεοπτική βία μπορεί να επηρεάσει τα παιδιά και τους εφήβους με πολλούς τρόπους. Για παράδειγμα, τα παιδιά που παρακολουθούν σκηνές βίας τείνουν να πιστέψουν ότι η βία αποτελεί μια καθημερινή εκδήλωση του ανθρώπου και ότι είναι κάτι φυσιολογικό. Η τηλεοπτική βία επηρεάζει τη συμπεριφορά των παιδιών στο σχολείο, στο παιχνίδι και στην οικογένεια.
3. Η τηλεόραση επιδρά στα παιδιά όσον αφορά τη δευτερογενή κοινωνικοποίησή τους, δηλαδή την περίοδο που τα παιδιά κοινωνικοποιούνται κυρίως από άλλους φορείς εκτός της οικογένειας.
4. Οι αρνητικές επιπτώσεις από την παρακολούθηση τηλεόρασης μπορούν να μετριαστούν και οι θετικές να ενισχυθούν όταν οι μικροί τηλεθεατές συζητούν για τα προγράμματα που παρακολουθούν με μεγαλύτερους και ιδιαίτερα με εκπαιδευτικούς.
5. Η τηλεόραση επηρεάζει την υγεία, τη φυσική κατάσταση και τις διατροφικές συνήθειες των παιδιών.
6. Σημαντικότατο ρόλο παίζει η τηλεόραση για τα παιδιά και στην απόκτηση γνώσεων.

Στη βιβλιογραφία έχουν επισημανθεί με αρκετές λεπτομέρειες οι συνέπειες της τηλεθέασης για παιδιά κάθε ηλικίας. Οι συνέπειες αυτές είναι πολλές και σημαντικές και έχουν διενεργηθεί αρκετές και εμπεριστατωμένες έρευνες, οι οποίες μελετούν με λεπτομέρεια τους τομείς και τους τρόπους με τους οποίους η τηλεόραση επηρεάζει τη ζωή των παιδιών. Επιγραμματικά μπορούμε να αναφέρουμε ότι η τηλεόραση επηρεάζει:

- ✔ Την υγεία παιδιών.
- ✔ Τη φυσική τους ανάπτυξη.
- ✔ Την κοινωνική τους ανάπτυξη.
- ✔ Τη συναισθηματική τους ανάπτυξη.
- ✔ Τη γνωστική τους ανάπτυξη.

- ✔ Τις στάσεις τους και τις αντιλήψεις τους για τους άλλους.
- ✔ Τις πολιτικές τους αντιλήψεις.

Αρνητικές συνέπειες της τηλεθέασης στην υγεία των παιδιών

- ✔ Τα παιδιά που παρακολουθούν πολλή τηλεόραση δεν αφιερώνουν χρόνο στη σωματική τους άσκηση.
- ✔ Οι διατροφικές επιλογές των παιδιών επηρεάζονται σε πολύ σημαντικό βαθμό από τις τηλεοπτικές διαφημίσεις (Junk food).
- ✔ Τα παιδιά μέσω των τηλεοπτικών μηνυμάτων δημιουργούν εσφαλμένες εντυπώσεις για τον εαυτό τους, με συνέπεια να κλονίζεται η αυτοεκτίμησή τους.
- ✔ Η υπερβολική παρακολούθηση τηλεόρασης δημιουργεί προβλήματα ύπνου.

Μπορούμε να ισχυριστούμε ότι γενικά οι συνέπειες της τηλεθέασης για τα παιδιά είναι κυρίως αρνητικές. Ωστόσο αξίζει να επισημάνουμε ότι υπάρχουν ερευνητικά στοιχεία που δείχνουν ότι η τηλεθέαση μπορεί να έχει και θετικές συνέπειες.

Θετικές συνέπειες της τηλεθέασης για τα παιδιά

- ✔ Η τηλεόραση αυξάνει το γενικό λεξιλόγιο των παιδιών.
- ✔ Η τηλεόραση προσφέρει –επιλεκτικά– μια πλειάδα γνώσεων στα παιδιά.
- ✔ Η τηλεόραση μπορεί να δημιουργήσει ενδιαφέροντα στα παιδιά (αθλητισμός, χόμπι κτλ.).
- ✔ Η τηλεόραση αποτελεί το πιο ισχυρό μέσο για την ευαισθητοποίηση των παιδιών σε διάφορα σημαντικά θέματα που αφορούν τον κόσμο (πόλεμος, φτώχεια, πείνα κτλ.).

Πάντως είναι αδιαμφισβήτητη η διαπίστωση ότι η τηλεθέαση εκ μέρους των παιδιών θα πρέπει να ελέγχεται από τους γονείς. Και είναι επίσης σίγουρο ότι το να κλείσει εντελώς η τηλεόραση σε ένα σπίτι για να μην παρακολουθούν τα παιδιά δεν είναι καλή λύση. Αντίθετα η ελεγχόμενη τηλεθέαση είναι πολύ καλύτερη λύση, γιατί διατηρεί όσα πλεονεκτήματα μπορεί να προσφέρει η τηλεόραση και μειώνει σημαντικά τα μειονεκτήματά της. Είναι πολύ σημαντικό καταρχήν να διαμορφώσουμε άποψη για τα προγράμματα που παρακολουθούν τα παιδιά μας στην τηλεόραση, ώστε να είμαστε σε

θέση να τα κρίνουμε και να αποφασίσουμε για το αν ταιριάζουν στην ηλικία τους. Επίσης είναι καλό να επιλέξουμε εμείς καταρχήν κάποια προγράμματα που θεωρούμε ότι μπορούν να παρακολουθούν τα παιδιά και αφού τα παρακολουθήσουμε πρώτα εμείς να επιτρέψουμε και στα παιδιά να τα παρακολουθήσουν. Σημαντικό είναι ακόμα να ελέγχουμε πόσο χρόνο κατά τη διάρκεια της ημέρας τα παιδιά παρακολουθούν τηλεόραση και να θέσουμε περιορισμούς, οι οποίοι μάλιστα θα πρέπει να είναι συγκεκριμένοι και να εξηγηθούν στα παιδιά. Οι ειδικοί συστήνουν μάλιστα να παρακολουθούμε μαζί με το παιδί μας κάποια τηλεοπτικά προγράμματα και να τα συζητάμε. Έτσι θα βοηθήσουμε το παιδί να σκέφτεται γι' αυτά που βλέπει και κυρίως να αναπτύξει την κριτική του σκέψη, διαμορφώνοντας προσωπική άποψη, χωρίς να παρασύρεται. Σίγουρα το επίπεδο ανάπτυξης των παιδιών στην προσχολική ηλικία δεν προσφέρεται για απόλυτη κριτική στάση απέναντι στην τηλεόραση, αλλά δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η κριτική σκέψη καλλιεργείται και η συζήτηση για την τηλεόραση και για τα τηλεοπτικά προγράμματα είναι μια καλή ευκαιρία προς την κατεύθυνση αυτή. Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι δεν είναι καλό να επιβάλλουμε στο παιδί τα προγράμματα που θα παρακολουθεί στην τηλεόραση, αλλά μπορούμε να του προτείνουμε μερικά, μεταξύ των οποίων μπορεί να αποφασίσει μόνο του, αφού συζητήσει μαζί μας για το ποια θα πρέπει να παρακολουθεί. Βέβαια όλα όσα περιγράψαμε ότι θα πρέπει να ισχύουν για την παρακολούθηση τηλεόρασης θα πρέπει να ισχύουν και για την παρακολούθηση βίντεο και DVD.

Δραστηριότητες που μπορούν να οργανώσουν οι γονείς

Παρακάτω παρουσιάζονται διάφορες καθημερινές δραστηριότητες σε δωμάτια του σπιτιού ή σε εξωτερικούς χώρους, οι οποίες μπορούν να οργανωθούν από τους γονείς ή από άλλα μέλη της οικογένειας και μπορούν να αποτελέσουν πλούσιες μαθησιακές εμπειρίες για τα παιδιά:

Στο τραπέζι του φαγητού

Δραστηριότητα	Οργάνωση	Βοηθά το παιδί:
Στρώσιμο του τραπεζιού. Το παιδί συμμετέχει σε μια οικιακή εργασία και ανακαλύπτει τι χρειάζεται για να στρωθεί το τραπέζι.	Μπορούμε να ρωτήσουμε το παιδί: «*Πόσοι θα φάμε σήμερα; Πόσα πιάτα χρειαζόμαστε; Πόσα πιρούνια; Πόσα κουτάλια; Ας μοιράσουμε τα κουτάλια*».	• Να μετρά αντικείμενα. • Να ακολουθεί απλές οδηγίες. • Να νιώθει υπεύθυνο. • Να κάνει αντιστοιχίσεις.

Στο καθιστικό

Δραστηριότητα	Οργάνωση	Βοηθά το παιδί:
Διαβάζουμε βιβλία μαζί με το παιδί και συζητάμε όσα διαβάζουμε.	Του ζητάμε: • Να μας ξαναδιηγηθεί την ιστορία. • Να μας πει τα πρόσωπα που συμμετείχαν. • Να μας περιγράψει τους χαρακτήρες τους.	• Να ακούει μια ιστορία και να επαναλαμβάνει την πλοκή της. • Να χρησιμοποιεί τον προφορικό λόγο για να εκφράζει τα συναισθήματά του.
Δραστηριότητα	**Οργάνωση**	**Βοηθά το παιδί:**
Κοιτάμε το οικογενειακό φωτογραφικό άλμπουμ μαζί με το παιδί.	Ζητάμε από το παιδί να αναγνωρίσει πρόσωπα, τόπους, συμβάντα.	• Να αναγνωρίσει τον εαυτό του ως ισότιμο μέλος της οικογένειας και της κοινότητας. • Να χρησιμοποιεί τον προφορικό λόγο για να περιγράφει γεγονότα και πρόσωπα. • Να εξηγεί εικόνες (φωτογραφίες).
Δραστηριότητα	**Οργάνωση**	**Βοηθά το παιδί:**
Η επιστροφή από το γιατρό. Παίζουμε μαζί με το παιδί το γιατρό και το παιδί αναλαμβάνει το ρόλο του γιατρού.	Ζητάμε από το παιδί να θυμηθεί τι είδε στο ιατρείο και πώς το εξέτασε ο γιατρός. Του ζητάμε να μας επαναλάβει την εξέταση.	• Να ανακαλεί εμπειρίες. • Να αναπτύσσει τη δημιουργικότητά του παίζοντας ρόλους. • Να συγκεντρώνεται. • Να σκέφτεται αφηρημένα. • Να αναπτύσσει τη φαντασία του.

Στην κουζίνα

Δραστηριότητα	Οργάνωση	Βοηθά το παιδί:
Τακτοποιούμε τα ψώνια. Ζητάμε από το παιδί να βγάλει κάποια ψώνια από τις σακούλες και να μας βοηθήσει να τα τακτοποιήσουμε.	Ζητάμε από το παιδί να μετρήσει τις κονσέρβες, να φανταστεί τι περιέχουν κάποιες συσκευασίες, να μας πει γιατί συσκευάζουμε κάποια προϊόντα, να αναγνωρίσει σύμβολα στις συσκευασίες κτλ.	• Να περιγράφει αντικείμενα. • Να χρησιμοποιεί τις αισθήσεις του. • Να ταξινομεί αντικείμενα. • Να μετρά. • Να αναγνωρίζει σύμβολα.
Δραστηριότητα	**Οργάνωση**	**Βοηθά το παιδί:**
Μαγείρεμα.	Ζητάμε από το παιδί να μας δώσει από το ψυγείο ή από τα ντουλάπια κάποια υλικά που χρειαζόμαστε, να μας βοηθήσει σε κάποιες απλές εργασίες, όπως το ανακάτεμα, να γεμίσει με λάδι ένα δοχείο κτλ.	• Να αναπτύξει τη λεπτή του κινητικότητα. • Να αντιληφθεί την αλληλουχία κάποιων διαδικασιών. • Να συνεργάζεται. • Να αισθάνεται υπεύθυνο. • Να αισθάνεται χρήσιμο.

Στο δωμάτιο του παιδιού

Δραστηριότητα	Οργάνωση	Βοηθά το παιδί:
Ταξινόμηση και τακτοποίηση των παιχνιδιών.	Ζητάμε από το παιδί να τακτοποιήσει τα παιχνίδια του χωρίζοντάς τα σε είδη και τοποθετώντας τα ανάλογα στα κουτιά.	• Να ταξινομεί αντικείμενα. • Να αντιλαμβάνεται το χώρο. • Να γίνεται υπεύθυνο.
Δραστηριότητα	**Οργάνωση**	**Βοηθά το παιδί:**
Καθάρισμα και ξεκαθάρισμα των παιχνιδιών.	Ζητάμε από το παιδί να διαλέξει ποια παιχνίδια του χρειάζονται ακόμα και να τα καθαρίσει. Επίσης του ζητάμε να μας εξηγήσει γιατί κάποια παιχνίδια τού χρειάζονται και κάποια όχι. Του εξηγούμε ότι αυτά που δεν χρειάζεται θα τα χαρίσουμε σε άλλα παιδιά που τα έχουν ανάγκη.	• Να αποκτά υπευθυνότητα. • Να ταξινομεί αντικείμενα. • Να αναπτύσσει τον προφορικό του λόγο. • Να αναπτύσσει τη λεπτή του κινητικότητα. • Να αναπτύσσει την υπευθυνότητά του.
Δραστηριότητα	**Οργάνωση**	**Βοηθά το παιδί:**
Αναδρομή στην ημέρα που πέρασε.	Πριν κοιμηθεί το παιδί, συζητάμε μαζί του για την ημέρα που πέρασε και του ζητάμε να μας πει τι του έκανε μεγαλύτερη εντύπωση, τι ευχαριστήθηκε ή τι δεν του άρεσε κτλ.	• Να αντιληφθεί τη συνέχεια και τα όρια του χρόνου. • Να αναπτύσσει τον προφορικό του λόγο. • Να περιγράφει καταστάσεις και συναισθήματα.

Στο μπάνιο

Δραστηριότητα	Οργάνωση	Βοηθά το παιδί:
Παιχνίδια με το νερό.	Ζητάμε από το παιδί να παρατηρήσει και να προσπαθήσει να μας εξηγήσει με τη λογική του διάφορα φαινόμενα, όπως τη δημιουργία φυσαλίδων, την πλεύση και τη βύθιση κάποιων αντικειμένων, τη ροή του νερού κτλ.	• Να αναπτύξει λογική σκέψη. • Να αναπτύξει κριτική σκέψη. • Να μάθει να παρατηρεί. • Να περιγράφει και να εξηγεί αυτά που βλέπει.

Δραστηριότητα	Οργάνωση	Βοηθά το παιδί:
Προσωπική υγιεινή.	Συζητάμε με το παιδί για την καθαριότητα και την ανάγκη περιποίησης και προφύλαξης του εαυτού μας, οργανώνοντας παράλληλα κάποιες διαδικασίες που γίνονται στο μπάνιο, όπως το πλύσιμο των δοντιών, το πλύσιμο των χεριών, η χρήση της τουαλέτας κτλ.	• Να αναπτύξει υγιεινές συνήθειες. • Να σέβεται τον εαυτό του. • Να προφυλάσσει τον εαυτό του. • Να συνηθίσει τις διαδικασίες καθαριότητας. • Να αντιληφθεί τη χρησιμότητα της καθαριότητας και της προσωπικής υγιεινής.

Έξω από το σπίτι

Δραστηριότητα	Οργάνωση	Βοηθά το παιδί:
Συζητήσεις για διάφορα καθημερινά συμβάντα.	Συζητάμε με το παιδί για διάφορα πράγματα που συμβαίνουν γύρω του και του ζητάμε να μας περιγράψει ανθρώπους και τις συμπεριφορές τους, να προσπαθήσει να μας εξηγήσει διάφορες καταστάσεις κτλ.	• Να περιγράφει ανθρώπους και καταστάσεις. • Να αντιλαμβάνεται στοιχεία του περιβάλλοντός του. • Να αντιλαμβάνεται κοινωνικούς ρόλους.

Δραστηριότητα	Οργάνωση	Βοηθά το παιδί:
Εξωτερικές δουλειές του σπιτιού.	Ζητάμε από το παιδί να μας βοηθήσει στα ψώνια του σπιτιού, να πλύνουμε μαζί το αυτοκίνητο, να περιποιηθούμε τα φυτά, να πάμε μαζί τα σκουπίδια στην ανακύκλωση κτλ.	• Να μάθει να συνεργάζεται. • Να γίνει κοινωνικό. • Να μάθει ότι πρέπει να βοηθάει την οικογένεια. • Να αναπτύξει κινητικές δεξιότητες. • Να παρατηρεί.

Κεφάλαιο 6ο:

Η συνεργασία των γονέων με τους εκπαιδευτικούς

Εισαγωγικά

1. **Η συνεργασία νηπιαγωγείου - οικογένειας**
2. **Η αναγκαιότητα συνεργασίας μεταξύ νηπιαγωγείου και οικογένειας**
3. **Τρόποι προσέγγισης μεταξύ νηπιαγωγείου και οικογένειας**

Εισαγωγικά

Οι πρώτοι δάσκαλοι των παιδιών είναι οι γονείς και ο ρόλος τους αυτός είναι πολύ σημαντικός για τη μάθηση και την επιτυχία τους. Όταν μάλιστα οι γονείς συνεργάζονται με όλους τους άλλους φορείς που συμμετέχουν στη μάθηση και στην ανάπτυξη των παιδιών, επιτυγχάνονται τα καλύτερα αποτελέσματα.

Το σχολείο και η οικογένεια αποτελούν δύο θεσμούς που έχουν αναλάβει την κοινωνικοποίηση του παιδιού, δηλαδή την ευθύνη και την εποπτεία για την ομαλή ένταξή του στην κοινωνία. Οι ρόλοι των δύο αυτών θεσμών δεν φαίνεται να συγκρούονται, απεναντίας θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι επειδή ακριβώς στη ζωή του παιδιού συνυπάρχει το σχολείο με την οικογένεια για εννιά χρόνια τουλάχιστον, η συνεργασία αυτή θεωρείται απαραίτητη, ώστε αφενός μεν να μην παρατηρούνται προβλήματα σύγκρουσης ρόλων και ασυνέχειες στις κοινωνικές απαιτήσεις και στα κοινωνικά πρότυπα που προβάλλουν οι δύο φορείς, αφετέρου δε να έχουμε καλύτερα αποτελέσματα στις διαδικασίες που έχουν αναλάβει, προς όφελος πάντα του παιδιού.

Η συνεργασία του σχολείου με την οικογένεια θα πρέπει να επικεντρωθεί στα παρακάτω σημεία:

- Τακτική επικοινωνία μεταξύ σχολείου και οικογένειας, ώστε να υπάρχει συνεχής πληροφόρηση ανάμεσα στις δύο πλευρές.
- Οδηγίες εκ μέρους του σχολείου για τους τρόπους με τους οποίους οι γονείς μπορούν να συμμετάσχουν σε μαθησιακές διαδικασίες στο σπίτι.
- Προσκλήσεις και συμμετοχή των γονέων σε δραστηριότητες που γίνονται στο σχολείο.

- Συμμετοχή των γονέων και του σχολείου σε από κοινού αποφάσεις που αφορούν τη μάθηση των παιδιών.
- Συντονισμός των μαθησιακών δραστηριοτήτων στο σχολείο και στο σπίτι.
- Συμμετοχή των γονέων σε λήψη αποφάσεων που αφορούν τη λειτουργία του σχολείου, όπου αυτό επιτρέπεται.
- Αλληλοσεβασμός μεταξύ γονέων και εκπαιδευτικών.

Μία από τις σημαντικότερες αλλαγές για τις οικογένειες με μικρά παιδιά είναι η μετάβαση των παιδιών από την οικογένεια στο νηπιαγωγείο. Αυτή η μετάβαση έχει μελετηθεί από δύο πλευρές. Η μία πλευρά αναφέρεται στη δυνατότητα του παιδιού να ενταχθεί στο νηπιαγωγείο, ενώ η άλλη πλευρά αναφέρεται στην ετοιμότητα του νηπιαγωγείου να δεχτεί το παιδί. Πολλοί υποστηρίζουν ότι και οι δύο πτυχές του προβλήματος είναι σημαντικές και συνεπώς ο τομέας αυτός χρειάζεται ειδική μελέτη και μέριμνα. Η βοήθεια και η συμμετοχή της οικογένειας στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα θα πρέπει να μοιάζει με τον τρόπο που ενεργούσε πριν από την εισαγωγή του παιδιού στο νηπιαγωγείο. Έτσι πολλή συζήτηση για τη σχολική ετοιμότητα επικεντρώνεται στο αν τα παιδιά και οι οικογένειές τους θα πρέπει να είναι έτοιμοι για το νηπιαγωγείο ή το νηπιαγωγείο για τα παιδιά και τις οικογένειές τους. Βέβαια το πρόβλημα στο σύνολό του δεν εξαντλείται απλώς και μόνο εξετάζοντας την ετοιμότητα του νηπιαγωγείου να δεχτεί το παιδί ή την ετοιμότητα του παιδιού να ενταχθεί στη ζωή του νηπιαγωγείου. Στην πραγματικότητα η οικογένεια και το σχολείο συμβάλλουν στην επιτυχία του παιδιού ισοδύναμα και σε βάθος χρόνου. Κάτω από αυτό το πρίσμα το ερώτημα για την ετοιμότητα γίνεται μικρότερης σημασίας αναφορικά με το ποιος είναι έτοιμος και για ποιον. Αντίθετα η αμοιβαία συνεργασία οικογένειας και νηπιαγωγείου είναι βαρύνουσας σημασίας για την ανάπτυξη των παιδιών και την επιτυχή ένταξή τους στη σχολική ζωή.

Η οικογένεια και το νηπιαγωγείο πρέπει να είναι φυσικοί συνεργάτες στη ζωή των παιδιών. Και οι δύο έχουν ρόλο-κλειδί στην επιτυχή μάθηση. Δυστυχώς η επιτυχής συνεργασία νηπιαγωγείου και οικογένειας είναι πολύ συχνά ένας δύσκολος στόχος. Η συνεργασία νηπιαγωγείου και οικογένειας, όπως κάθε συνεργασία που αξίζει να υπάρχει, απαιτεί δεσμεύσεις, ευελιξία και συντονισμένες προσπάθειες. Εξάλλου τα αποτελέσματα της δουλειάς γονέων και εκπαιδευτικών και το όφελος των παιδιών από αυτήν εκτείνονται πέρα από το σχολείο και το σπίτι. Όταν οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί συνεργάζονται αποτελεσματικά, με αμοιβαίο σεβασμό και εμπιστοσύνη, τότε τα αποτελέσματα στην πρόοδο των παιδιών είναι τα καλύτερα δυνατά. Η δημιουργία μιας πραγματικής συνεργασίας είναι αληθινή πρόκληση και απαιτεί προσπάθεια και δεσμεύσεις από γονείς και εκπαιδευτικούς. Θα πρέπει όμως να έχουμε υπόψη μας ότι οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των νηπιαγωγών, των γονέων και των παιδιών δεν είναι πάντα απλές και άμεσα αποτελεσματικές.

1. Η συνεργασία νηπιαγωγείου - οικογένειας

Η εμπειρία μέχρι σήμερα στην Ελλάδα, αν και δεν υπάρχουν πολλές σχετικές έρευνες, έχει δείξει ότι η συνεργασία μεταξύ σχολείου και οικογένειας δεν έχει αναπτυχθεί επαρκώς. Συνήθως οι προσεγγίσεις των δύο φορέων παίρνουν τη μορφή τυπικών σχέσεων στα πλαίσια συγκεκριμένων υποχρεώσεων (ενημερώσεις γονέων από το νηπιαγωγείο ή συμμετοχή των γονέων σε σχολικές εκδηλώσεις). Η ανάμειξη της οικογένειας στην εκπαίδευση συνήθως αρχίζει να εμφανίζεται στο δημοτικό σχολείο και περιορίζεται στην παρακολούθηση των εργασιών που θα πρέπει να ετοιμάσει το παιδί στο σπίτι. Μόνο μία μειοψηφία γονέων συμμετέχει σε δραστηριότητες, όπως λ.χ. παρακολούθηση συνεδριάσεων του συμβουλίου του τοπικού σχολείου ή σύσταση επιτροπών για την επεξεργασία και την προώθηση θεμάτων που αφορούν το σχολείο. Ωστόσο το είδος της οικογενειακής ανάμειξης που φαίνεται να επιδρά περισσότερο στη σχολική επίδοση των μαθητών αφορά τη φυσική παρουσία των γονέων στο σχολείο, όπως είναι η παρακολούθηση και η συμμετοχή τους σε σχολικές δραστηριότητες.

Η έλλειψη χρόνου φαίνεται ότι αποτελεί το μεγαλύτερο εμπόδιο για την ενεργότερη ανάμειξη της οικογένειας στην εκπαίδευση των παιδιών. Η αύξηση του αριθμού των οικογενειών στις οποίες είτε υπάρχει μόνο ένας γονέας, είτε και οι δύο γονείς είναι εργαζόμενοι, είτε οι γονείς εξασκούν περισσότερα από ένα επαγγέλματα οδηγεί αναπόφευκτα στη μείωση του χρόνου που αφιερώνεται στο σπίτι για τα παιδιά και για τις σχολικές τους υποχρεώσεις.

> Στις ΗΠΑ το 66% των γονέων δηλώνουν ότι δεν έχουν αρκετό χρόνο να ασχοληθούν με το σχολείο των παιδιών τους. Επιπλέον κάποιοι γονείς αισθάνονται ότι δεν εμπίπτουν στις ευθύνες τους οι σχετικές με το σχολείο δραστηριότητες (12%), ενώ κάποιοι άλλοι δεν αισθάνονται άνετα με το σχολικό περιβάλλον (16%). Άλλοι, πάλι, δεν γνωρίζουν τους τρόπους με τους οποίους θα μπορούσαν να συμμετάσχουν στην εκπαίδευση (21%).

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι μια μεγάλη ομάδα γονέων που αισθάνονται άβολα στο σχολικό περιβάλλον δεν μιλούν την επίσημη γλώσσα του κράτους ή έχουν παιδιά με ειδικές ανάγκες. Οι γονείς αυτοί χρειάζονται επιπλέον υποστήριξη, προκειμένου να συμμετάσχουν στην εκπαίδευση των παιδιών τους, ωστόσο η υποστή-

ριξη από το περιβάλλον εργασίας τους είναι συχνά περιορισμένη, ενώ τα σχολικά προγράμματα που προωθούν την ενεργό ανάμειξη των γονέων είναι τις περισσότερες φορές άβολα για τους εργαζόμενους. Κάτω από αυτές τις συνθήκες μια μεγάλη ομάδα γονέων, για λόγους που αναφέρονται σε εργασιακές υποχρεώσεις ή σε οικογενειακά προβλήματα, παραμένουν ανενημέρωτοι γύρω από θέματα διδακτικού υλικού και μεθόδων παρέμβασης που θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν στο σπίτι.

Παρ' όλα αυτά σήμερα οι γονείς είναι πιο ενημερωμένοι για θέματα που αφορούν την εκπαίδευση και μπορούν να κατανοήσουν ευκολότερα οποιεσδήποτε μεταρρυθμιστικές προσπάθειες, όταν μάλιστα έχουν άμεση επαφή και γνωρίζουν από πρώτο χέρι τι συμβαίνει στα σχολεία. Έτσι πολλοί γονείς συμμετέχουν σε σημαντικό βαθμό στην εκπαίδευση των παιδιών τους και η συνεργασία των εκπαιδευτικών με αυτούς τους γονείς συνήθως δεν παρουσιάζει προβλήματα. Αντιθέτως προβλήματα παρουσιάζονται όταν οι γονείς δεν δείχνουν να ενδιαφέρονται πολύ για την πρόοδο των παιδιών τους. Και το γεγονός αυτό συχνά παρεξηγείται από τους εκπαιδευτικούς, αν και η έρευνα έχει δείξει ότι πολλοί γονείς μοιάζουν να είναι αδιάφοροι για τους εκπαιδευτικούς, αλλά στην πραγματικότητα δεν είναι. Παρανοήσεις και προβληματισμοί σχετικά με σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας ή πρωτοποριακά εκπαιδευτικά προγράμματα προκαλούν συχνά δημόσιες αντιπαραθέσεις, μόνο και μόνο επειδή επιχειρείται να εισαχθούν πρακτικές διαφορετικές από εκείνες που βίωσε η πλειοψηφία των γονέων όταν ήταν οι ίδιοι μαθητές. Η έρευνα δείχνει ότι η συχνή επικοινωνία, η στενή συνεργασία και η τακτική ενημέρωση είναι ιδιαίτερα χρήσιμες για την απαλοιφή των ενδεχόμενων προβληματισμών και των αναστολών των γονέων.

Συνοψίζοντας μπορούμε να πούμε ότι γονείς και εκπαιδευτικοί έρχονται αντιμέτωποι με σημαντικά εμπόδια όταν επιχειρούν να συνεργαστούν.

Μερικά από τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι γονείς είναι:

1. Η έλλειψη χρόνου.

2. Η έλλειψη συνεργασίας.

3. Η έλλειψη άνεσης αναφορικά με το σχολικό περιβάλλον.

Από την άλλη, μερικά από τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί στην προσπάθειά τους να συνεργαστούν στενότερα με τους γονείς είναι:

1. Η έλλειψη χρόνου.

2. Η έλλειψη συνεργασίας.

3. Η έλλειψη ανάλογης εκπαίδευσης.

4. Η έλλειψη άνεσης απέναντι στους γονείς.

2. Η αναγκαιότητα συνεργασίας μεταξύ νηπιαγωγείου και οικογένειας

Οι ερευνητές από καιρό θεωρούν τη συμμετοχή των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία ως τον ακρογωνιαίο λίθο της επιτυχίας των προγραμμάτων προσχολικής εκπαίδευσης. Η συμμετοχή τους μπορεί να επιταχύνει κατά πολύ το ρυθμό μάθησης του παιδιού. Γι' αυτό είναι ανάγκη να οικοδομηθούν θετικές σχέσεις και να αναπτυχθεί αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ γονέων και νηπιαγωγών.

Πρέπει να γνωρίζουμε ότι οι νηπιαγωγοί γνωρίζουν πώς θα θεμελιώσουν μια διαρκή επικοινωνία με τις οικογένειες, με ευαισθησία και με σεβασμό στο πολιτιστικό υπόβαθρο του παιδιού. Ακούνε με προσοχή τις πληροφορίες και τις επιθυμίες των γονέων και τις εντάσσουν στους στόχους του προγράμματος, προωθούν τη γονεϊκή ενδυνάμωση, δίνοντας αξία στη συνεισφορά των γονέων και επικεντρώνοντας την προσοχή τους στην πρόοδο των παιδιών. Οι γονείς από την πλευρά τους καλό θα είναι να ζητάνε από το νηπιαγωγείο να διαμορφώνει όλες τις απαραίτητες συνθήκες που θα καθιστούν τη συνεργασία τους αποτελεσματική και εποικοδομητική. Πιο συγκεκριμένα η αποτελεσματική συνεργασία πρέπει να βασίζεται:

➢ Στην εκπαίδευση/ενημέρωση των γονέων

Ένα πρόγραμμα για την εκπαίδευση των γονέων μπορεί να σχεδιαστεί σε έξι έως δέκα συνεδρίες για ομάδες των είκοσι ατόμων και να διαμορφωθεί το περιεχόμενό του σε μεγάλο βαθμό από τα αιτήματα των γονέων. Όταν οριστούν τα θέματα των συζητήσεων (για παράδειγμα υγεία, αυτοεκτίμηση, διαφορετικότητα και πολιτισμός, παιχνίδι, αντιμετώπιση αγχογόνων καταστάσεων, στήριξη παιδιών σε καταστάσεις κρίσεων), όλοι οι γονείς θα πρέπει να ενημερώνονται και να τα μελετούν, για να μπορούν να συμμετέχουν στις συζητήσεις.

➢ Στη συμμετοχή των γονέων στις δραστηριότητες του νηπιαγωγείου

Η συμμετοχή των γονέων στις δραστηριότητες του νηπιαγωγείου μπορεί να γίνει είτε σε τακτικές προκαθορισμένες ημερομηνίες (για παράδειγμα κάθε Τρίτη) είτε σε έκτακτες περιπτώσεις, όταν τα παιδιά εργάζονται με σχέδια εργασίας (project) ή οργανώνουν επισκέψεις και εκδρομές. Για παράδειγμα, ολοκληρώνοντας ένα σχέδιο εργασίας ο/η νηπιαγωγός και τα παιδιά, παρέχουν την ευκαιρία στους γονείς να επισκεφθούν το νηπιαγωγείο και να δουν, για παράδειγμα, την έκθεση βιβλίου που οργάνωσαν τα

παιδιά με τα βιβλία που έφτιαξαν μόνα τους. Στην έκθεση αυτή οι γονείς έχουν τη δυνατότητα να αγοράσουν βιβλία, να εξυπηρετηθούν από τα παιδιά και να διαβάσουν τις ετικέτες που έχουν γράψει τα παιδιά, παρουσιάζοντας τους δικούς τους εκδοτικούς οίκους στην έκθεση βιβλίου. Μπορούν ακόμα να περιεργαστούν τις φωτογραφίες που έχουν βγάλει κατά τη διάρκεια του εργασίας, ώστε να καταγράψουν τα σημεία αιχμής αλλά και τις διάφορες πλευρές της μάθησης των παιδιών. Η συμμετοχή τους στις δραστηριότητες του νηπιαγωγείου τούς δίνει την ευκαιρία να αξιολογήσουν κάποιες δραστηριότητες και να έχουν ολοκληρωμένη και έγκυρη πληροφόρηση σχετικά με το παιδί τους.

➢ Στη συμμετοχή των γονέων στις αναπτυξιακές και στις μαθησιακές δραστηριότητες του παιδιού στο σπίτι

Συμμετοχή των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία σημαίνει ότι μπορούν να συμμετέχουν ενεργά στην εκπαίδευση του παιδιού τους. Οι γονείς μπορούν να ενισχύσουν στο σπίτι τις δεξιότητες που απέκτησε πρόσφατα το παιδί και να παράσχουν πολύτιμες πληροφορίες στον/στη νηπιαγωγό που εργάζεται με το παιδί τους. Τα αποτελέσματα στην επίδοση του παιδιού είναι θετικότερα όταν του αφιερώνουν περισσότερο χρόνο και του παρέχουν περισσότερες ευκαιρίες για ενίσχυση. Χωρίς την άμεση και συνεχή συμμετοχή των γονέων, το παιδί δεν μπορεί να διατηρήσει τα οφέλη που απέκτησε στο νηπιαγωγείο. Επίσης με τη δική τους παρέμβαση είναι δυνατόν οι δεξιότητες που αποκτά το παιδί να επεκταθούν και σε άλλους τομείς και να εμπεδωθούν.

➢ Στη συμμετοχή των γονέων στη λήψη των αποφάσεων

Οι συναντήσεις των γονέων με τους/τις νηπιαγωγούς δίνουν τη δυνατότητα ώστε να επικεντρωθεί η συζήτηση περισσότερο σε συγκεκριμένα θέματα, για τα οποία θα πρέπει να ληφθούν αποφάσεις. Οι αποφάσεις αυτές μπορεί να αφορούν παιδαγωγικά θέματα, ζητήματα που σχετίζονται με οικονομικές δραστηριότητες, την οργάνωση εκδηλώσεων και γιορτών ή γενικότερα την όλη λειτουργία του νηπιαγωγείου (π.χ. την αντικατάσταση μιας επικίνδυνης πόρτας).

Από όλα μοντέλα που προτείνονται για τη συνεργασία γονέων και νηπιαγωγείου θα πρέπει να υποστηρίζουμε αυτό που δίνει ιδιαίτερη αξία στη συμμετοχή των γονέων, παρέχοντάς τους την ευκαιρία να επηρεάζουν το παρόν και το μέλλον του παιδιού τόσο στο σχολείο όσο και στο σπίτι.

Παρόλο που στη χώρα μας η συνεργασία σχολείου και οικογένειας δεν έχει τύχει της απαραίτητης προσοχής και μέριμνας, στο εξωτερικό και ειδικότερα στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ θεωρείται ζήτημα μεγάλης σπουδαιότητας. Η κρατική μέριμνα στις χώρες αυτές προς την κατεύθυνση της εδραίωσης της συνεργασίας των δύο φορέων είναι συστηματική. Η έρευνα των τελευταίων χρόνων επιβεβαιώνει την αναγκαιότητα της συνεργασίας νηπιαγωγείου και οικογένειας και καταγράφει με συστηματικό τρόπο τα οφέλη της:

1. *Για τα νήπια.* Έρευνες δεκαετιών αποδεικνύουν ότι η ενεργός συμμετοχή των γονέων στην εκπαίδευση των παιδιών τους βελτιώνει τους ρυθμούς ανάπτυξης των παιδιών και τη στάση τους απέναντι στο σχολείο, ενώ ταυτόχρονα αυξάνει τα κίνητρα για μάθηση. Μάλιστα όσο πιο ενεργός είναι η γονεϊκή ανάμειξη τόσο πιο θεαματικά είναι τα παραπάνω αποτελέσματα. Τα αποτελέσματα αυτά μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

- ✔ Βελτίωση της ακαδημαϊκής επίδοσης.
- ✔ Βελτίωση της συμπεριφοράς του νηπίου στο νηπιαγωγείο.
- ✔ Βελτίωση της σχέσης γονέων - νηπίου.
- ✔ Βελτίωση των σχέσεων νηπιαγωγείου - οικογένειας.

2. *Για τους εκπαιδευτικούς και τα σχολεία.* Παράλληλα με τα οφέλη για τα νήπια, η βιβλιογραφία συνδέει την ενεργό γονεϊκή ανάμειξη με θετικά αποτελέσματα για το ίδιο το νηπιαγωγείο. Για παράδειγμα, γονείς οι οποίοι ασχολούνται ενεργά με την εκπαίδευση των παιδιών τους έχουν περισσότερες πιθανότητες να ενδιαφερθούν και να προσφέρουν υλικά σε πιθανές προσπάθειες βελτίωσης του εξοπλισμού και γενικά των εγκαταστάσεων του νηπιαγωγείου. Επίσης οι γονείς, συνεργαζόμενοι με το διδακτικό προσωπικό του νηπιαγωγείου, μπορούν να κατανοήσουν ευκολότερα τις δυσκολίες και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί στο καθημερινό τους έργο και είναι προθυμότεροι να προσφέρουν ανάλογη συμπαράσταση και υποστήριξη. Ταυτόχρονα οι εκπαιδευτικοί που αλληλεπιδρούν και συνεργάζονται με τους γονείς έχουν την ευκαιρία να διαμορφώσουν καλύτερη άποψη για την τοπική κοινωνία και να αναπτύξουν μια βαθύτερη κατανόηση για τα νήπια και τις οικογένειές τους.

3. *Για τις προσπάθειες αναμόρφωσης της παρεχόμενης εκπαίδευσης.* Οι γονείς σήμερα είναι πιο ενημερωμένοι για θέματα που αφορούν την παιδεία και μπορούν να κατανοήσουν ευκολότερα οποιεσδήποτε μεταρρυθμιστικές προσπάθειες όταν έχουν άμεση επαφή και γνωρίζουν από πρώτο χέρι τι συμβαίνει στα σχολεία. Παλαιότερα παρανοήσεις και προβληματισμοί, όσον αφορά κάποιες σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας ή πρωτοποριακά εκπαιδευτικά προγράμματα, προκαλούσαν συχνά δημόσιες αντιπαραθέσεις, μόνο και μόνο επειδή έγινε προσπάθεια να εισαχθούν δια-

φορετικές πρακτικές από εκείνες που βίωσε η πλειοψηφία των γονέων όταν ήταν στο σχολείο. Η έρευνα δείχνει ότι η συχνή επικοινωνία και η στενή συνεργασία είναι ιδιαίτερα χρήσιμες για την αντιμετώπιση των όποιων προβληματισμών των γονέων.

Τα αποτελέσματα της συνεργασίας νηπιαγωγείου και οικογένειας:

- Ταχύτερη πρόοδος στην ανάπτυξη του παιδιού.
- Μακροπρόθεσμες ακαδημαϊκές επιτυχίες.
- Θετική στάση και συμπεριφορά του παιδιού απέναντι στη μάθηση.
- Πιο επιτυχημένα προγράμματα εκπαίδευσης.
- Πιο αποτελεσματικά νηπιαγωγεία.

3. Τρόποι προσέγγισης μεταξύ νηπιαγωγείου και οικογένειας

Έχει διαπιστωθεί ερευνητικά ότι τα προβλήματα συνεργασίας μεταξύ νηπιαγωγείου και οικογένειας μπορούν να κατηγοριοποιηθούν, ανάλογα με την προέλευσή τους, σε προβλήματα που σχετίζονται με τους γονείς και σε προβλήματα που σχετίζονται με τους εκπαιδευτικούς. Ωστόσο φαίνεται ότι τα προβλήματα που σχετίζονται με την έλλειψη χρόνου, βούλησης συνεργασίας, σχετικής ενημέρωσης και έλλειψης άνεσης αφορούν τόσο τους εκπαιδευτικούς όσο και τους γονείς. Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζονται τα προβλήματα συνεργασίας μεταξύ νηπιαγωγείου και οικογένειας.

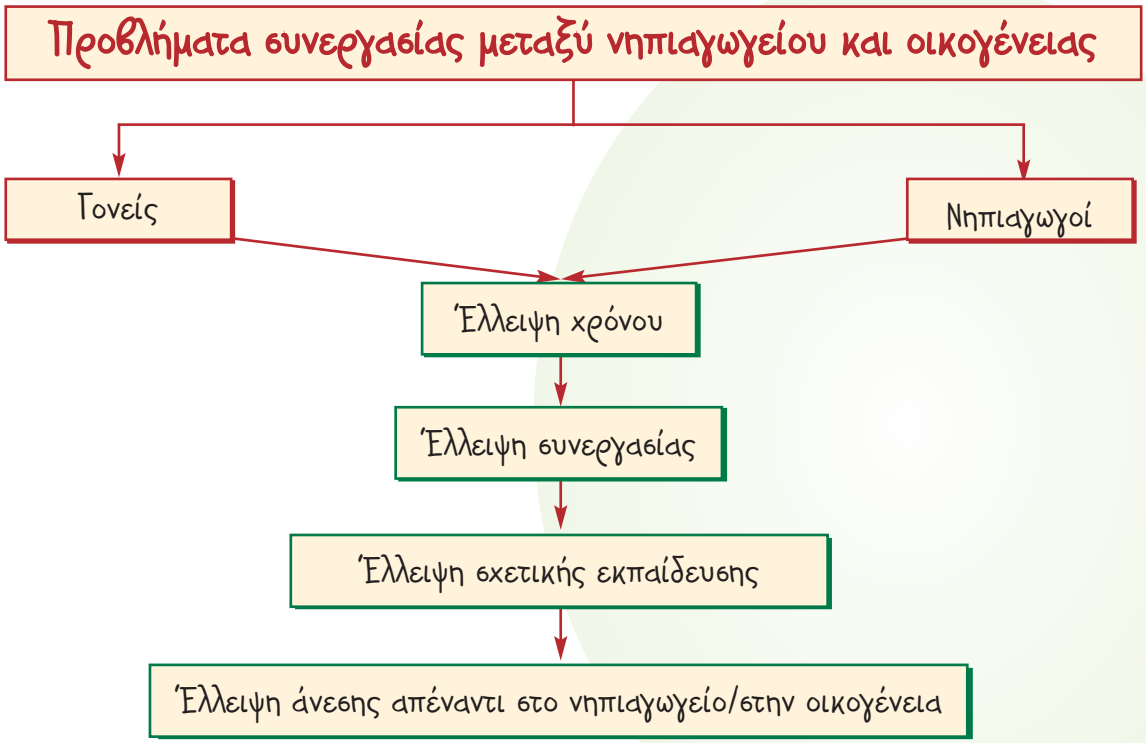

Η προσπάθεια για την ανάπτυξη των σχέσεων μεταξύ νηπιαγωγείου και οικογένειας θα πρέπει να επικεντρωθεί στα εξής σημεία:

1. Στους εκπαιδευτικούς στόχους, στα εκπαιδευτικά προγράμματα και στην εκπαιδευτική διαδικασία.
2. Στην ακαδημαϊκή πρόοδο των νηπίων.
3. Στις δραστηριότητες στο σπίτι που θα μπορέσουν να βελτιώσουν τη μαθησιακή δυνατότητα των νηπίων.

Στο σημερινό κόσμο, των γρήγορων ρυθμών και της πληροφορίας, στον οποίο ο ελεύθερος χρόνος λιγοστεύει συνεχώς, είναι σημαντικό να αναπτυχθούν πρωτοποριακοί, πρακτικοί και παραγωγικοί μηχανισμοί, οι οποίοι θα διευκολύνουν τους γονείς να βρουν χρόνο να ασχοληθούν με τα παιδιά τους και θα βοηθήσουν τις κοινωνίες να ενισχύσουν τους δεσμούς τους με τα σχολεία τους. Η αναζήτηση των ευκαιριών και των κατάλληλων πλαισίων για επικοινωνία και συνεργασία μεταξύ νηπιαγωγείου και οικογένειας θα πρέπει να αποτελεί βασικό μέλημα και των δύο πλευρών, αλλά ακόμα περισσότερο βασικό μέλημα της πολιτείας, η οποία θα πρέπει να δραστηριοποιηθεί ενεργά προς την κατεύθυνση αυτή.

Προτείνονται έξι τρόποι προσέγγισης της οικογένειας εκ μέρους του νηπιαγωγείου:

- ✔ Ενημέρωση των γονέων εκ μέρους του νηπιαγωγείου, παρέχοντάς τους σωστές γνώσεις για την υγεία, την ασφάλεια και γενικότερα τη σωστή ανάπτυξη των παιδιών τους.
- ✔ Συχνή, αμφίπλευρη επικοινωνία, παρέχοντας πληροφορίες σχετικές με τους στόχους και τα εκπαιδευτικά προγράμματα του νηπιαγωγείου, καθώς επίσης και ενημέρωση για την πρόοδο των νηπίων.
- ✔ Εθελοντική εργασία για τους γονείς, δίνοντάς τους την ευκαιρία να διαθέσουν χρόνο για την υποστήριξη των νηπίων στο νηπιαγωγείο.
- ✔ Ενασχόληση στο σπίτι, προτείνοντας στους γονείς τρόπους εμπέδωσης και ενίσχυσης των δεξιοτήτων και των γνώσεων που αποκτούν τα παιδιά στο νηπιαγωγείο.
- ✔ Συμμετοχή των γονέων σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων που αφορούν τα παιδιά τους και τη ζωή του νηπιαγωγείου.
- ✔ Συνεργασία με την τοπική κοινωνία, βοηθώντας τις οικογένειες να έρθουν σε επαφή με πηγές πληροφόρησης και ανάλογες υπηρεσίες διαθέσιμες στην τοπική κοινωνία.

Στη συνέχεια παρουσιάζεται ένα πλαίσιο για την ανάπτυξη των σχέσεων μεταξύ νηπιαγωγείου και οικογένειας, το οποίο βασίζεται σε εφτά παραμέτρους:

1. **Η συνεργασία ως προτεραιότητα.** Τόσο οι γονείς όσο και το νηπιαγωγείο θα πρέπει να θέσουν ως προτεραιότητα την ανάπτυξη των σχέσεων μεταξύ τους. Θα πρέ-

πει να καθοριστούν από κοινού οι τρόποι επικοινωνίας, καθώς και τα δυνατά πλαίσια συνεργασίας μεταξύ των δύο φορέων.

2. **Προγραμματισμένες προσπάθειες.** Οι προσπάθειες συνεργασίας, για να έχουν πρακτική χρησιμότητα και να είναι αποτελεσματικές, θα πρέπει να μην είναι αποσπασματικές, αλλά να έχουν συνέχεια.

3. **Συνεχής επικοινωνία.** Η τακτή και συνεχής επικοινωνία μεταξύ των δύο φορέων σχετικά με μια πλειάδα θεμάτων, που θα αφορούν είτε ζητήματα σχετικά με το σπίτι είτε ζητήματα σχετικά με το σχολείο, θα πρέπει να αποτελεί κεντρικό στόχο της συνεργασίας και παράγοντα διατήρησής της.

4. **Θετικό κλίμα.** Είναι βασικό για την αποτελεσματικότητα της προσπάθειας να υπάρχει θετικό κλίμα μεταξύ γονέων και νηπιαγωγείου και να λειτουργούν ελεύθερα, χωρίς ψυχαναγκασμούς. Ειδικά οι γονείς ενοχλούνται όταν δέχονται παρατηρήσεις για τη συμπεριφορά των παιδιών τους, ενώ οι εκπαιδευτικοί νιώθουν, πολύ συχνά, ότι οι γονείς παρεμβαίνουν στο έργο τους.

5. **Προσωπικός χαρακτήρας της συνεργασίας και της επικοινωνίας.** Η επικοινωνία μεταξύ των δύο φορέων θα πρέπει να έχει προσωπικό χαρακτήρα, με την έννοια ότι η συνεργασία τους θα είναι αποτελεσματική όταν επικεντρώνεται σε συγκεκριμένα ζητήματα, χωρίς γενικολογίες και ευχολόγια. Εξάλλου η απρόσωπη επικοινωνία δεν επιτρέπει την ανάπτυξη δεσμών και την αποτελεσματική επίλυση προβλημάτων.

6. **Πρακτικές υποδείξεις.** Η συνεργασία μεταξύ νηπιαγωγείου και οικογένειας προσφέρει δύο περιβάλλοντα μάθησης για το παιδί: το σχολείο και το σπίτι. Έτσι οι πρακτικές υποδείξεις, κυρίως των εκπαιδευτικών, είναι ιδιαίτερα χρήσιμες για τους γονείς και δίνουν νόημα στη συνεργασία.

7. **Παρακολούθηση του προγράμματος συνεργασίας.** Η πορεία της συνεργασίας μεταξύ νηπιαγωγείου και οικογένειας θα πρέπει να παρακολουθείται συνεχώς, ώστε να διορθώνονται τυχόν προβλήματα και να βελτιώνονται συνεχώς οι σχέσεις των δύο φορέων.

Το παρακάτω σχήμα παρουσιάζει τους βασικούς παράγοντες ανάπτυξης συνεργασίας μεταξύ νηπιαγωγείου και οικογένειας:

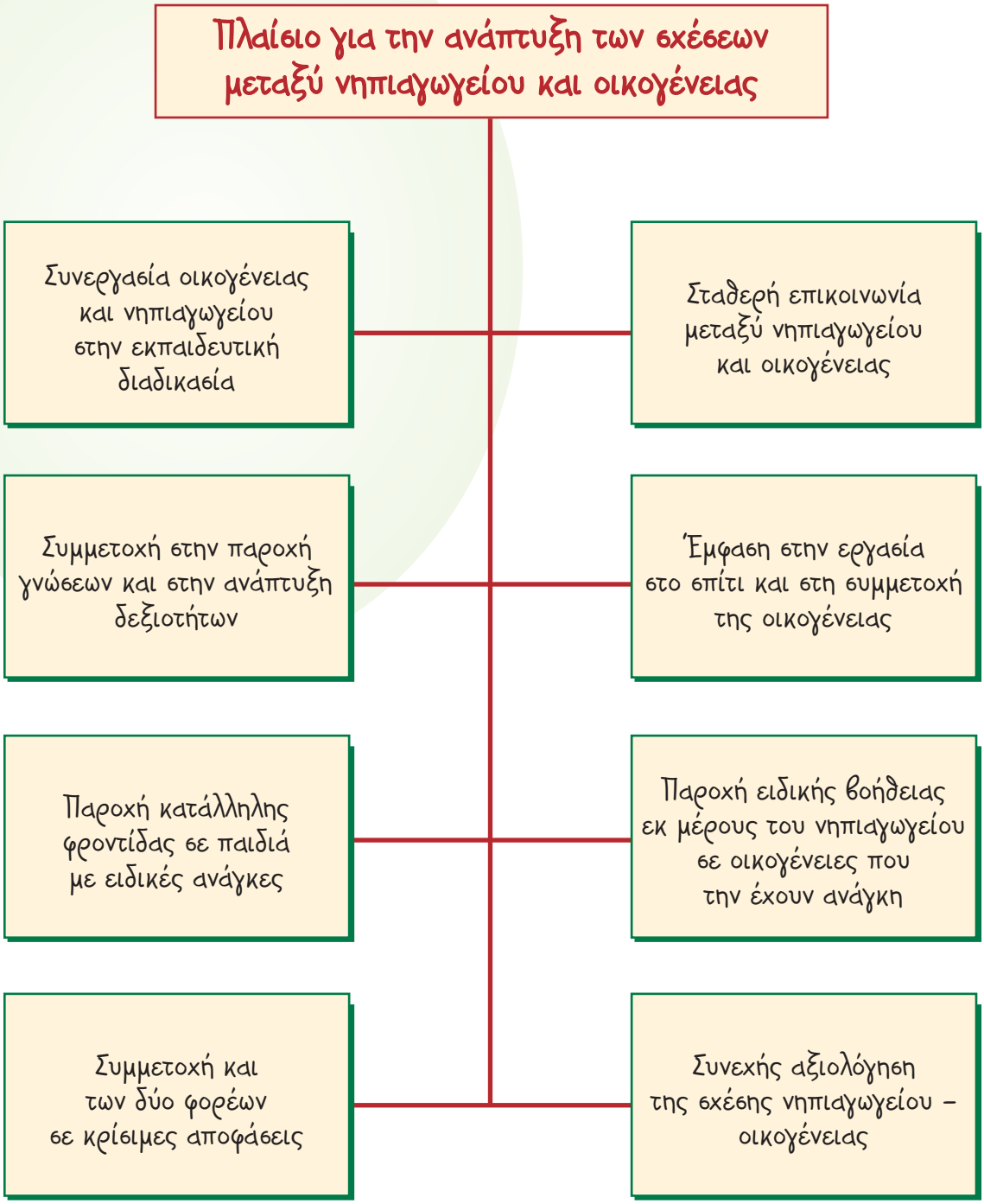

Και τα δύο πλαίσια για την ανάπτυξη της συνεργασίας μεταξύ σχολείου και οικογένειας που παρουσιάσαμε παραπάνω προσφέρουν ένα αρκετά χρήσιμο εργαλείο τόσο για να αντιληφθούμε την αναγκαιότητα αυτής της συνεργασίας όσο και για να κατανοήσουμε ότι θα πρέπει να στηριχθεί σε σταθερές βάσεις.

Τι σημαίνει στην πραγματικότητα η συνεργασία μεταξύ νηπιαγωγείου και οικογένειας και πού στοχεύει

Η συνεργασία μεταξύ νηπιαγωγείου και οικογένειας μπορεί να πάρει διαφορετικές μορφές και είναι απαραίτητη για να εμπεδωθούν και να επιτευχθούν οι στόχοι της προσχολικής εκπαίδευσης. Είναι σημαντικό οι οικογένειες των παιδιών να αισθάνονται άνετα με το νηπιαγωγείο και τους/τις νηπιαγωγούς και από την άλλη οι νηπιαγωγοί να δείχνουν πρόθυμοι να μοιραστούν τις σκέψεις τους με τους γονείς, αλλά και να απαντούν στα ερωτήματα και στα άγχη των γονέων. Γονείς και νηπιαγωγοί θεωρούν ότι η σταθερή και εποικοδομητική συνεργασία μεταξύ νηπιαγωγείου και οικογένειας είναι χρήσιμη και βοηθά στην επίτευξη των στόχων της προσχολικής αγωγής. Είναι ζητούμενο και για το νηπιαγωγείο και για τους γονείς το να βρεθούν εποικοδομητικοί τρόποι συνεργασίας, ώστε να ενταχθούν τα νήπια ομαλά στη σχολική ζωή και να αναπτυχθούν σύμφωνα με τους στόχους του αναλυτικού προγράμματος και με βάση τις γενικώς παραδεκτές κοινωνικές αρχές που υιοθετεί η οικογένειά τους.

Εξάλλου επιστημονικές έρευνες έχουν δείξει ότι:

- Οικογένειες από κάθε πολιτισμικό και κοινωνικό επίπεδο επιθυμούν και επιδιώκουν να συνδράμουν στην ανάπτυξη και στη μάθηση των παιδιών τους.
- Οι πρωτοβουλίες που λαμβάνονται κυρίως από το νηπιαγωγείο βοηθούν σημαντικά στην ανάπτυξη αποτελεσματικής συνεργασίας μεταξύ νηπιαγωγείου και οικογένειας.
- Δεν είναι όλα τα νηπιαγωγεία, ούτε όλοι οι γονείς το ίδιο αποτελεσματικοί στη συνεργασία μεταξύ τους. Αυτό οφείλεται κυρίως στα πρόσωπα (νηπιαγωγοί - γονείς) και στην έλλειψη ενδιαφέροντος, παρά στην ανυπαρξία υφιστάμενων δυνατοτήτων.
- Η συνεργασία μεταξύ νηπιαγωγείου και οικογένειας είναι πιο αποτελεσματική όταν παρουσιάζει ποικιλία δραστηριοτήτων και συμμετοχής των γονέων.

Επίσης επιστημονικές έρευνες διεθνώς έχουν δείξει ότι το νηπιαγωγείο μπορεί να βοηθήσει τους γονείς και οι γονείς μπορούν να βοηθήσουν το νηπιαγωγείο προς τις εξής κατευθύνσεις:

1. **Ανατροφή των παιδιών και ικανοποίηση των βασικών τους αναγκών.** Το νηπιαγωγείο μπορεί να συμβουλεύει τους γονείς για ζητήματα που αφορούν την ανάπτυξη των παιδιών και την ανατροφή τους. Επίσης οι γονείς από την πλευρά τους μπορούν να διευκολύνουν τη λειτουργία του νηπιαγωγείου όταν υπάρχουν κάποιες βασικές ελλείψεις σε υλικοτεχνική υποδομή.
2. **Επικοινωνία.** Το νηπιαγωγείο αναλαμβάνει να καλεί τους γονείς για να τους πληροφορήσει για την πρόοδο των νηπίων, αλλά και οι γονείς θα πρέπει να επισκέπτονται το νηπιαγωγείο για να ρωτήσουν για την πρόοδο των παιδιών τους. Για το νηπιαγωγείο η επικοινωνία με τους γονείς αποτελεί υποχρέωση και το προσωπικό

φροντίζει να την οργανώνει τακτικά. Δεν είναι όμως πάντα ελεγχόμενη η υποχρέωση για τους γονείς και δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που η διεθνής έρευνα έχει καταγράψει αδιαφορία των γονέων να επικοινωνήσουν με το νηπιαγωγείο των παιδιών τους, ακόμα και περιπτώσεις που δεν συμμετέχουν σε καμία από τις προγραμματισμένες δραστηριότητες και προσκλήσεις ενημέρωσης εκ μέρους των νηπιαγωγών.

3. **Εθελοντισμός.** Οι γονείς μπορούν να συμμετέχουν σε δραστηριότητες του νηπιαγωγείου σε εθελοντική βάση. Για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια του σερβιρίσματος του φαγητού, συνοδεύοντας τα παιδιά σε εκδρομές, σε δημιουργικές δραστηριότητες κτλ. Αυτού του τύπου ο εθελοντισμός δεν είναι πάντοτε διαδεδομένος στο εξωτερικό και στην Ελλάδα έχουν καταγραφεί ελάχιστες περιπτώσεις.

4. **Μάθηση στο σπίτι.** Είναι σημαντικό οι γονείς να μην εναποθέτουν στο νηπιαγωγείο όλο το βάρος του έργου της ανάπτυξης και της μάθησης των παιδιών τους. Μπορούν και οι ίδιοι να συμμετέχουν σ' αυτές τις διαδικασίες στο σπίτι, ζητώντας ενδεχομένως συμβουλές από τους/τις νηπιαγωγούς. Έρευνες έχουν καταγράψει ότι ο μέσος χρόνος ενασχόλησης των γονέων στο σπίτι με μαθησιακές δραστηριότητες των παιδιών προσχολικής ηλικίας είναι περίπου 15 λεπτά. Ο χρόνος αυτός είναι λίγος και η συνεργασία με το νηπιαγωγείο μπορεί να βοηθήσει τους γονείς να αφιερώσουν περισσότερο και πιο εποικοδομητικό χρόνο, χωρίς όμως αυτό να καταπιέζει το νήπιο και να του αφήνει λίγο χρόνο για παιχνίδι.

5. **Συμμετοχή στη λήψη των αποφάσεων.** Οι γονείς μπορούν να συμμετέχουν σε τοπικές ή σε εθνικές επιτροπές που αφορούν τη λειτουργία των νηπιαγωγείων. Η συμμετοχή ακόμα και σε ένα σύλλογο γονέων αποτελεί ένδειξη ενδιαφέροντος για την εκπαίδευση των παιδιών τους και πολλές φορές διευκολύνει το νηπιαγωγείο και το προσωπικό του να κάνει καλύτερα το έργο του.

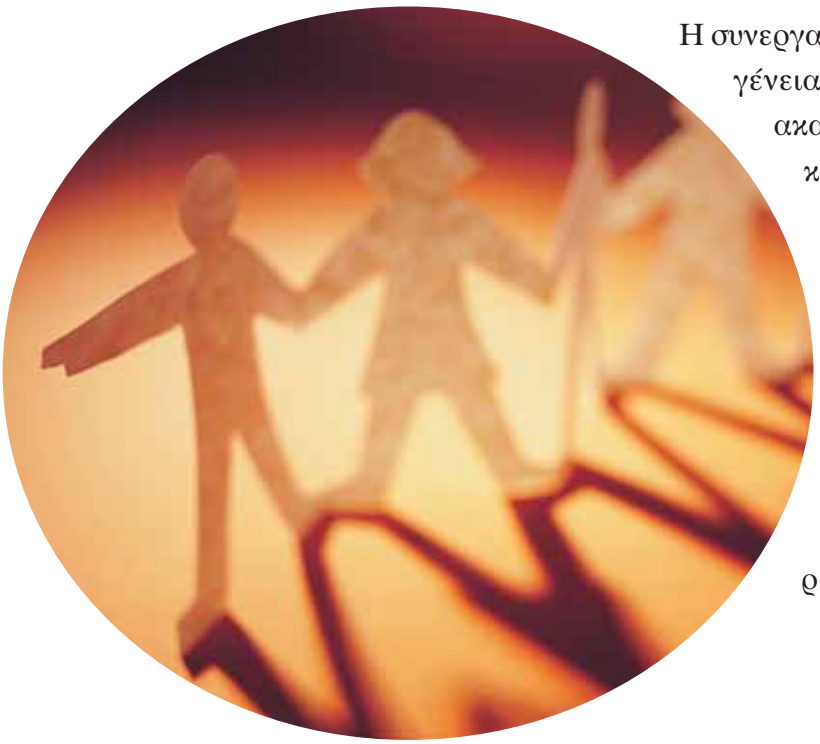

Η συνεργασία μεταξύ νηπιαγωγείου και οικογένειας είναι σημαντική τόσο για την ακαδημαϊκή πρόοδο των παιδιών όσο και για την ολική τους ανάπτυξη. Οι οικογένειες δεν έχουν όλες την ίδια στάση απέναντι στο νηπιαγωγείο και στη συνεργασία με αυτό και η σύγχρονη πολιτισμική διαφοροποίηση κάνει πολλές οικογένειες διστακτικές. Το νηπιαγωγείο οφείλει να βρει τρόπους να επικοινωνήσει με όλες τις οικογένειες. Γνωρίζει πολύ καλά ότι η συνεργασία

μεταξύ νηπιαγωγείου και οικογένειας είναι πολύτιμη και αποτελεί υποθήκη για την πρόοδο των παιδιών. Το νηπιαγωγείο και το προσωπικό του οφείλουν να κάνουν τα πάντα για να εδραιώσουν σχέσεις σταθερής και εποικοδομητικής συνεργασίας με τις οικογένειες των νηπίων. Οι γονείς από την πλευρά τους δεν πρέπει να στέκονται αμέτοχοι στην προσπάθεια συνεργασίας μεταξύ αυτών και του νηπιαγωγείου. Θα πρέπει να μετέχουν ενεργά, να τη διεκδικούν, χωρίς να φτάνουν σε υπερβολές, και να την ενισχύουν με κάθε τρόπο.

Η συνεργασία των γονέων με το νηπιαγωγείο τούς βοηθά:

- Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της προσχολικής εκπαίδευσης και την ανάγκη συμμετοχής τους στην εκπαίδευση των παιδιών τους.
- Να συνειδητοποιήσουν το ρόλο και τις ευθύνες τους απέναντι στην ανάπτυξη και στην εκπαίδευση των παιδιών τους.
- Να εδραιώσουν μια εποικοδομητική σχέση με τους/τις νηπιαγωγούς.

Μια βασική συνταγή άμεσης συνεργασίας με το νηπιαγωγείο

Όταν ένα παιδί έχει ήδη φοιτήσει έξι εβδομάδες στο νηπιαγωγείο, είναι μια καλή ευκαιρία για τους γονείς να επιδιώξουν μια πρώτη συνάντηση με τον/τη νηπιαγωγό. Δεν είναι ανάγκη να έχουν παρατηρήσει κάποια ανησυχητικά συμπτώματα στη συμπεριφορά του παιδιού τους. Ακόμα και οι θετικές ενδείξεις καθιστούν την ενημέρωσή τους από το προσωπικό εξίσου χρήσιμη.

Παρακάτω παρουσιάζουμε μερικές από τις ερωτήσεις που μπορούν να απευθύνουν οι γονείς στον/στην εκπαιδευτικό:

- Το παιδί μου παρουσιάζει προβλήματα στη συμβίωσή του με τα άλλα παιδιά;
- Συμμετέχει με ικανοποιητικό τρόπο στις ομαδικές δραστηριότητες;
- Πώς μπορώ να βοηθήσω το παιδί μου με κάποιες μαθησιακές δραστηριότητες στο σπίτι;
- Μπορείτε να μου υποδείξετε μερικούς τρόπους;
- Μήπως παρατηρήσατε κάποιες μορφές συμπεριφοράς που θα πρέπει να προσέξουμε, ώστε ή να αποφεύγονται ή να καλλιεργηθούν περισσότερο;
- Θέλετε εσείς να μου επιστήσετε την προσοχή σε κάποια πράγματα;

Η συνεργασία μεταξύ οικογένειας και νηπιαγωγείου μπορεί να θεωρηθεί επιτυχημένη όταν είναι ανοιχτή και υπάρχει σεβασμός και εμπιστοσύνη και από τις δύο πλευρές. Ειδικότερα όταν:

1. Η επικοινωνία βασίζεται σε κλίμα σεβασμού, εμπιστοσύνης και υποστήριξης.

2. Εκπαιδευτικοί και γονείς μοιράζονται πληροφορίες που αφορούν την πρόοδο των παιδιών.

3. Γονείς και εκπαιδευτικοί διατηρούν αρχεία που περιέχουν χρήσιμο υλικό για την πρόοδο των παιδιών.

Μερικές βασικές οδηγίες για αποτελεσματική επικοινωνία των γονέων με τους/τις νηπιαγωγούς

1. Καλό είναι οι γονείς να προσδιορίζουν εξαρχής τι θέλουν να μάθουν για το παιδί τους. Θέλουν να μάθουν για τη συμπεριφορά του παιδιού τους; Θέλουν να μάθουν για τις επιδόσεις του; Θέλουν να μάθουν για την ένταξή του στην ομάδα; Ας ξεκαθαρίσουν στον/στην εκπαιδευτικό τι τους ενδιαφέρει να μάθουν, ώστε να τον/τη βοηθήσουν να γίνει συγκεκριμένος/-η και να τους βοηθήσει περισσότερο. Τα ζητήματα θα πρέπει να συζητιούνται ένα ένα, εκτός και αν υπάρχει φανερή σχέση μεταξύ δύο θεμάτων. Μπερδεμένα θέματα δημιουργούν μπερδεμένες και αναποτελεσματικές συζητήσεις. Και τέτοιου είδους συζητήσεις δεν προάγουν το κεντρικό θέμα, που δεν είναι άλλο από την πρόοδο του παιδιού.

2. Όταν οι γονείς ζητούν να επικοινωνήσουν με τον/την εκπαιδευτικό, καλό είναι να του/της εξηγούν το σκοπό της συνάντησης, για να μπορεί να προετοιμαστεί και να είναι ακριβής στις πληροφορίες που θα δώσει. Από την άλλη ο/η εκπαιδευτικός αισθάνεται πιο άνετα όταν γνωρίζει το σκοπό της συνάντησης.

3. Δεν θα πρέπει οι γονείς να είναι απαιτητικοί ως προς το χρόνο που θα γίνει η συνάντηση και ως προς τη διάρκειά της. Δεν πρέπει να ξεχνάνε ότι είναι μεν υποχρέωση του/της εκπαιδευτικού να τους ενημερώνει και να συζητάει μαζί τους για την πρόοδο και τα ενδεχόμενα προβλήματα των παιδιών, αλλά δεν είναι καθόλου υποχρέωσή του να τους ενημερώνει όποτε αυτοί θέλουν και για όσο χρόνο αυτοί θέλουν. Οι απαιτήσεις τους δεν πρέπει να ξεπερνούν κάποια όρια.

4. Καλό είναι να προσπαθούν να μην αλλάζουν συνεχώς θέμα συζήτησης. Βεβαίως η ενημέρωση που θα τους κάνει ο/η νηπιαγωγός μπορεί να τους δημιουργήσει απορίες και ερωτήματα, αλλά όταν αυτά τα ερωτήματα μπορεί να δημιουργήσουν εκτενείς συζητήσεις καλό είναι να αποφεύγονται για εκείνη τη στιγμή και να οριστεί επόμενη συνάντηση για να συζητηθούν.

5. Καλό είναι να διατηρούν θετικό κλίμα κατά τη διάρκεια της ενημέρωσης και της συζήτησης με τον/τη νηπιαγωγό. Δεν πρέπει να ξεχνάνε ότι ο τόνος της φωνής τους, οι μορφασμοί τους και οι κινήσεις του σώματός τους μπορεί να πυροδοτήσουν μια συνάντηση.

6. Κατά τη διάρκεια της συνάντησης είναι σημαντικό να δείχνουν στον/στη νηπιαγωγό ότι εμπιστεύονται την άποψή του και ότι λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τις

παρατηρήσεις του. Ακόμα και όταν δεν είναι ικανοποιημένοι από τα λόγια του/της εκπαιδευτικού θα πρέπει να παραμένουν αντικειμενικοί και να μη βιάζονται να αντιδράσουν. Εξάλλου δεν πρέπει να ξεχνάνε ότι ο/η εκπαιδευτικός θα τους βοηθήσει να λύσουν αυτά τα προβλήματα.

7. Καλό θα είναι να έχουν πάντα στο μυαλό τους ότι οι παρατηρήσεις των νηπιαγωγών είναι απόψεις και εκτιμήσεις ανθρώπων που έχουν σπουδάσει αυτό που κάνουν και ότι όλα όσα λένε είναι για το καλό των παιδιών. Είναι απόψεις ειδικών και κανένας δεν έχει κάτι με τους γονείς ή με το παιδί τους.

8. Είναι καλό οι γονείς να λαμβάνουν πολύ σοβαρά υπόψη τις παρατηρήσεις των νηπιαγωγών, είτε αυτές είναι θετικές είτε είναι αρνητικές για το παιδί τους. Οι θετικές παρατηρήσεις αποτελούν εφαλτήρια για περαιτέρω βελτίωση και συνεχή πρόοδο, ενώ οι αρνητικές αποτελούν μια καλή βάση για να λάβουν μέτρα που θα βελτιώσουν την πρόοδο και την ανάπτυξη του παιδιού. Πολλές φορές οι γονείς απογοητεύονται από κάποιες αρνητικές παρατηρήσεις των εκπαιδευτικών για τα παιδιά τους. Αυτό δεν πρέπει να γίνεται. Σχεδόν τα περισσότερα πράγματα μπορούν να διορθωθούν και απαιτείται ψυχραιμία.

9. Είναι χρήσιμο να ζητάνε από τους/τις νηπιαγωγούς παραδείγματα από την καθημερινότητα των παιδιών τους, για να καταλάβουν καλά αυτά που εννοούν. Δεν είναι καλό μετά από μια συνάντηση με το προσωπικό του νηπιαγωγείου να φεύγουν με αμφιβολίες και απορίες. Μερικά παραδείγματα που θα τους πουν οι νηπιαγωγοί θα τους βοηθήσουν να καταλάβουν πολλά πράγματα. Δεν πρέπει να διστάζουν, ούτε να ντρέπονται να ζητάνε παραδείγματα από τους/τις νηπιαγωγούς. Και για τους/τις ίδιους/-ες είναι μια καλή πρακτική και εξασφαλίζει μια επικοινωνία χωρίς παρανοήσεις.

10. Η συνεργασία με τους/τις νηπιαγωγούς δεν γίνεται μόνο για να εκθέσουν τις δικές τους παρατηρήσεις στους γονείς, αλλά και για να ακούσουν κάποια πράγματα από αυτούς, τα οποία ενδεχομένως να τους/τις βοηθήσουν να σχηματίσουν και οι ίδιοι/-ες καλύτερη άποψη. Γι' αυτό και θα πρέπει οι γονείς να απαντούν με ειλικρίνεια και σαφήνεια στις ερωτήσεις τους. Οι νηπιαγωγοί μπορούν να τους βοηθήσουν να πάρουν και κάποιες αποφάσεις που αφορούν το μεγάλωμα του παιδιού τους.

11. Οι μακροσκελείς συζητήσεις δεν προσφέρουν ούτε σαφέστερες ούτε χρησιμότερες πληροφορίες. Είναι καλύτερα να διαρκούν λιγότερο και να γίνονται συχνότερα, παρά να διαρκούν πολύ και να γίνονται σπάνια.

Κεφάλαιο 7ο:

Η μετάβαση του παιδιού στο δημοτικό σχολείο

Εισαγωγικά

1. **Τι σημαίνει η μετάβαση του παιδιού στο δημοτικό σχολείο:**
   α) Για το ίδιο το παιδί
   β) Για τους γονείς του
2. **Γιατί η μετάβαση επιφέρει σημαντικές αλλαγές στο παιδί;**
3. **Ποιες είναι οι αλλαγές που επιφέρει η μετάβαση στο παιδί και στους γονείς του;**
4. **Γιατί η μετάβαση, παράλληλα με τις δυσκολίες που προκαλεί, προσφέρει επίσης και ευκαιρίες/προκλήσεις για περαιτέρω προσωπική ανάπτυξη και πρόοδο;**
5. **Πότε το παιδί είναι σωστά προετοιμασμένο για να αρχίσει τη φοίτησή του στο δημοτικό σχολείο και τι πρέπει να κάνουν οι γονείς, ώστε το παιδί να αντιμετωπίσει με επιτυχία τις προκλήσεις/δυσκολίες της μετάβασης;**
6. **Τι δεν πρέπει να ξεχνάνε οι γονείς**
7. **Τα ερωτήματα των γονέων**

Δύο πράγματα πρέπει να αποκτήσουν
τα παιδιά από τους γονείς τους:
ρίζες και φτερά.
J. W. von Goethe

Εισαγωγικά

Όπως αναπτύχθηκε στα προηγούμενα κεφάλαια του παρόντος βιβλίου, ο ρόλος των γονέων στην ανάπτυξη και στη μάθηση των παιδιών τους είναι αναντικατάστατος και καθοριστικός για τη συγκρότηση της προσωπικότητάς τους και για τη διαμόρφωση της στάσης τους προς τη μάθηση. Στο παρόν κεφάλαιο θα περιοριστούμε στο να περιγράψουμε το ρόλο των γονέων σε σχέση με το ρόλο του παιδιού κατά την κρίσιμη περίοδο της μετάβασής του από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό σχολείο. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι στην Ελλάδα η φοίτηση στο νηπιαγωγείο έγινε από το 2007 υποχρεωτική,

για ένα έτος πριν από την είσοδο των παιδιών στο δημοτικό σχολείο. Έτσι όταν γίνεται λόγος για μετάβαση εννοείται η μετάβαση από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό σχολείο, εκτός εξαιρέσεων, όπου γίνεται αναφορά σε παιδιά τα οποία για διάφορους λόγους, π.χ. ασθένειας, μετανάστευσης κτλ., δεν φοίτησαν στο νηπιαγωγείο, οπότε εννοείται η μετάβαση από την οικογένεια στο δημοτικό σχολείο.

1. Τι σημαίνει η μετάβαση του παιδιού στο δημοτικό σχολείο:

α) Για το ίδιο το παιδί – β) Για τους γονείς του

Σε όλες τις χώρες, ανεξάρτητα από τις διαφορές που υπάρχουν στη δομή των εκπαιδευτικών συστημάτων και στον τρόπο οργάνωσης της προσχολικής εκπαίδευσης, η μετάβαση του παιδιού –είτε από την οικογένεια είτε από οποιοδήποτε προσχολικό ίδρυμα– στο δημοτικό σχολείο αποτελεί μία από τις κρισιμότερες περιόδους της παιδικής ηλικίας, η οποία έχει επιπτώσεις στην παραπέρα σχολική πορεία του παιδιού, αλλά και γενικότερα στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του.

Τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά κατά τη μετάβασή τους στο δημοτικό σχολείο είναι κυρίως προβλήματα προσαρμογής. Θα πρέπει μάλιστα να διευκρινίσουμε ότι δεν εννοούμε τις αρχικές δυσκολίες των παιδιών όταν πρωτοπηγαίνουν στο σχολείο, αλλά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά σε έναν ή περισσότερους τομείς των σχολικών απαιτήσεων. Τα προβλήματα αυτά παραμένουν μέχρι το τέλος του πρώτου σχολικού έτους ή παρουσιάζουν μεταβολές ως προς την έντασή τους. Το ζήτημα της μετάβασης είναι πολύ σημαντικό, αν αναλογιστεί μάλιστα κανείς ότι ο μέσος όρος του ποσοστού των παιδιών που αντιμετωπίζουν προβλήματα προσαρμογής κυμαίνεται από 10-15% στην Ευρώπη και έως 40% στις ΗΠΑ. Η πολιτεία και οι γονείς θα πρέπει να λαμβάνουν έγκαιρα τα μέτρα τους.

Είναι προφανές ότι η μετάβαση δεν αφορά μόνο το παιδί, αλλά και τους γονείς του, οι οποίοι βιώνουν και αντιμετωπίζουν μαζί με το παιδί τους τις δυσκολίες αλλά και τις προκλήσεις της προσωπικής ανάπτυξης που επιφέρει η μετάβαση.

Ας δούμε όμως τι σημαίνει για το παιδί και για τους γονείς αυτή η μετάβαση

Ο άνθρωπος στις διάφορες φάσεις της ζωής του μεταβαίνει από τη μία κατάσταση στην άλλη και καλείται να προσαρμοστεί σε καινούργια περιβάλλοντα και καινούργιες καταστάσεις, όπως για παράδειγμα όταν μια γυναίκα γίνεται μητέρα, όταν ένα ανδρόγυνο γίνονται γονείς, όταν ένας απλός υπάλληλος γίνεται προϊστάμενος, όταν το μοναχοπαίδι γίνεται αδερφός/-ή, *όταν το παιδί του νηπιαγωγείου εντάσσεται στο δημοτικό σχολείο και γίνεται μαθητής ή μαθήτρια* κτλ.

Όλες αυτές οι μεταβάσεις απαιτούν πάντα από το άτομο ικανότητες προσαρμογής, ικανότητες προσανατολισμού στην κοινωνική ζωή και αλλαγές των συνθηκών ζωής

και των πλαισίων δράσης. Ωστόσο η ιδιαίτερη σημασία των εν λόγω μεταβάσεων συνίσταται στο γεγονός ότι σχεδόν πάντα επιφέρουν και αλλαγή του ρόλου που τα άτομα καλούνται να παίξουν σε κάθε καινούργια κοινωνική ομάδα.

Στην περίπτωση της μετάβασης από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό σχολείο το νήπιο καλείται να αναλάβει το ρόλο του μαθητή, ενώ οι γονείς του νηπίου γίνονται γονείς του μαθητή. ***Αλλάζει έτσι ο ρόλος και οι υποχρεώσεις*** του παιδιού και αντίστοιχα αλλάζουν ο ρόλος και οι υποχρεώσεις των γονέων. Το παιδί του νηπιαγωγείου γίνεται τώρα μαθητής ή μαθήτρια του δημοτικού σχολείου και οι γονείς του παιδιού του νηπιαγωγείου γίνονται τώρα γονείς του μαθητή ή της μαθήτριας της πρώτης δημοτικού. ***Η αλλαγή του ρόλου επιβάλλει και αλλαγή της συμπεριφοράς του παιδιού και των γονέων του***, οι οποίοι οφείλουν να προσαρμοστούν στους κανόνες λειτουργίας του δημοτικού σχολείου. Για παράδειγμα, το παιδί ως μαθητής ή μαθήτρια του δημοτικού σχολείου οφείλει να έρχεται στο σχολείο το πρωί στην ώρα του **ακριβώς** και να έχει μαζί του τη σχολική τσάντα. Επίσης οι γονείς οφείλουν να ενδιαφέρονται και να συνεργάζονται με το παιδί τους, ώστε αυτό να είναι στην ώρα του στο σχολείο και να έχει προετοιμαστεί κατάλληλα για τη σχολική μέρα.

Στη συνέχεια θα εξετάσουμε αναλυτικότερα τις αλλαγές και τις ανατροπές που προκαλούνται στην καθημερινότητα του παιδιού.

2. Γιατί η μετάβαση επιφέρει σημαντικές αλλαγές στο παιδί;

Η μετάβαση είναι μια πολύπλοκη διαδικασία, κατά την οποία το παιδί εγκαταλείπει το οικείο περιβάλλον του νηπιαγωγείου και μετακινείται στο καινούργιο περιβάλλον του δημοτικού σχολείου, το οποίο έχει τους δικούς του κανόνες λειτουργίας και οι οποίοι διαφέρουν αρκετά από τους κανόνες του νηπιαγωγείου. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, το παιδί οφείλει να προσαρμοστεί και μάλιστα γρήγορα σε πολλές αλλαγές ταυτόχρονα.

Οι αλλαγές που καλείται να αντιμετωπίσει ένα παιδί κατά τη μετάβασή του στο δημοτικό σχολείο είναι:

- Αλλαγή στην ομάδα των συμμαθητών/-τριών.
- Αλλαγή του εκπαιδευτικού της τάξης.
- Αλλαγή στο χώρο και στη διαρρύθμισή του.
- Αλλαγή στους σχολικούς κανόνες.
- Αλλαγή στη διαχείριση του σχολικού χρόνου/ωρολόγιο πρόγραμμα.
- Αλλαγή στον τρόπο εργασίας.
- Αλλαγή στην ελεύθερη κίνηση/παιχνίδι στην τάξη.
- Αλλαγή στην αξιολόγηση της σχολικής επίδοσης.

Ωστόσο η προσπάθεια προσαρμογής στις αλλαγές που προκαλεί η μετάβαση στο δημοτικό σχολείο βάζουν σε δοκιμασία την ψυχική αντοχή του παιδιού. Σύμφωνα με την ψυχολογία αυτό συμβαίνει επειδή διαταράσσεται η ισορροπία μεταξύ του οικείου περιβάλλοντος του νηπιαγωγείου από τη μια πλευρά και του νέου περιβάλλοντος του δημοτικού σχολείου από την άλλη.

Το παιδί δυσκολεύεται να προσαρμοστεί στην πρώτη τάξη εξαιτίας των διαφορών που υπάρχουν ανάμεσα σ' αυτά που γνώριζε και στα οποία μπορούσε ως ένα βαθμό να ανταποκριθεί στο νηπιαγωγείο και σ' αυτά που τώρα στο δημοτικό σχολείο θα πρέπει να γνωρίζει και είναι υποχρεωμένο να ανταποκριθεί.

Με άλλα λόγια οι δυσκολίες προσαρμογής οφείλονται κυρίως στο γεγονός ότι κατά τη μετάβαση από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό σχολείο το παιδί έρχεται αντιμέτωπο με πολλές αλλαγές και καλείται ***να μάθει*** καινούργιες συμπεριφορές, ενώ ταυτόχρονα θα πρέπει ***να ξεμάθει*** γρήγορα άλλες συμπεριφορές και συνήθειες. Για παράδειγμα, ο αρχάριος μαθητής ή η αρχάρια μαθήτρια, όταν έρχεται το πρωί στο σχολείο και μπαίνει στην τάξη, δεν επιτρέπεται να περιφέρεται στην αίθουσα και να συζητά με τους συμμαθητές του/της και τις συμμαθήτριές του/της μέχρι να αποφασίσει με τι θα επιλέξει να ασχοληθεί και με ποια παιδιά θα συνεργαστεί, όπως έκανε μέχρι τώρα στο νηπιαγωγείο. Αντίθετα θα πρέπει άμεσα να καθίσει σε συγκεκριμένη θέση και να κάνει ό,τι λέει το ωρολόγιο πρόγραμμα. Σε πολλές περιπτώσεις οι δάσκαλοι/-ες απαιτούν από τα παιδιά να υιοθετούν τους συγκεκριμένους κανόνες από την πρώτη κιόλας μέρα του σχολείου, παρά το γεγονός ότι από το πρόγραμμα προβλέπεται μια ευελιξία τις πρώτες εβδομάδες της σχολικής ένταξης. Αυτή η κατάσταση είναι ένα δείγμα απότομης διακοπής μιας συγκεκριμένης συμπεριφοράς εκ μέρους των παιδιών. Όταν οι ανατροπές στην καθημερινότητα του παιδιού γίνουν πολλές, τότε δημιουργείται ένα «***ρήγμα στη συνέχεια***» της διαδικασίας αγωγής και μάθησής του.

Τα συμπτώματα των προβλημάτων που προκαλεί αυτή η απότομη διακοπή στο ρυθμό και στον τρόπο ζωής του παιδιού είναι τα ακόλουθα:

- Δεν πηγαίνει ευχάριστα ή αρνείται να πάει στο σχολείο (κλάματα, προφάσεις, ενούρηση).
- Θέλει τη δασκάλα «αποκλειστικά δική του».
- Φοβάται ή δεν καταλαβαίνει τη δασκάλα.
- Θέλει να είναι διαρκώς στο επίκεντρο της προσοχής.
- Νυστάζει, πλήττει, κουράζεται, ενοχλεί.
- Κάνει τον κλόουν ή είναι επιθετικό.
- Δεν έχει φίλους/-ες.
- Δείχνει αδιάφορη και παθητική στάση κτλ.
- Δεν μιλάει στο σπίτι σχετικά με το τι κάνει και το πώς περνάει στο σχολείο, ούτε με δική του πρωτοβουλία αλλά ούτε με την παρότρυνση των γονέων του.

Το καθένα από τα παραπάνω συμπτώματα ή ο συνδυασμός κάποιων από αυτά επιβάλλει, σε κάθε περίπτωση, διακριτική και συστηματική παρατήρηση της συμπεριφοράς του παιδιού τόσο στο σπίτι όσο και στο χώρο του σχολείου (μέσα και έξω από τη σχολική τάξη). Στη συνέχεια είναι αναγκαία μια συζήτηση των γονέων με τον/την εκπαιδευτικό της τάξης, προκειμένου οι γονείς και ο/η εκπαιδευτικός να σχηματίσουν μια σφαιρική εικόνα για τη συμπεριφορά του παιδιού στο σπίτι και στο σχολείο. Σε πολλές περιπτώσεις η συμπεριφορά του παιδιού στο σπίτι είναι διαφορετική από τη συμπεριφορά που δείχνει στο σχολείο. Επίσης η συμπεριφορά του δεν είναι ίδια ούτε όλες τις ώρες που βρίσκεται στο σχολείο, αλλά ούτε όλες τις ώρες που βρίσκεται στο σπίτι. Γι' αυτό είναι αναγκαίο, πριν συναντηθούν οι γονείς και ο/η εκπαιδευτικός για να μιλήσουν γι' αυτό το θέμα, να έχουν παρατηρήσει και οι γονείς και ο/η εκπαιδευτικός το παιδί και να έχουν σχηματίσει ολοκληρωμένη εικόνα. Έτσι ο/η εκπαιδευτικός θα είναι σε θέση να πληροφορήσει τους γονείς για τη συμπεριφορά που το παιδί εκδηλώνει ή δεν εκδηλώνει όταν βρίσκεται στο σχολείο και επίσης οι γονείς θα μπορούν να περιγράψουν στον/στην εκπαιδευτικό τη συμπεριφορά του παιδιού στο σπίτι κατά τις περιόδους πριν και μετά την ένταξή του στο σχολείο.

Επίσης θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχουν «οδηγίες γενικής εφαρμογής» σχετικά με το ερώτημα ποιος και πότε κάνει το πρώτο βήμα για μια τέτοια συζήτηση –ο/η δάσκαλος/-α ή οι γονείς, αμέσως μετά την εκδήλωση των συμπτωμάτων ή αργότερα–, θεωρούμε ότι αυτή η συζήτηση πρέπει να γίνει μόλις οι γονείς ή ο/η δάσκαλος/-α αντιληφθούν τα συμπτώματα και αφού παρατηρήσουν συστηματικά το παιδί, όπως περιγράψαμε παραπάνω. Σε κάθε περίπτωση, αν τα παραπάνω συμπτώματα δεν εξαφανιστούν ή έστω δεν αμβλυνθούν μέσα σε τρεις τέσσερις εβδομάδες μετά τη σχολική ένταξη, τότε πρέπει να μην υπάρξει άλλη αναμονή και οι γονείς να συζητήσουν καταρχήν με τον/την εκπαιδευτικό και ανάλογα, αν κριθεί σκόπιμο, στη συνέχεια να συμβουλευθούν και κάποιον ειδικό.

Κάτι άλλο που επίσης είναι χρήσιμο να μην ξεχνούν οι γονείς είναι ότι υπάρχουν διαφορές από το ένα σχολείο στο άλλο ή από το ένα τμήμα με το άλλο της πρώτης τάξης. Αυτό σημαίνει ότι, παρά το γεγονός ότι το αναλυτικό και το ωρολόγιο πρόγραμμα είναι ίδια για όλα τα σχολεία της χώρας, κάποια σχολεία και κάποιοι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται διαφορετικά το θέμα των αλλαγών και των συνεπειών και αντιμετωπίζουν με διαφορετικό τρόπο την ένταξη των παιδιών στην καθημερινή εκπαιδευτική πράξη.

Συνεπώς είναι πιθανό παιδιά που φοιτούν σε διαφορετικά σχολεία ή σε διαφορετικά τμήματα πρώτης τάξης να έρχονται αντιμέτωπα με περισσότερες ή λιγότερες αλλαγές και τελικά να βιώνουν διαφορετικά την ένταξή τους στο σχολείο. Ωστόσο θα πρέπει να επισημάνουμε ότι ***ακόμα και για τα παιδιά που βρίσκονται στην ίδια τάξη και έχουν την ίδια δασκάλα ή τον ίδιο δάσκαλο διαφέρει το μέγεθος και το είδος των αλλαγών που το καθένα ξεχωριστά αισθάνεται και βιώνει***. Αυτό συμβαίνει διότι είναι διαφορετικές οι οικογενειακές προϋποθέσεις, το επίπεδο και ο ρυθμός ανάπτυξης και μάθησης του κάθε παιδιού, αλλά και οι εμπειρίες που το κάθε παιδί έχει αποκτήσει στο

νηπιαγωγείο. Σχετικές έρευνες έχουν δείξει ότι ***παιδιά της ίδιας ακριβώς ηλικίας είναι πιθανό σε κάποια χρονική περίοδο και σε κάποιους τομείς της ανάπτυξής τους να παρουσιάζουν μεταξύ τους μέχρι και τρία τέσσερα χρόνια διαφορά***. Αυτό δεν σημαίνει ότι αυτές οι διαφορές θα είναι μια μόνιμη ή μη αναστρέψιμη κατάσταση, σημαίνει όμως ότι είναι πολύ πιθανό αυτή η κατάσταση να γίνει για πρώτη φορά αντιληπτή κατά την είσοδο του παιδιού στο σχολείο.

Από τα παραπάνω αντιλαμβάνεται κανείς ότι δίπλα στα παιδιά που βιώνουν τη μετάβαση ως ένα ευχάριστο γεγονός, και αισθάνονται περήφανα «γιατί μεγάλωσαν και πήγαν στο μεγάλο σχολείο» και «γιατί επιτέλους θα μάθουν περισσότερα», βρίσκονται παιδιά που βιώνουν τη μετάβαση ως ένα γεγονός το οποίο, κατά περίπτωση, όχι μόνο δεν είναι ευχάριστο, αλλά μπορεί να είναι και τραυματικό. Έτσι η λέξη «μετάβαση» έχει δύο όψεις, όπως παρουσιάζεται στο παρακάτω σχήμα. Στη δεξιά πλευρά του σχήματος βρίσκονται λέξεις που δηλώνουν αρνητικά συναισθήματα μετάβασης και στην αριστερή λέξεις που φανερώνουν θετικά συναισθήματα.

Η διπλή σημασία της «μετάβασης»

ΜΕΤΑΒΑΣΗ

Αυτοπεποίθηση, ευχαρίστηση, χαρά, υπερηφάνεια, ικανοποίηση, κίνητρο για περαιτέρω ανάπτυξη και πρόοδο.	Αβεβαιότητα, άγνοια, άγχος, αγωνία, αναστάτωση, ανησυχία, απροθυμία, άρνηση, δυσφορία, διατάραξη ισορροπίας, ενόχληση, κούραση, νευρικότητα, φοβία, ταραχή, ταλαιπωρία.

Συνεπώς όταν οι γονείς έχουν κάποια ερωτήματα σχετικά με την προσαρμογή του παιδιού τους στην πρώτη τάξη δεν ωφελούν απορίες του τύπου: «Γιατί το παιδί του Χ προσαρμόστηκε γρήγορα στην πρώτη τάξη, ενώ το δικό μου δεν προσαρμόστηκε ακόμα, αφού και τα δύο παιδιά έχουν ακριβώς την ίδια ηλικία, βρίσκονται στην ίδια τάξη και έχουν τον/την ίδιο/-α δάσκαλο/-α;» Αυτό που θα ωφελούσε σε τέτοιες περιπτώσεις, όπως ήδη αναφέρθηκε, θα ήταν πρώτα απ' όλα οι γονείς να συζητήσουν με τον/τη δάσκαλο/-α του παιδιού τους και στη συνέχεια, εάν χρειαστεί, να συζητήσουν με κάποιον ειδικό, ο οποίος θα είναι σε θέση να συνεκτιμήσει όλα τα δεδομένα σχετικά με το παιδί και να δώσει ***συγκεκριμένες*** απαντήσεις.

Σε κάθε περίπτωση είναι χρήσιμο οι γονείς να γνωρίζουν ότι ο χρόνος που θα χρειαστεί το παιδί για να ισορροπήσει μεταξύ των απαιτήσεων του νηπιαγωγείου και των απαιτήσεων του δημοτικού σχολείου εξαρτάται αφενός από τις διαφορετικές συνθήκες λειτουργίας που υπάρχουν μεταξύ των δύο εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και αφετέρου από το βαθμό στον οποίο το παιδί είναι έτοιμο, ώστε ***να είναι σε θέση να προβλέψει, να ελέγξει και να διαχειριστεί τις αλλαγές της μετάβασης***.

Συνεπώς για να είναι ομαλή η μετάβαση από το περιβάλλον του νηπιαγωγείου στο καινούργιο περιβάλλον του δημοτικού σχολείου (αποκατάσταση ισορροπίας), θα πρέπει να διασφαλιστεί:

- Η σύνδεση μεταξύ των σκοπών, των στόχων και του αναλυτικού προγράμματος του νηπιαγωγείου με εκείνους του δημοτικού σχολείου.
- Η κατάλληλη προετοιμασία του παιδιού, ώστε να είναι σε θέση να προβλέπει, να ελέγχει και να διαχειρίζεται τις αλλαγές που δημιουργεί η μετάβαση.

Πρέπει δηλαδή να γνωρίζει το παιδί ποιες αλλαγές το περιμένουν, όπως για παράδειγμα ότι κάθε ημέρα θα έχει κάποιες, στοιχειώδεις έστω, υποχρεώσεις, όπως είναι το διάβασμα και η δουλειά στο σπίτι. Επίσης οι αλλαγές θα πρέπει να είναι στα μέτρα του παιδιού, να γίνονται δηλαδή με βάση τις μέχρι τώρα εμπειρίες και τα βιώματά του, ώστε να μπορεί να τις ελέγξει και να τις διαχειριστεί μόνο του.

3. Ποιες είναι οι αλλαγές που επιφέρει η μετάβαση στο παιδί και στους γονείς του;

Η μετάβαση από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό σχολείο δεν αφορά μόνο το παιδί, αλλά και τους γονείς, οι οποίοι βιώνουν και αντιμετωπίζουν μαζί τις διάφορες αλλαγές που επιφέρει. Συνοπτικά αυτές οι αλλαγές μπορούν να παρουσιαστούν σε τρία επίπεδα:

- Αλλαγές σε ατομικό επίπεδο.
- Αλλαγές σε επίπεδο σχέσεων (και αλληλεπιδράσεων).
- Αλλαγές στο ευρύτερο πλαίσιο.

✿ Αλλαγές σε ατομικό επίπεδο

α) Για το παιδί

- ✓ Αλλάζει η θέση, η ταυτότητα και *ο ρόλος του παιδιού*, από παιδί του νηπιαγωγείου γίνεται παιδί του δημοτικού σχολείου και του αποδίδεται ο ρόλος του μαθητή ή της μαθήτριας.
- ✓ Αλλάζει ο τρόπος που το παιδί αντιλαμβάνεται τον εαυτό του και τα επιτεύγματά του. Είναι γεγονός ότι στο δημοτικό σχολείο η επιτυχία του παιδιού αποτιμάται κυρίως με βάση τα επιτεύγματά του στο γνωστικό πεδίο.
- ✓ Το παιδί πρέπει να ισορροπήσει μεταξύ αντιφατικών συναισθημάτων, δεν

αισθάνεται μόνο χαρά και υπερηφάνεια «*γιατί μεγάλωσε και πήγε στο σχολείο*», αλλά κατακλύζεται και από συναισθήματα αποχωρισμού και απώλειας.

β) Για τους γονείς

Αλλάζει και η ταυτότητα των γονέων. Από γονείς παιδιού νηπιαγωγείου γίνονται γονείς παιδιού του δημοτικού σχολείου. Θα πρέπει να σημειώσουμε μάλιστα ότι τον πρώτο καιρό της ένταξης του παιδιού στο σχολείο είναι τόσο απορροφημένοι από τη σκέψη να συμπαρασταθούν στο παιδί τους, ώστε συνειδητοποιούν πολύ αργότερα ότι και οι ίδιοι χρειάζονται προσαρμογή στο νέο τους ρόλο.

✿ Αλλαγές σε επίπεδο σχέσεων

α) Για το παιδί

Το παιδί βιώνει την εμπειρία της απώλειας αναφορικά με τα παιδιά, τους/τις νηπιαγωγούς και την οικεία ατμόσφαιρα του χώρου του νηπιαγωγείου. Το παιδί έρχεται σε μια καινούργια τάξη, όπου όλα τα παιδιά έρχονται για πρώτη φορά, αφού δεν προϋπάρχει ένας «παλιός πυρήνας», όπως συμβαίνει στο νηπιαγωγείο με τα προνήπια και τα νήπια. Απαιτείται λοιπόν μια νέα προσπάθεια, ώστε να οικοδομηθούν νέες σχέσεις στο σχολικό περιβάλλον, και τα παιδιά θα πρέπει να βρουν τη θέση τους σ' αυτό το περιβάλλον. Βέβαια η διαδικασία αυτή διευκολύνεται όταν το παιδί έχει στην καινούργια ομάδα κάποια γνωστά παιδιά.

β) Για τους γονείς

Κατά τη διαδικασία της μετάβασης αλλάζουν και οι σχέσεις μεταξύ γονέων και παιδιών. Ταυτόχρονα μπορεί να αλλάξουν και οι σχέσεις των γονέων με τους εκπαιδευτικούς, αφού πολλές φορές οι απόψεις τους δεν συμπίπτουν.

✿ Αλλαγές στο ευρύτερο πλαίσιο

α) Για το παιδί

- ✓ Το παιδί βιώνει τις επιδράσεις δύο φορέων κοινωνικοποίησης, της οικογένειας και του σχολείου, οι οποίοι δεν χαρακτηρίζονται οπωσδήποτε από τις ίδιες αρχές και αξίες, γεγονός που δημιουργεί σύγχυση στο παιδί για το πώς πρέπει να συμπεριφερθεί.
- ✓ Επαναπροσδιορίζεται η σχέση του παιδιού με το χρόνο (ωράρια) και το χώρο (σχολικό περιβάλλον).
- ✓ Το ωρολόγιο πρόγραμμα του σχολείου, τα περιεχόμενα μάθησης, οι στόχοι και οι μέθοδοι διαφέρουν από τις εμπειρίες που έχει το παιδί από την οικογένειά του και από το νηπιαγωγείο.

β) Για τους γονείς

Οι γονείς προσαρμόζουν το ημερήσιο, το εβδομαδιαίο και το ετήσιο πρόγραμμά τους σ' αυτό του σχολείου.

4. Γιατί η μετάβαση, παράλληλα με τις δυσκολίες που προκαλεί, προσφέρει επίσης και ευκαιρίες/προκλήσεις για περαιτέρω προσωπική ανάπτυξη και πρόοδο;

Το παιδί που αρχίζει τη φοίτησή του στο δημοτικό σχολείο είναι πολύ πιθανό να αντιμετωπίσει κάποιες δυσκολίες προσαρμογής σε διάφορους τομείς των απαιτήσεων του σχολείου. Ορισμένες από αυτές τις δυσκολίες, και μέχρις ενός σημείου, είναι προβλέψιμες και αναμενόμενες, όπως για παράδειγμα το ότι πολλά παιδιά:

α) Δεν μπορούν να μείνουν καθισμένα στην ίδια θέση για μία διδακτική ώρα.

β) Δεν βρίσκουν εύκολα φίλους ή δημιουργούν φιλικές «κλίκες», οι οποίες δρουν μεμονωμένα.

γ) Δεν είναι σε θέση να ακολουθήσουν τις οδηγίες που δίνει ο/η δάσκαλος/-α προς όλα τα παιδιά και παρόλο που τις επαναλαμβάνει πολλές φορές άλλα παιδιά δεν ανταποκρίνονται άμεσα και άλλα δεν ανταποκρίνονται καθόλου σ' αυτές τις οδηγίες.

δ) Δεν καταφέρνουν να ολοκληρώσουν την εργασία που τους βάζει ο/η δάσκαλος/-α στον προβλεπόμενο χρόνο.

ε) Δυσκολεύονται να συνηθίσουν στη διαφορετική διαρρύθμιση του χώρου της πρώτης τάξης και επίσης ***να ξεμάθουν*** εμπεδωμένες συνήθειες και συμπεριφορές.

στ) Δυσκολεύονται να ανταποκριθούν στις διαφορετικές απαιτήσεις των μαθημάτων της πρώτης δημοτικού σε σχέση με τις απαιτήσεις των δραστηριοτήτων του νηπιαγωγείου.

Αναφορικά όμως με τις επιπτώσεις του μη σταθερού τρόπου εργασίας κατά τη διαδικασία της αγωγής και της μάθησης του παιδιού πρέπει να γίνουν σαφή δύο πράγματα:

- Πρώτον, ότι οι ***αλλαγές και οι διαφορές στον τρόπο εργασίας είναι συνυφασμένες με τις μεταβάσεις και συνεπώς αναμενόμενες και αναπόφευκτες σε ένα βαθμό.***

- Δεύτερον, ότι ***υπάρχουν δύο όψεις των πραγμάτων, εκτός από την αρνητική υπάρχει και η θετική.***

Για την αρνητική όψη και συγκεκριμένα για το πώς αυτή προκαλεί δυσκολίες προσαρμογής στα «πρωτάκια» συζητήσαμε λίγο πριν. Στη συνέχεια θα ασχοληθούμε με τη θετική όψη.

Είναι προφανές και δεν χρειάζεται ιδιαίτερη ανάλυση το ότι όλοι οι άνθρωποι αισθανόμαστε ικανοποίηση και ενισχύεται η αυτοπεποίθησή μας όταν αντιμετωπίζουμε μια δύσκολη κατάσταση με επιτυχία. Η επιτυχής αντιπαράθεση με άγνωστες ή/και δύσκολες καταστάσεις οδηγεί σε υψηλότερο επίπεδο ικανοτήτων και τελικά σε περαιτέρω προσωπική ανάπτυξη και πρόοδο. Είναι επίσης γνωστό ότι για να τολμήσει κανείς να ασχοληθεί με τη λύση ενός προβλήματος και για να μην παραιτηθεί εξαρχής από την προσπάθεια θα πρέπει να αισθάνεται ότι έχει μια βάση σχετικών γνώσεων και ικανοτήτων.

Η παραπάνω διαπίστωση ισχύει, κατ' αναλογία, και για τα παιδιά που έρχονται για πρώτη φορά στο σχολείο και φυσικά αντιμετωπίζουν τις δυσκολίες της μετάβασης εξαιτίας μεταβολών στον τρόπο δουλειάς. Κάθε φορά που το παιδί θα αντιμετωπίζει με επιτυχία τις δυσκολίες που προκαλεί η μετάβαση θα οδηγείται σε ένα υψηλότερο επίπεδο προσωπικής ανάπτυξης. *Για παράδειγμα, όταν ένα «πρωτάκι» την πρώτη εβδομάδα της σχολικής ένταξης, σε ένα πολυθέσιο σχολείο, την ώρα του διαλείμματος, δεν βρίσκει τη δασκάλα του για να τη ρωτήσει για κάτι που έχει ανάγκη, όπως ήταν συνηθισμένο να κάνει στο νηπιαγωγείο, καταφέρει τελικά να βρει λύση στο πρόβλημά του, τότε την επόμενη φορά που θα βρεθεί μπροστά σε ανάλογο πρόβλημα θα αξιοποιήσει την προηγούμενη θετική εμπειρία και θα το αντιμετωπίσει γρηγορότερα και ευκολότερα.*

Αναμφίβολα αυτή η ετοιμότητα του παιδιού ***να βρίσκει τρόπο να γεφυρώνει τις διαφορές που θα συναντά στο δημοτικό σχολείο σε σχέση με το νηπιαγωγείο*** οφείλεται στην κατάλληλη προετοιμασία του παιδιού ***πριν από*** την ένταξή του στο σχολείο.

5. Πότε το παιδί είναι σωστά προετοιμασμένο για να αρχίσει τη φοίτησή του στο δημοτικό σχολείο και τι πρέπει να κάνουν οι γονείς, ώστε το παιδί να αντιμετωπίσει με επιτυχία τις προκλήσεις/δυσκολίες της μετάβασης;

Η προετοιμασία του παιδιού για να ξεκινήσει τη φοίτησή του στο δημοτικό σχολείο είναι μια ***μακροχρόνια, πολυδιάστατη*** και ***σύνθετη διαδικασία,*** στην οποία συμβάλλουν κυρίως οι γονείς, το νηπιαγωγείο, το δημοτικό σχολείο και βέβαια το ίδιο το παιδί. Η διαδικασία αυτή αρχίζει από πολύ νωρίς και συστηματοποιείται δύο χρόνια πριν από την είσοδο του παιδιού στο δημοτικό σχολείο. Τότε πρέπει να αρχίζει η άμεση συνεργασία των γονέων με το νηπιαγωγείο και η έμμεση συνεργασία τους με το δημοτικό σχολείο. Συγκεκριμένα οι τρεις πλευρές (γονείς, νηπιαγωγείο, δημοτικό σχολείο) επι-

βάλλεται να συνεργαστούν έγκαιρα μεταξύ τους, για να αποκτήσουν μια ενιαία και κοινή αντίληψη σχετικά με τους στόχους αυτής της προετοιμασίας και επίσης για τον τρόπο υλοποίησης αυτών των στόχων. Σε κάθε περίπτωση η διαδικασία της προετοιμασίας του παιδιού έχει ως κύριους στόχους:

- Να αγαπήσει το σχολείο.
- Να καταστεί ικανό να ανταποκρίνεται δημιουργικά στις απαιτήσεις του σχολείου και *να είναι ευχαριστημένο και περήφανο από την εκπλήρωση αυτών των απαιτήσεων.*
- Να διαμορφώσει μια θετική στάση προς τη μάθηση.

Οι γονείς μπορούν να συμβάλουν στην επίτευξη των παραπάνω στόχων αν γίνει σαφές ότι το κύριο μέλημά τους δεν πρέπει να είναι η πρόωρη προετοιμασία και η αποσπασματική εξάσκηση του παιδιού στη γραφή, στην ανάγνωση και στην αρίθμηση, αλλά η προσπάθεια να αναπτύξει το παιδί βασικές επικοινωνιακές/κοινωνικές δεξιότητες, ώστε:

- Να διακρίνει οφθαλμοφανείς κινδύνους και να τους αποφεύγει.
- Να είναι κατανοητός ο τρόπος που μιλάει.
- Να ζητάει βοήθεια όταν τη χρειάζεται.
- Να αυτοεξυπηρετείται, να έχει αυτόνομη δράση.
- Να ακούει με προσοχή τους άλλους.
- Να ακολουθεί οδηγίες γενικές αλλά και ατομικές.
- Να αρχίζει να κάνει μια καθοδηγούμενη δραστηριότητα, αφού πρώτα ακούσει όλες τις οδηγίες.
- Να μπορεί να εργάζεται ατομικά αλλά και ομαδικά.
- Να ολοκληρώνει την εργασία που αρχίζει.
- Να τακτοποιεί τα πράγματά του.
- Να έχει αυτοκυριαρχία, αυτοέλεγχο και να αντιμετωπίζει τις συγκρούσεις χωρίς βία (όχι δαγκώματα, μπουνιές, κλοτσιές).
- Να περιμένει τη σειρά του, αλλά και να τη διεκδικεί.
- Να συμπεριφέρεται ως μέλος ομάδας (να σκέφτεται τον εαυτό του σε σχέση με τους άλλους).
- Να ανταποκρίνεται ανάλογα με το ρόλο που έχει σε κάθε πλαίσιο, π.χ. ως συμμαθητής/-τρια, ως αδερφός/-ή, ως φίλος/-η, ως συμπαίκτης/-τρια κτλ.
- Να είναι πρόθυμο να δοκιμάσει νέες δραστηριότητες, να διερευνά και να πειραματίζεται.
- Να παίρνει πρωτοβουλίες.
- Να μιλάει για ό,τι του αρέσει και το αντίστροφο.

- Να κατανοεί ότι το «χάνω» είναι κανόνας του παιχνιδιού, όπως και το «κερδίζω».
- Να έχει εμπιστοσύνη στον εαυτό του (αυτοπεποίθηση).
- Να τηρεί τους κανόνες.
- Να αναλαμβάνει ευθύνη προσωπική και ομαδική.
- Να παίρνει αποφάσεις, να τις δικαιολογεί και να τις υλοποιεί.

Έτσι οι γονείς μπορούν να συμβάλουν αποτελεσματικά στην ορθή προετοιμασία του παιδιού τους όταν συνεργαστούν με το νηπιαγωγείο και με το δημοτικό σχολείο και αναπτύξουν έναν κοινό κώδικα επικοινωνίας.

6. Τι δεν πρέπει να ξεχνάνε οι γονείς

Οι γονείς δεν πρέπει να ξεχνάνε ότι ***η μάθηση πρέπει να προκαλεί ευχαρίστηση στο παιδί και ότι η σχολική επίδοση πρέπει να του φέρνει χαρά.*** Επίσης ότι υπάρχει ένα πλαίσιο βασικών προϋποθέσεων που πρέπει να διασφαλιστεί από τους ίδιους προκειμένου να αναπτυχθούν οι παραπάνω βασικές επικοινωνιακές/κοινωνικές δεξιότητες.

Πρέπει δηλαδή οι γονείς να φροντίζουν ώστε:

- Το παιδί να έχει ένα σταθερό βιολογικό ρυθμό, δηλαδή να έχει σταθερές ώρες φαγητού, ύπνου, εργασίας και ανάπαυσης.
- Να συναποφασίζουν με το παιδί τους τους κανόνες, αλλά και να επιμένουν στην τήρησή τους.
- Οι απαγορεύσεις τους να είναι λίγες και στα μέτρα του παιδιού και να απαιτούν με ήπια σταθερότητα την εφαρμογή τους.
- Να βάζουν όρια σχετικά με τη διαχείριση του χρόνου, κάθε πράγμα αρχίζει και τελειώνει στην ώρα του.
- Να μην κάνουν χρήση απειλών, αμοιβών, ποινών σε σχέση με τις σχολικές επιδόσεις, αλλά οπωσδήποτε να ενθαρρύνουν κάθε προσπάθεια του παιδιού.
- Να μην κάνουν συγκρίσεις με τα αδέρφια ή άλλα παιδιά για τις σχολικές επιδόσεις.
- Να μην επιμένουν στην «ξεκομμένη εξάσκηση» της γραφής, της ανάγνωσης και της αρίθμησης, αλλά να εκμεταλλεύονται κάθε ευκαιρία για να αναδείξουν την κοινωνική αναγκαιότητά τους.
- Να αρχίζουν από την επιβράβευση των δυνατών σημείων του παιδιού τους, για να βελτιώσουν τα αδύνατα σημεία του.
- Να ρωτούν κάθε ημέρα το παιδί τους πώς πέρασε στο σχολείο, να **ακούνε** τι τους λέει και να συζητούν υπεύθυνα μαζί του, όχι μόνο όταν έχει κάποιο πρόβλημα, αλλά για οτιδήποτε το ενδιαφέρει.

Οι γονείς δεν πρέπει να ξεχνάνε επίσης ότι:

- Είναι σημαντικότερο ***το πώς*** ασχολούνται με το παιδί τους από ***το πόσο*** ασχολούνται με αυτό.
- Είναι θεμιτό και οι ίδιοι να χρειάζονται χρόνο για την προσωπική και επαγγελματική τους ή άλλη ανάπτυξη.
- ***Ούτε οι ίδιοι είναι αλάνθαστοι!***

7. Τα ερωτήματα των γονέων

Στη συνέχεια δίνονται σύντομες απαντήσεις σε ερωτήσεις που κάνουν συχνά οι γονείς. Πληρέστερες απαντήσεις στις παρακάτω ερωτήσεις μπορεί να αναζητηθούν στην ανάπτυξη που γίνεται στο παρόν κεφάλαιο αλλά και γενικότερα στο παρόν βιβλίο.

1) Όταν μαθαίνω στο παιδί μου να γράφει και να διαβάζει πριν πάει στο δημοτικό σχολείο, το προετοιμάζω σωστά για τη σχολική ένταξη;

Απάντηση:

Εξαρτάται από:

α) το πόσο το θέλει και από το πόσο επίμονα το ζητάει το ίδιο το παιδί,
β) τον τρόπο, τη μέθοδο και το κλίμα μέσα στο οποίο γίνεται αυτή η προετοιμασία,
γ) το αν οι γονείς δεν ξεχνούν ότι στη σωστή προετοιμασία προτεραιότητα έχει η ανάπτυξη των ***βασικών επικοινωνιακών/κοινωνικών*** δεξιοτήτων.

2) Να αγοράσω τα εγχειρίδια της πρώτης δημοτικού πριν πάει το παιδί μου στο δημοτικό σχολείο, για να το προετοιμάσω έγκαιρα, ώστε να είναι ομαλή η προσαρμογή του στην πρώτη τάξη;

Απάντηση:

Όχι, η ομαλή προσαρμογή εξαρτάται κυρίως από την ***ικανότητα του παιδιού να ανταποκρίνεται με επιτυχία σε δύσκολες ή/και άγνωστες καταστάσεις που προκαλούν οι διαφορές*** μεταξύ του νηπιαγωγείου, του δημοτικού σχολείου και της οικογένειας. Αυτή την ικανότητα την αναπτύσσει το παιδί αν αναπτύξει τις ***βασικές επικοινωνιακές/κοινωνικές*** δεξιότητες, για τις οποίες έγινε λόγος παραπάνω.

3) Δεν γνωρίζω τι προσδοκίες έχει το παιδί μου για το σχολείο, αποφεύγει κάθε σχετική συζήτηση, τι μπορώ να κάνω για να ανοίξω αυτή τη συζήτηση;

Απάντηση:

Είναι αναγκαίο να ανοίξουμε μια τέτοια συζήτηση, γιατί έτσι θα γνωρίσουμε τι

σκέφτεται το παιδί για το δημοτικό σχολείο και ανάλογα θα προσπαθήσουμε να ενισχύσουμε, να απαλείψουμε, να αποσαφηνίσουμε κτλ. κάποιες σκέψεις του γι' αυτό. Ένας αποτελεσματικός τρόπος για να ανοίξουμε αυτή τη συζήτηση είναι να του διαβάζουμε παραμύθια και ιστορίες που αναπτύσσουν το θέμα της μετάβασης και της σχολικής ένταξης. Ο στόχος αυτής της ανάγνωσης θα είναι να δώσουμε ερεθίσματα, κίνητρα, ευκαιρίες στο παιδί να εκδηλώσει τις σκέψεις του σχετικά με το πώς φαντάζεται το σχολείο και ειδικότερα για το τι φαντάζεται (τι προσδοκίες έχει) ότι θα κάνει στο σχολείο ως μαθητής ή μαθήτρια.

4) Δεν κάνω τίποτα σχετικά με την προετοιμασία του παιδιού μου για τη μετάβασή του στο δημοτικό γιατί:

α) νομίζω ότι αυτό είναι δουλειά του σχολείου και

β) φοβάμαι ότι μπορεί να κάνω λάθος και να ενεργήσω αντίθετα με τις μεθόδους του σχολείου.

Απάντηση:

Ούτε η απραξία με την έννοια του εφησυχασμού, αλλά ούτε η υπερβολική έγνοια είναι η ενδεικνυόμενη στάση προς την επικείμενη σχολική ένταξη του παιδιού. Σε κάθε περίπτωση οι γονείς έχουν την ευκαιρία να συντονίζουν τις παιδαγωγικές τους μεθόδους με αυτές που υιοθετούνται στο νηπιαγωγείο, τουλάχιστον δύο χρόνια πριν από την ένταξη του παιδιού στο δημοτικό σχολείο, και η εμπειρία αυτή θα τους βοηθήσει αργότερα να προσαρμοστούν και στις απαιτήσεις του δημοτικού σχολείου.

α) Η προετοιμασία του παιδιού για τη μετάβαση δεν είναι μόνο δουλειά του σχολείου, αλλά είναι κοινή υπόθεση των γονέων, του νηπιαγωγείου, του δημοτικού σχολείου και βέβαια του παιδιού, για τους λόγους που αναπτύχθηκαν παραπάνω.

β) Ο φόβος αυτός είναι εύλογος, γιατί πράγματι στην πλειονότητα των περιπτώσεων οι γονείς, παρά τις αγαθές προθέσεις τους, ακολουθούν πρακτικές αντίθετες προς τις μεθόδους του σχολείου.

Παράρτημα

ΚΔΑΥ - Περιφ. δ/νση εκπαίδευσης βορείου Αιγαίου

ΚΔΑΥ ΣΑΜΟΥ	Κωνσταντινουπόλεως 3 (περιοχή Προσφυγικά) 83100 Σάμος e-mail: mail@kday-sam.sam.sch.gr	τηλ.: 22730 87214-15 φαξ: 22730 87214
ΚΔΑΥ ΧΙΟΥ	Πασπάτη & Ριζαρίου 82100 Χίος e-mail: kdaychi@sch.gr	τηλ. & φαξ: 22710 24721
ΚΔΑΥ ΛΕΣΒΟΥ	Καραντώνη 17 81100 Μυτιλήνη e-mail: kdaychi	τηλ. & φαξ: 22510 37344 22510 37345

ΚΔΑΥ - Περιφ. δ/νση εκπαίδευσης δυτικής Ελλάδας

ΚΔΑΥ ΑΧΑΪΑΣ	Μακεδονίας 59-61 26223 Πάτρα e-mail: mail@kday.ach.sch.gr	τηλ.: 2610 456060-69 φαξ: 2610 429995
ΚΔΑΥ ΗΛΕΙΑΣ	Νέα εθνική οδός Πύργου - Πατρών (κτίριο ΚΕΚΥΚΑΜΕΑ) 27100 Πύργος e-mail: mail@kday.ilei.sch.gr	τηλ.: 26210 20338 φαξ: 26210 20339
ΚΔΑΥ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	Ναυπάκτου 168 30200 Μεσολόγγι e-mail: mail@kday.ait.sch.	τηλ.: 26310 55258 26310 55259 26310 55077 φαξ: 26310 55063

ΚΔΑΥ - Περιφ. δ/νση εκπαίδευσης νοτίου Αιγαίου

ΚΔΑΥ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	Γεωργίου Παπανδρέου 1 (έναντι Νοσοκομείου Σύρου) 84100 Ερμούπολη e-mail: kday@naigaiou.pde.sch.gr	τηλ.: 22810 79628 22810 79626 22810 79627 22810 79624 φαξ: 22810 79625
ΚΔΑΥ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	Άμστερνταμ 6 85100 Ρόδος e-mail: mail@kday.dod.sch.gr	τηλ.: 22410 43795 22410 22557 22410 43195 φαξ: 22410 43195

ΚΔΑΥ - Περιφ. δ/νση εκπαίδευσης Ιονίων νήσων

ΚΔΑΥ ΖΑΚΥΝΘΟΥ	Κολυβά 85 & Ηλιακοπούλου 29100 Ζάκυνθος e-mail: mail@kday.zak.sch.gr	τηλ.: 26950 43889 φαξ: 26950 24967
ΚΔΑΥ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	Δημ. Καββαδά 22 49100 Κέρκυρα e-mail: kday@ionion.pde.sch.gr	τηλ.: 26610 81045-55 φαξ: 26610 81043
ΚΔΑΥ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	Γ. Γαϊτανίδη 9 28100 Αργοστόλι e-mail: mail@kday.kef.sch.gr	τηλ.: 26710 27477 φαξ: 26710 27477
ΚΔΑΥ ΛΕΥΚΑΔΑΣ	Καραβέλα 11 31100 Λευκάδα e-mail: kdaylefk@otenet.gr	τηλ. & φαξ: 26450 26309

ΚΔΑΥ - Περιφ. δ/νση εκπαίδευσης Πελοποννήσου

ΚΔΑΥ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ	Αδριανουπόλεως 14 & Θερμογιάννη 21100 Ναύπλιο e-mail: mail@kday.arg.sch.gr	τηλ.: 27520 96065-6 φαξ: 27520 96067
ΚΔΑΥ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	Κύπρου 40-44 22100 Τρίπολη e-mail: mail@kday.ark.sch.gr	τηλ.: 27102 23426 27102 21575 φαξ: 27102 21576
ΚΔΑΥ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	Κολιάτσου 20 20100 Κόρινθος e-mail: mail@kday.kor.sch.gr	τηλ.: 27410 74753-4 φαξ: 27410 74753
ΚΔΑΥ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	Ιωάννου & Αικατερ. Γρηγορίου 13 23100 Σπάρτη e-mail: mail@kday.lak.sch.gr	τηλ.: 27310 86627 φαξ: 27310 82627
ΚΔΑΥ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	Εργατικές Κατοικίες Ασύλου 24100 Καλαμάτα e-mail: mail@kday.mes.sch.gr	τηλ.: 27210 88363 φαξ: 27210 88364

ΚΔΑΥ - Περιφ. δ/νση εκπαίδευσης Κρήτης

ΚΔΑΥ ΧΑΝΙΩΝ	8ης Δεκεμβρίου 59-61 73132 Χανιά e-mail: kday@dide.han.sch.gr	τηλ.: 28210 50492 28210 46315 28210 27664 28210 54390 φαξ: 28210 27665

ΚΔΑΥ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	Σόλωνος 3 (έναντι διοικητηρίου) 72100 Άγιος Νικόλαος e-mail: mail@kday.las.sch.gr	τηλ. & φαξ: 28410 82480
ΚΔΑΥ ΡΕΘΥΜΝΟΥ	Καλλιρρόης Παρρέν & Σιγανού 4 74100 Ρέθυμνο e-mail: mail@kday.reth.sch.gr	τηλ. & φαξ: 28310 50613 28310 35185
ΚΔΑΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	Σταυρινίδη 1 Αγ. Ιωάννης 71409 Ηράκλειο e-mail: kday@dide.ira.sch.gr	τηλ.: 2810 215020-29 2810 215030-39 φαξ: 2810 360230

ΚΔΑΥ - Περιφ. δ/νση εκπαίδευσης δυτ. Μακεδονίας

ΚΔΑΥ ΦΛΩΡΙΝΑΣ	Μ. Αλεξάνδρου 111 53100 Φλώρινα e-mail: kdayflor@hotmail.gr	τηλ. & φαξ: 23850 45611
ΚΔΑΥ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	Περιοχή Αεροδρομίου - Άργος Ορεστικό 52220 Καστοριά	τηλ.: 24670 44021 φαξ: 24670 42024
ΚΔΑΥ ΚΟΖΑΝΗΣ	Μακρυγιάννη 21 50100 Κοζάνη e-mail: gkdaykoz@kday.koz.sch.gr	τηλ.: 24610 36145 φαξ: 24610 28751
ΚΔΑΥ ΓΡΕΒΕΝΩΝ	Γ. Μπουσίου 50 51100 Γρεβενά	τηλ.: 24620 23104 φαξ: 24620 87976

ΚΔΑΥ - Περιφ. δ/νση εκπαίδευσης κεντρ. Μακεδονίας

ΚΔΑΥ ΗΜΑΘΙΑΣ	Δ. Βικέλα 2 – Τ.Κ. 59100	
Α′ ΚΔΑΥ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	Χάλκης 8 10ο χιλ. Θεσσαλονίκης - Μουδανιών e-mail: http://kday.thess.sch.gr	τηλ.: 2310 365013
Β′ ΚΔΑΥ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	Κολοκοτρώνη 22 56430 Σταυρούπολη	τηλ.: 2310 603384 φαξ: 2310 588139
ΚΔΑΥ ΚΙΛΚΙΣ	Πύρρου & Βενιζέλου 1 61100 Κιλκίς	τηλ.: 23410 77157
ΚΔΑΥ ΠΕΛΛΑΣ	Φλωρίνης 73 (Εθνική οδός Έδεσσας - Φλώρινας) Έδεσσα e-mail: http://kday.pel.sch.gr/	τηλ.: 23810 51450 23810 51452

ΚΔΑΥ ΠΙΕΡΙΑΣ	Ξηρομερίτου 15 60100 Κατερίνη	τηλ.: 23510 20713 23510 20813
ΚΔΑΥ ΣΕΡΡΩΝ	3ο χλμ. Σερρών - Δράμας 62121 Σέρρες	τηλ.: 23210 23424 φαξ: 23210 98082
ΚΔΑΥ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	22ας Απριλίου 1, κτίριο ΚΕΚΥΚΑΜΕΑ 63100 Πολύγυρος	τηλ.: 23710 21176 23710 21177

ΚΔΑΥ - Περιφ. δ/νση εκπαίδευσης Αττικής

Α′ ΑΘΗΝΑΣ	Κανδάνου 18 11526 Αθήνα e-mail: mail@kday-a-athin.att.sch.gr	τηλ.: 210 6929636 210 6929637 φαξ: 210 6929617
Β′ ΑΘΗΝΑΣ	Λεωφ. Ηρακλείου 268 14231 Ν. Ιωνία	τηλ.: 210 2751735 φαξ: 210 2751735
Γ′ ΑΘΗΝΑΣ	Θηβών 250 12244 Αιγάλεω	τηλ.: 210 5610995 210 5613655 210 5694201 φαξ: 210 5613655
Δ′ ΑΘΗΝΑΣ	Άλσους και Αγ. Νικολάου 16675 Γλυφάδα e-mail: mail@kday-d-athin.att.sch.gr	τηλ.: 210 9605974
ΑΝΑΤ. ΑΤΤΙΚΗΣ	21ο χλμ. Λ. Λαυρίου και Μεταξά 35 19400 Κορωπί	τηλ.: 210 6646669 φαξ: 210 6646669
ΔΥΤ. ΑΤΤΙΚΗΣ	Περσεφόνης 19 19200 Ελευσίνα	τηλ.: 210 5561990 210 5561665 φαξ: 210 5561665
ΠΕΙΡΑΙΑ	Τζαβέλλα 88 18533 Πειραιάς e-mail: mail@kday-peiraia.att.sch.gr	τηλ.: 210 4131561 φαξ: 210 4131509

ΚΔΑΥ - Περιφ. δ/νση εκπαίδευσης Ηπείρου

ΚΔΑΥ ΑΡΤΑΣ	Κατσιμήτρου & Λουριώτη 47100 Άρτα e-mail: mail@kday.art.sch.gr	τηλ.: 26810 22580 φαξ: 26810 21032
ΚΔΑΥ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	Ευροίας 1 46100 Ηγουμενίτσα e-mail: mail@kday.art.sch.gr	τηλ.: 26650 28964 φαξ: 26650 23777

ΚΔΑΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	Γ. Παπανδρέου 4-6 (2ο Γυμνάσιο Ιωαννίνων) 45444 Ιωάννινα e-mail: mail@kday.ioa.sch.gr	τηλ. & φαξ: 26510 75387
ΚΔΑΥ ΠΡΕΒΕΖΑΣ	Φόρος έναντι ΑΤΕ 48100 Πρέβεζα e-mail: mail@kday.pre.sch.gr	τηλ.: 26820 89638 φαξ: 26820 89638

ΚΔΑΥ - Περιφ. δ/νση εκπαίδευσης Στερεάς Ελλάδος

ΚΔΑΥ ΒΟΙΩΤΙΑΣ	Αριστοφάνους 32100 Λιβαδειά	τηλ. & φαξ: 22610 88973
ΕΥΒΟΙΑΣ	9ο χλμ. Χαλκίδας - Ψαχνών 34100 Χαλκίδα	τηλ.: 22210 41235 22210 41345 φαξ: 22210 41345
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	Ναπολ. Ζέρβα 3 36100 Καρπενήσι e-mail: mail@kday.eyr.sch.gr	τηλ.: 22370 80127 φαξ: 22370 80787
ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	Παύλου Μπακογιάννη 2 35100 Λαμία e-mail: kdaylamias@mail.box.gr	τηλ.: 22310 66163 φαξ: 22310 66163
ΦΩΚΙΔΑΣ	Φρουρίου 47 (κτίρια ΚΕΓΕ - 1ος όροφος) 33100 Άμφισσα e-mail: mail@kday.fok.sch.gr	τηλ.: 22650 79287 φαξ: 22650 23803

ΚΔΑΥ - Περιφ. δ/νση εκπαίδευσης αν. Μακεδονίας και Θράκης

ΚΔΑΥ ΕΒΡΟΥ	Οψικίου 23 (ΠΕΚ) 68100 Αλεξανδρούπολη e-mail: Pek@axd.forthnet.gr	τηλ.: 25510 80170 25510 22519
ΚΔΑΥ ΡΟΔΟΠΗΣ	Μάρκου Μπότσαρη 1 69100 Κομοτηνή e-mail: mail@kday.rod.sch.gr	τηλ.: 25310 81288 25310 82896
ΚΔΑΥ ΞΑΝΘΗΣ	11ο Δημ. Σχολείο Ξάνθης Νεάπολη 67100 Ξάνθη e-mail: mail@kday.xan.sch.gr	τηλ.: 25410 83691 25410 83691
ΚΔΑΥ ΚΑΒΑΛΑΣ	Τέρμα Ιοκάστης (Παιδόπολη Αγ. Γεώργιος) 65110 Καβάλα e-mail: mail@kday.kav.sch.gr	τηλ.: 25102 41141 25102 42810
ΚΔΑΥ ΔΡΑΜΑΣ	Παρμενίωνος Τέρμα (Ειδικό Σχολείο Δράμας) 66100 Δράμα	τηλ.: 25210 36336 25210 36336

ΚΔΑΥ - Περιφ. δ/νση εκπαίδευσης Θεσσαλίας

ΚΔΑΥ ΛΑΡΙΣΑΣ	Καστοριάς 2Α 41335 Λάρισα e-mail: mail@kday.lar.sch.gr	τηλ.: 2410 555222-3
ΚΔΑΥ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	Φερών και Ζάχου Κτίριο Α′, Β′ όροφος 38334 Βόλος e-mail: mail@kday.mag.sch.gr	τηλ. & φαξ: 24210 20818
ΚΔΑΥ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	Πλαστήρα 21 43100 Καρδίτσα e-mail: mail@kday.kar.sch.gr	τηλ.: 24410 79891-2
ΚΔΑΥ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	Μπότσαρη 2 42100 Τρίκαλα e-mail: mail@kday.tri.sch.gr	τηλ.: 24310 35212

Πηγές

1ου κεφαλαίου

Susana Cooper & Kara Dukakis (2004), *Kids Can't Wait to Learn Achieving Voluntary Preschool for All*, California, San Francisco, Preschool California.

Cori Brewster & Jennifer Railsback (2002), *Full-day Kindergarten: Exploring an Option for Extended Learning*, Portland, Northwest Regional Educational Laboratory.

U.S. Department of Education (2005), *Helping your Preschool Child*, U.S. Department of Education, Office of Communications and Outreach.
www.ed.gov/parents/academic/help/hyc.html

2ου κεφαλαίου

Μαυρικάκη Ε. & Ζωγράφου-Τσαντάκη Μ. (2007), *Πρόληψη ατυχημάτων στα νηπιαγωγεία*, Αθήνα, Τυπωθήτω - Γ. Δαρδανός.

3ου κεφαλαίου

Choosing Playthings:
http://pbskids.org/rogers/parentsteachers/theme/1566_p_art.html

Sara Wilford (2005), *Policies & Practices: Sharing the Power of Play With Parents.*
http://content.scholastic.com/browse/article.jsp?id=3747169

Naomi Aldort, *And They Played All Day*.
http://naomialdort.com/articles.html

http://www.sasked.gov.sk.ca/docs/kindergarten/kindplay.html

Sharna Olfman (2005), *What About Play*, Rethinking Schools, 19(3).

4ου κεφαλαίου

Sally C. Hurwitz (2003), *To be Successful – Let them Play!*, Childhood Education.
http://findarticles.com/p/articles/mi_qa3614/is_200201/ai_n9032666
http://www.ed.gov/pubs/PFIE/families.html
http://www.nea.org/parents/index.html

Michigan Department of Education (2002), *What Research Says About Parent Involvement in Children's Education*, in Relation to Academic Achievement.
http:// www.michigan.gov/ documents/ Final_Parent_Involvement_Fact_Sheet_14732_7.pdf

Craig T. Ramey & Sharon L. Ramey (2004), *How Children Learn and How Parents Can Help*, Covington, Centre for Development and Learning.

http://www.preschoolrainbow.org/parent.htm

http://www.teachingstrategies.com/article/PSParentActivities.cfm

5ου κεφαλαίου

http://www.fpg.unc.edu/ncedl/PDFs/spot12.pdf

Deborah Lowe Vandell & Barbara Wolfe (2000), *Child Care Quality: Does It Matter and Does It Need to be Improved?*, Office of the Assistant Secretary for Planning and Evaluation. http://aspe.hhs.gov/hsp/ccquality00/index.htm

Policy Brief, *Full Day Kindergarten. Expanding Learning Opportunities* (2005), San Francisco, WestEd.

6ου κεφαλαίου

Emma Violand-Sanchez, Christine P. Sutton, Herbert W. Ware, *Fostering Home-School Cooperation: Involving Language Minority Families as Partners in Education*, NCBE Program Information Guide Series, Number 6, Summer 1991.

http://www.nebo.edu/sped/PDF+Forms/psnews_mar07.pdf

http://www.gse.harvard.edu/hfrp/projects/fine/resources/research/earlychildhood.html

http://earlychildhood.educ.ubc.ca/Publications/Researchintopractice_Vol_II.html

Δασκαλάκη Ν., Δρόσος Β., Κυρίδης Α. (2001), *Συνεργασία σχολείου και οικογένειας. Θεωρητικές προσεγγίσεις, ερευνητικά δεδομένα και προτάσεις*, Πρακτικά συνεδρίου: «Σχολική γνώση και διδασκαλία στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 205-215.

7ου κεφαλαίου

Βρυνιώτη Κ. & Ματσαγγούρας Η. (2005), «Μετάβαση από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό σχολείο: Μια οικοσυστημική ερευνητική προσέγγιση των κοινωνικών σχέσεων των αρχάριων μαθητών και μαθητριών στη σχολική τάξη», *Παιδαγωγική Επιθεώρηση,* 40, 78-102.

Βρυνιώτη Κ. (2007), «Σχολική ένταξη και οικογένεια: Μια ερευνητική προσέγγιση των εμπειριών των παιδιών στην αφετηρία της σχολικής ζωής, από τη σκοπιά των γονέων», *Επιστήμες Αγωγής,* 2, Αθήνα, 67-87.

Brooker L. (2005), «Learning to be a child: Cultural diversity and early years ideology», in: Yelland (ed.), *Critical Issues in Early Childhood Education,* Maidenhead, Open University Press/McGraw-Hill.

Clark Ch. (2007), «Parent involvement in the transition to school», in: Dunlop A.-W. & Fabian H. (eds.), *Informing Transitions in the Early Years*, London, Open University Press, 120-136.

Fthenakis W. E. (1998), «Family transitions and quality in early childhood education», *European Early Childhood Education Research Journal*, 6, 5-17.

Johansson I. (2002), «Parents' views of transition to school and their influence in this process», in: Fabian H. & Dunlop A.-W. (eds.), (2002), *Transitions in the Early Years*, London, New York, Routledge Falmer, 76-86.

Margetts K. (2007), «Understanding and supporting children: shaping transition practices», in: Dunlop A.-W. & Fabian H. (eds.), *Informing Transitions in the Early Years*, London, Open University Press, 107-119.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Όλα είναι θέμα Παιδείας

ISBN (set): 978-960-98511-0-7

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ